

2020

ལོ་འཁོར་སྐྱོན་ཐོ།

བོད་ནང་གི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་གི་གནས་

སྒྲུངས།

www.tchrd.org | +91 1982-223363 | office@tchrd.org

བོད་ནང་གི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་གི་གནས་སྟངས།

༢༠༢༠

ལོ་འཁོར་སྟོན་པོ།

བོད་ཀྱི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་དང་མང་གཙོ་འཕེལ་རྒྱས་ལྗེ་གནས་ཁང་།

པོད་ཀྱི་འགོ་བ་མིའི་ཚོལ་ཐང་དང་མང་གཙོ་འཕེལ་རྒྱས་ལྷ་གནས་ཁང་ནི་སྤྲིམས་མཐུན་
དེབ་སྐྱེལ་བྲས་པའི་གཞུང་འབྲེལ་མ་ཡིན་པའི་ཚོགས་པ་ཞིག་ཡིན། ལས་ཁུངས་འདི་ཕྱི་ལོ་༡༩༩༦
ཟླ་༡ པོའི་ནང་དབུ་བརྟེན་པ་ནས་བཟུང་བཅན་བྱོལ་བོད་མིས་གཙོ་གཉེར་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ལ། ང་ཚོས་
པོད་ནང་གི་འགོ་བ་མིའི་ཚོལ་ཐང་དང་འབྲེལ་བའི་བྲང་བདེན་ཚོད་ལེན་དང་ལྷ་གཏུག་བྱེད་སྤྲོས་ཡིན།

གཞིས་གཞུགས་མང་ཚོགས་ཀྱི་འགོ་བ་མིའི་ཚོལ་ཐང་སྤྱད་དང་བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་
མང་གཙོ་མཐོར་འདེགས་གཏོང་ཐབས། ལོ་འཁོར་སྟུན་ཐོ་དང་དམིགས་བསལ་སྟུན་ཐོ་འདོན་སྤེལ།
འགོ་བ་མིའི་ཚོལ་ཐང་གི་གནས་སྤངས་རྩ་བུ་ཅན་རྣམས་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་འགོ་བ་
མིའི་ཚོལ་ཐང་སྟུན་ཚོགས་གཙོ་བོ་འབྲེལ་ཡོད་ལས་འཛིན་སྟུན་ཚོགས་ཁག་ལ་ལྷ་འབོད་བྱེད་ཀྱི་
ཡོད།

འདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང་གི་དོས་ནས། རྒྱལ་སྤྱི་དང་རྒྱལ་ཡོངས་རིམ་པའི་འགོ་བ་མིའི་ཚོལ་
ཐང་གི་ལས་འཛིན་ཁག་དང་མཉམ་དུ། མང་གཙོ་དང་འགོ་བ་མིའི་ཚོལ་ཐང་དང་འབྲེལ་བའི་དཀའ་
སྤྱད་གི་གནད་དོན་མང་པོ་ཞིག་གི་ཐོག་གོ་རྟོགས་སྤེལ་རྒྱ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་སྤྱི་ཚོགས་གཞིར་
བྲས་ཀྱི་གོ་རྟོགས་ལས་འགྲུལ་སྤེལ་སྤྲོས་ཡིན།

ཕྱག་རོན་དཀར་པོ་ཞིག་མེ་ལྷེ་ཁོང་དུ་འཕུར་བཞིན་པ་དེ་ནི་འདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང་གི་ལས་
འཛིན་ཡིན་ལ། ཕྱག་རོན་དང་ཨོ་མི་བ་ཡལ་གས་འཛིན་ཁོང་ཡོངས་ཁྲབ་ཀྱི་ཞི་བདེ་མཚོན་ཞིང་།
མེ་ལྷེ་ཡིས་བོད་ཀྱི་རི་མོ་འབྲི་སྲོལ་གཞིར་བྲས་བོད་མིར་འཕྲད་པའི་དཀའ་སྤྱད་དང་བྲང་བདེན་
རྟོག་བརྩིས་ཐབས་པའི་གནས་སྤངས་མཚོན་ཡོད།

འདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང་གི་ལས་བྱེད་རྣམས་ནི། འགན་འཛིན་ཆེ་རིང་མཚོ་མོ་དང་། ཅིས་
པ་དང་དོ་དམ་གཅིག་སྟོབས་སྤུར་བྱ་སྤྱོལ་མ། ཞིབ་འཇུག་པ་བསྟན་འཛིན་ཟླ་བ་དང་སངས་རྒྱས་
རྒྱབས། བརྒྱ་རྒྱལ། ཞིབ་འཇུག་པ་ཨན་ཉི་རྩོ་མི་ལི་ལི་(Andrew Price)། དང་རྒྱངས་ཞིབ་

འབྲུག་ལག་རོགས་ཨ་ལེ་ཇ་ཇི་ཆེ་ལེ་(Elizabeth Cherry Chapman) དང་སྤེར་ཁྲ་སི་
སྤེན་(Ciarda Supple) བཅས་དང་།

བྱང་ཨ་འཛི་ཡན་ལག་ལས་ཁུངས་ཀྱི་འགན་འཛིན་བསྟན་འཛིན་བསོད་ནམས་དང་། དང་
ལྷན་ལས་རོགས་སྤོལ་མ་སྤེན་གཞོན་བཅས་ཡིན།

སྟོན་ཐོ་འདིའི་པར་དབང་འདི་ག་ལྟེ་གནས་ཁང་ལ་ཡོད་པས། བསྐྱར་དབང་དགོས་ཆེ།
འདི་ག་ལས་ཁུངས་ལ་འབྲེལ་གཏུག་གནང་རོགས།

TCHRD

Near Nechung Monastery

Gangchen Kyishong

Dharamsala, District Kangra

Himachal Pradesh, India -176215

Email: office(at)tchrd.org

Tel: +91-1892-223363/229225

©TCHRD 2021

དཀར་ཆག

༡) བརྗོད་དོན་སྙིང་བསྟུན།.....	༡
༢) སྐལ་འདེབས།.....	1
༣) བརྟན་ལྗིང་སྤང་སྐྱོང་གི་སྲིད་ཅུས།.....	༡
༡. འག་སེལ་གཤེད་བཙོམ་ལས་འགྲུལ།.....	༤
༢. མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་སྲོལ་ཡིག།.....	༦
༤) སྤྱི་དམངས་དང་ཆབ་སྲིད་ཐོབ་ཐང་།.....	༡༣
༡. ཆ་འཕྲིན་དང་སྤྱི་བརྗོད་རང་དབང་།.....	༡༦
༢. ཚོས་ལུགས་དང་དད་མོས་རང་དབང་།.....	༢༡
༣. གང་བྱུང་བཀག་ཉར་དང་མཉམ་གཅོད་སྐྱོང་མི་དགོས་པའི་རང་དབང་།..	༢༢
༥) སློབ་གསོ་དང་སྐད་ཡིག་གི་ཐོབ་ཐང་།.....	༤༠
༦) ཁོར་ལུག་དང་ཡར་རྒྱས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་།.....	༤༩

༡. དབུལ་སྐྱོར་མཁེགས་གཏོང།.....	༥༡
༢. གནས་སྐོར་དང་ཕྱིར་བུད།.....	༥༣
༣. རང་བྱུང་ཚོན་ཁུངས།.....	༥༥
༤. མེ་འཁོར་ལྷགས་ལམ།.....	༥༦
༥. སློབ་འདོན་ཚུ་མཛོད།.....	༥༩
༦. ས་གནས་ཀྱི་འགོ་གྲོ་སྐོས།.....	༦༣

མུག་སྐོས།.....	༦༩
----------------	----

བརྗོད་དོན་གླིང་བསྟུགས།

འདས་པའི་ལོ་རྒྱུ་འདི་དག་གི་རིང་ལ་ཐོད་ནང་ལོགས་ཀྱི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་གི་གནས་སྟངས་མི་
 རེ་ཞལ་རྗེ་སྟུག་ཏུ་སྦྱོར་བ་དང་། སྟུག་པར་དུ་ཞི་ཅིན་ཕིན་རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གཙོ་
 འཛིན་དུ་བསྐྱོས་རྗེས། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དྲག་གཞོན་དང་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་རྗོད་པོ་ལ་གཏོང་བཞིན་
 པ་དེ་ནི། “འགྲོ་བ་མིའི་རིགས་ལ་རྒྱལ་པོའི་ཁྲིམས་འགལ་ནག་ཉེས་” ཀྱི་གནས་ཚད་ཆགས་ཁབ་
 ཁྲིམས་འགལ་ཀྱི་དམར་གསོད་དང་མཉམ་གཏོད་རྗེ་མང་དང་། ཁྲིམས་འགལ་ལུགས་འགལ་ཀྱི་
 བསམ་སྦྱོར་དང་གང་བྱུང་བཀག་སྦྱིལ་ཁབ་ཆེར་བཏང་འདུག།

ཕྱི་ལོ་༢༠༢༠ ལོར་ “བརྟན་གླིང་སྤྱང་སྤྱོད་” དང་ “མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ།” “ནག་སེལ་གཤེད་
 བཅོམ་” ལས་འགུལ་སོགས་དྲག་གཞོན་སྲིད་རྒྱུས་རབ་དང་རིམ་བཤམ་ལོ་ལྟ་བུ་བསྟུར་གྱིས། ཐོད་
 ཀྱི་ལས་དོན་སྤྱོད་ཀྱི་བཞུགས་ལོ་ལ་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་བདུན་པ་ཟེར་བ་དང་ཕྱི་ལོ་༢༠༢༡ ལོར་
 ༢༠༢༥ བར་ཕྱི་ལོ་ལྷ་ཚོན་བརྟུ་བཞི་བའི་འཆར་འགོད་ཟེར་བ་གཏན་འབེབས་བྱས་ཐོག་དམར་ཤོག་
 རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྲིད་དབང་གཅིག་སྡོམ་སྡེར་གཏོད་དབང་སྤྱད་རྒྱུ་འཁྲོངས་བྱས་ཤིང་། ཚོགས་ཆེན་
 གླེང་དུ་རྒྱ་ནག་གི་སྲིད་འཛིན་ཞི་ཅིན་ཕིན་གྱིས། “འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་སྤྱི་ལོ་ལ་མཐོ་དུ་གཏོང་བ་” དང་
 “སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལུགས་དེར་རབས་ཅན་གྱི་ཐོད་འཇུགས་སྤྱོད།” དབུས་སྤྱོད་མཁའ་གསལ་གཏོར་དམག་
 འཐབ་ལ་དམིགས་པ། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཐོན་སྐྱེད་ཙུ་འཁོར་དང་ཐོན་འབེབས་རྗེ་མཐོར་གཏོང་དགོས་
 པའི་བཀའ་ཁབ་བཏང་། ཐོད་མི་མཉམ་ཞུགས་མེད་པར་དཔལ་འཕྱོར་སྲིད་རྒྱུས་ཟེར་བ་དེ་ཡང་
 དམར་ཤོག་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དཔལ་འཕྱོར་ཁེ་སན་དང་དེའི་བདེ་འཇུགས་ལས་དོན་དང་དེའི་ཆབ་སྲིད་
 དམིགས་ལུལ་གཞིར་བཟུང་ནས་རྒྱལ་ཡོངས་སུ་གཏན་འབེབས་ལག་བསྟར་བྱ་བར་ཐག་བཅད།
 ཐོད་ནང་དུ་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སྟངས་འཛིན་དང་། “བརྟན་གླིང་སྤྱང་སྤྱོད་”གི་ལས་དོན་རྒྱུ་འཁྲོངས་བྱ་
 པའི་ཆེད་དུ། རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་ཡར་རྒྱས་ཟེར་བའི་དམར་ཤོག་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་
 དབང་ལུགས་དེ་སྤྱི་ཚོགས་ཁྲིན་ཡོངས་སུ་སྦྱོར་ཐབས་ཀྱི་ལག་ཆ་རྣམས་ལེན་སྤྱོད་ཀྱི་འདུག “བརྟན་
 གླིང་སྤྱང་སྤྱོད་” གི་མིང་བྱང་འོག་ཏུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་བཅོན་དབང་གི་མི་རིགས་རྒྱ་སྤྱད་དང་མགོ་

མཚུགས་འཛོལ་བའི་ཡར་རྒྱས་འཇུགས་སྐྱེན་ཟེར་བ་རྒྱུན་མཚུགས་པའི་རྒྱུན་གྱིས། བོད་མིའི་ཆབ་སྲིད་
དང་སྤྱི་དམངས། དཔལ་འབྱོར་དང་སྤྱི་ཚོགས། རིག་གཞུང་དང་བཅས་པའི་ཐོབ་ཐང་ཁག་ཚབས་
ཆེད་རྟོག་རྩལ་བཏང་།

དེར་མ་ཟད་ “མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་” ཟེར་བའི་སྐོལ་ཡིག་གསར་བ་ལག་ཏུ་བསྟར་བ་ཡིས། མི་
རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྤྱོད་བཅའ་ཁྲིམས་འདུགས་ལ་གྱི་བོད་མིའི་སྲིད་དོན་དང་རིག་གཞུང་རོ་བོ་
དང་བཅས་པ་ཅེས་མེད་བཟུལ་བཞེག་བཏང་ལ། མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྤྱོད་བཅའ་ཁྲིམས་གྱི་
འདུ་བོད་མི་ཚོར་མིང་དོན་མཚུངས་པའི་རང་སྤྱོད་གི་དབང་ཆ་སྤོང་རྒྱ་སོགས་ཁ་ནས་ཁས་ལེན་ས་
པ་ཅམ་མ་གཏོགས་ལག་ལེན་གྱི་ཁག་ཐེག་མེད་པ་རེད། རྒྱ་གཞུང་གི་ཁྲིམས་སྤྱི་གཞུང་གི་འདུ་
དུང་ཚོས་ལུགས་མི་སྣ་དང་ཚོས་ལུགས་སློབ་གྲིང་། ཚོས་ལུགས་བྱེད་སློབ་སྦྱོང་ཡུལ་ཚང་མར་
ཁྱེད་འགན་ཆེན་པོ་བཅའ་འགོ་བཙུགས། མ་ཟད་ཁྲིམས་སྤྱི་གཞུང་གི་འདུ་དུ་ “འག་སེལ་གཤེད་
བཅོལ་ལས་འགྲུལ་” བརྒྱུད་ནས་རྒྱལ་ཁབ་གྱིས་ “རིས་ལེན་མེད་པའི་ཚོས་ལུགས་ཉམས་ལེན་”
ཟེར་བ་སོགས་བཏོན་པ་དང་། དེ་ཅི་བོད་རང་སྤྱོད་སྤྱོད་ས་འག་རྩུ་ས་ཁུལ་སོགས་ཚོང་གི་ཡུལ་མི་༡༩
ཉེས་མེད་བཅོན་འཇུག་བྱས་པའི་གནས་སྟངས་ལས་བདེན་དཔང་རྒྱུད་བྱུང་ཡོད།

རྒྱ་གཞུང་གི་ལག་བསྟར་ལས་འགྲུལ་ “བོད་བརྒྱུད་འདུ་བསྟན་ཚོས་ལུགས་ཀྱང་གོ་ཅན་ལ་སྦྱར་”
པའི་ཁོད་དུ་བསྟན་མར་ཚོས་ལུགས་དད་མོས་རང་དབང་གི་ཐོབ་ཐང་སྤྱོད་དབང་མེད་པ་བཟོས་
ཤིང་། སྲིད་ཇུས་དེའི་ཁོད་དུ་འདུ་བསྟན་ཚོས་ལུགས་གྱི་དགོ་འདུན་པ་དང་དད་ལྡན་མང་ཚོགས་
ཚང་མ་རྒྱལ་ཁབ་གྱིས་ཚོས་ལུགས་གྱི་བྱེད་སློབ་སྦྱོང་གནས་གྱི་ “བཏུན་ལྷིང་” སྤྱང་སྤྱོད་ཏུར་ཐག་
བྱ་བའི་ལས་དོན་འདུ་མཉམ་ཞུགས་གྱིས་དེ་ལ་རྒྱལ་སྤྱོད་དང་དེ་ལ་ཡིད་ཆེས་བཅས་བྱེད་དགོས་
པའི་བཅའ་སྐྱུལ་བཏང་།

སྤྱི་ནོར་ལ་གོང་ས་སྐུ་བས་མགོན་ཡེ་ཤེ་མེ་ཆེ་མཚོག་ལ་དད་པ་དམ་ཆེག་གཤོ་བ་མེད་པ་གནང་མཁན་
ཚོ་ལྷ་མཚུངས་ཏུ་འཛིན་བཟུང་བཅོན་འཇུག་དང་སྤྱི་གཞུང་མཉམ་གཅོད་གཏོང་ལུས་ཡིན་ཁར། “རྒྱལ་
ཁབ་མགོ་རྟིང་སློབ་པ་” ཟེར་བ་དང་། ཡང་ན་ “རྒྱལ་ཁབ་ཁ་བྱལ་གྱི་དན་སྐུལ་” ཟེར་བ་སོགས་
གྱི་འག་ཉེས་བཅའ་འགོ་བཙུགས་བྱེད་ལུས་རེད། ལ་གོང་ས་སྐུ་བས་མགོན་ཡེ་ཤེ་མེ་ཆེ་མཚོག་གི་སྐུ་བར་ཉར་

མི་ཚོགས་པ་དང་བཀའ་སློབ་ལ་གསུམ་མི་ཚོགས་པའི་དམ་བུ་གཉེན་པོ་དང་སྤྱོད་སྤྱོད་ས་གཅིག་ལུ་
མིན་པར་བོད་ས་ཡོངས་སུ་ལག་བསྟར་བྱས་འདུག

“རྒྱལ་ཁབ་ཁ་བྲལ་” དང་ “མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་ལ་གཏོར་བརླག” ཟེར་བ་དང་འབྲེལ་བའི་སྤྱི་
ཚོགས་བརྒྱད་ལམ་གྱི་སློབ་མཁུ་ཚོམས་བསྐྱོད་ནང་ཞུགས་པ་དང་། སྤྱི་ནོར་ཡགོང་ས་སྐྱབས་
མགོན་ཆེན་པོ་མཚོག་གིས་བཏོན་གནང་བའི་བོད་རྒྱ་གཉེས་པའི་ “དབུ་མའི་ལམ་” གྱི་ཆ་འཕྲིན་
བརྒྱད་སྟེལ་རིགས་ཚང་མ་ཁྲིམས་འགལ་ཉེས་གསོག་གི་ངོ་བོར་བསྐྱར་ནས། རྒྱ་གཞུང་གིས་ཐང་
ཀར་ཏ་འཇུག་མཉེན་ཆས་སྡེ་མེ་ཨན་(VPN) སོགས་བཀག་སྡོམ་གྱིས། བོད་མིའི་བསམ་བཞོན་
རང་དབང་ནི་ཚབས་ཆེའི་དམ་བུ་གི་འོག་ཏུ་སྡུག་ཡོད།

རྒྱ་གཞུང་གིས་གང་ལུང་བཀག་སྤྱིལ་དང་སྤྱི་སྤྱོད་མནར་གཅོད་གྱི་བསམ་སྦྱོར་ལ་འགྲུབ་བ་སྤྱི་
ཅམ་ཡང་མ་བཏང་བར། འོགས་ཡོད་བོད་མི་ཚོར་ཁྲིམས་ཞིབ་དང་ཉེས་དོན་རྒྱོད་མེད་པར་དུས་
ཡུན་རིང་བོར་བཀག་ཉར་གྱིས། ལུས་སེམས་གཉི་གར་མནར་གཅོད་གཏོར་བྱས་རེད།

བཀག་སྤྱིལ་འོག་གི་བོད་མི་ཚོར་ “རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བདེ་འཇགས་” ལ་གཞོན་པའི་ནག་ཉེས་བཅུགས་
རྗེས། ཉམ་ཞར་ནང་མི་དང་ཉེ་འབྲེལ་ཚོར་ཉེ་ལམ་བརྒྱ་ལན་ཅམ་ཡང་མི་སྲུང་བའི་ཁར་ཁྲིམས་ཚོད་
པའང་སྐྱ་ཏུ་བཅུག་མེད་པ་རེད། མི་སྲུང་དང་ཡང་སློབ་ལྷན་བཅུན་ཚོར་མི་སྲོད་ལས་འདས་པའི་བསམ་
སྦྱོར་དང་བཅོན་དབང་གི་ཆབ་སྲིད་སློབ་གསོ་སྟེལ་བའི་ཆེད་དུ། རྒྱ་གཞུང་གིས་ཁྲིམས་འགལ་
བཀག་སྤྱིལ་གྱི་ཆ་རྒྱུན་མང་པོ་བེད་སྤྱོད་བཞིན་པ་ནི་ཉེ་ཅང་གི་སློ་འཚབ་སྤྱི་གཞི་ཆགས་ཡོད།

ཡུང་རྩ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཡར་རྒྱས་འཆར་འགོད་ཁྲིད་དུ་རྒྱ་ནག་ཉན་མི་རིགས་
སེམ་འཇུག་བྱས་པའི་ཕྱོང་ཁྲེར་དང་ཕྱོང་རྩལ་ཁག་དམིགས་སུ་འཛིན་པ་དང་། རྒྱ་ནག་ཉན་མི་
རིགས་ལ་འཇུགས་སྐྱབ་མ་དུལ་གྱི་ཁེ་སན་བསྐྱབ་ཏེ། རང་ས་རང་ཡུལ་གྱི་གངས་ཉུང་བོད་མིའི་
འཚོ་གནས་སྤར་མེད་རྒྱ་ཡན་དུ་དོར་ནས་ཁེ་སན་དང་ཡར་རྒྱས་ཅི་གང་མེད་པ་དང་། མཇུག་འགྲམ་
དེ་ལ་བཞེན་ནས་མི་རིགས་འབྲེལ་མཉམ་མིན་པ་དང་དབྱེ་འབྱེད་ཆེ་བ་དང་ཉམ་ཉེས་བྱུང་བ་རེད།

རྒྱ་གཞུང་གི་ཕྱོང་ཁྲེར་ཅན་འཇུགས་སྐྱབ་ནས་སྤྱི་ཡིག་སློབ་གསོ་བར་གྱི་ཡར་རྒྱས་སྲིད་ཇུས་
རབ་དང་རིམ་པ་ཚང་མ་བོད་མིའི་རིག་གཞུང་ངོ་བོ་དང་བཅས་བ་ཅ་མེད་བཅོས་ནས་ “ཡུང་རྩ་མི་

རིགས་” གཅིག་ཏུ་བསྐྱར་ཐབས་ཀྱི་ཆ་ཉམས་ཤིག་རེད།
འོད་སྐད་ཡིག་སློབ་གསལ་ལམ་ལུགས་རྩིས་མེད་བཏང་ནས་ “སྐད་གཉིས་སློབ་གསལ་” བཅོམ་
སྒེལ་གྱིས། མི་རིགས་རྒྱ་སྐྱར་དང་རིག་གནས་རྒྱ་སྐྱར་གཏོང་ཐབས་ཀྱི་རྒྱལ་ཡོངས་གཏན་འབེབས་
སློབ་ཚན་ཁག་ལེད་སྐྱུན་པ་བཅས་ལོ། རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་བསྐྱུད་མར་འོད་མིའི་
སྲིད་དོན་དང་རིག་གཞུང་དོ་འོ་དང་བཅས་པར་སིམ་འཇུལ་བྱེད་ལུས་ཀྱི་བདེན་དཔང་ཆགས་ཡོད།
འོད་ཁུལ་ཀྱི་སློབ་གྲྭ་ཁག་གི་འབྲིང་རིམ་འཛིན་གྲྭ་ཚང་མ་མེད་པར་བཞོ་དགོས་པའི་གཞུང་འབྲེལ་
བཀའ་ཁྲུབ་བཏང་བ་དང་། གཏན་འབེབས་ཐག་གཅོད་དེ་ལ་ཞི་ཚོལ་གནང་མཁའ་ཚང་མར་དུག་
གཞོན་དང་བཀག་ཉར་བྱས་པ་རེད། དེར་མ་ཟད་རྒྱ་གཞུང་གིས་ད་དུང་འོད་ཁུལ་ཀྱི་སློབ་གྲྭ་རྒྱང་
གས་ཚང་མ་རྒྱ་ནག་གི་སློབ་འབྲིང་ཁག་དང་མཉམ་བཤེས་བྱུང་གཅོད་བྱས་པ་དེ་ལོ། རྒྱ་གཞུང་
གིས་འོད་སྐད་ཡིག་དབྱེ་འབྲེད་ཀྱིས། ཉང་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མི་རིགས་གཅིག་དང་སྐད་ཡིག་གཅིག་
ཡུང་ལོ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དོ་འོ་གཅིག་ཏུ་བསྐྱར་ཐབས་ཀྱི་ལས་དོན་གཞི་རྒྱ་ཚེན་པོ་ཞིག་རེད།

སྐུལ་འདེབས།

འཇམ་སྲིད་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་གཙོ་ཚོགས་ལྷན་ཁག་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་དང་གཞུང་འབྲེལ་མིན་
པའི་ཚོགས་ཕྲེ་ཁག་ཚུད་པའི་རྒྱལ་སྲིད་སྲི་ཚོགས་ཀྱི་དོན་ནས་རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་རྒྱལ་ཁབ་དང་
འབྲེལ་འདྲིས་སྐབས་སུ་རྒྱ་གཞུང་ལ་ཞུ་འཇོག་གནང་དགོས་པའི་དེ་སྐུལ་གསལ་གསལ།

༡༽ བཏུན་མིང་སྲུང་སྲོང་གི་སྲིད་ཅུས་དང་ལག་བསྟར་ཁོང་དུ་འགོ་བ་མིའི་ཚོལ་ཐང་དོག་རྩལ་
གཏོང་བཞིན་པ་མཚམས་འཇོག་དགོས།

༢༽ བོད་མི་རིགས་དང་རིག་གཞུང་དོ་བོ་དང་བཅས་པ་ཅུ་གཏོར་གཏོར་ཐབས་ཀྱི་ཉུག་གཞོན་གྲིམས་
སྲིག་ཁག་དཔེར་ན་ “བོད་རང་སྲོང་སྲོང་སྲིད་ཀྱི་མི་རིགས་མཐུན་སྲིད་ཡར་ཐོན་དཔེ་བཟང་ལུས་
འཇུགས་གཏོད་སྲོལ་ཡིག་” ཟེར་བ་སོགས་མེད་པར་བཟོ་དགོས།

༣༽ རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྲོང་བཅའ་གྲིམས་གཞིར་བྱས་པོད་
སྐད་ཡིག་སློབ་གསོ་དང་རིག་གཞུང་ལས་དོན་སྐྱབ་པར་བོད་མི་ཚོར་རང་ཐག་རང་གཅོད་དང་གྲིམས་
སྲིག་གཏུན་འབེབས་བྱེད་དུ་འཇུག་དགོས།

༤༽ གྲིམས་འགལ་བཀག་ཉར་ཁང་གི་ཆབ་སྲིད་སློབ་གསོ་སོགས་རྒྱ་གཞུང་གི་བསམ་སློབ་ཆབ་
སྲིད་སློབ་གསོའི་ལས་འགུལ་ཟེར་བ་དང་། དགོན་ཕྲེ་ཁག་གི་གྲུ་བཅུན་གྱི་གངས་འཛོལ་ལ་ཚོད་
འཇོག་བྱ་བའི་དེལ་སྲོག་ལས་འགུལ་ “ཚོད་གཞི་བཞི” ཟེར་བ་སོགས་ཚང་མ་མཚམས་འཇོག་
དགོས།

༥༽ བོད་མིའི་ས་སྐད་མ་ཡིག་གི་སློབ་གསོ་དང་། སྐྱ་བརྗོད་རང་དབང་། ཚོས་ལུགས་དད་མོས་
རང་དབང་། ཞི་བའི་འདུ་འཇོག་གྱི་རང་དབང་། གང་རྒྱུད་བཀག་ཉར་དང་མནར་གཅོད་སྲོང་མི་
དགོས་པའི་རང་དབང་སོགས་ཀྱི་ཚོལ་ཐང་ཁག་ཅེས་མེད་དོག་རྩལ་གཏོང་ཐབས་ཀྱི་གྲིམས་སྲིག་
ཚང་མ་མེད་པར་བཟོ་དགོས།

ཆ། བོད་ཁུལ་གྱི་སློབ་བྲལ་ཕྱི་རྒྱུ་འབྲིང་ཁག་ནང་བོད་སྐད་ཡིག་གཙོ་བོ་བརྒྱུད་གིས། རང་མི་རིགས་
གྱི་རིག་གཞུང་དང་འབྲེལ་བའི་སྲིད་ཇུས་ལག་བསྟར་བྱེད་དགོས།

༧། “ནག་སེལ་གཤེད་བཙོམ་” ལས་འགུལ་འོག་ཏུ་བསྟོན་འཇུགས་བཙོན་འཇུག་བྱས་པའི་བོད་
མི་ཚང་མ་སློབ་གྲོལ་གཏོང་དགོས།

༩། བཀག་ཉར་འོག་གི་བོད་མི་ཚོར་ཁྲིམས་ཀྱི་འགྲོ་ལུགས་དང་ཁྲིམས་ཚོད་བ་སྐྱ་བའི་ཐོབ་ཐང་
ལ་ཁག་ཐེག་འགན་ལེན་བྱེད་དགོས།

༡། བྱས་ཉེས་དོགས་ཡོད་མི་སྣར་ཁྲིམས་བཤེར་དང་བསྟོན་འཇུགས་མནར་གཙོད་བཏང་བའི་
གནད་དོན་ལ་དུས་ཚོགས་སྤྱོད་ཤིང་དེ་ལྟར་མེད་པར་ཞིབ་འཇུག་བྱས་ནས། ཁོང་ཚོར་ཉེས་
པ་མེད་པར་ངོས་འཛིན་བྱེད་དགོས།

༢། ས་གནས་ལུལ་མིར་གོ་བསྟར་དང་ཚོགས་མཆན་མ་ཞུས་པའི་ཚུ་ལུགས་སློབ་འདོན་ལས་གཞི་
ཁག་མཚམས་འཛོག་དགོས་པར་མ་ཟད། མང་ཚོགས་ལ་འོས་མཐུན་གྱི་གུན་གསལ་དང་ས་རིན་
སློབ་དགོས། མ་ཟད་ཆ་སྟོན་ཅི་གང་མེད་པའི་ཐོག་ནས་གནས་སློབ་ལུལ་མི་ཚོར་ངེས་པར་དུ་རོགས་
སྐྱོར་མཐུན་འགུར་སློབ་དགོས།

༣། གསར་དུ་ཅིག་འཆར་གྱི་ཚུ་རགས་འཇུགས་སྐྱུན་ལས་གཞི་ཁག་མཚམས་བཞག་ནས། འཇུགས་
སྐྱུན་ལས་གཞིས་དེས་རྒྱལ་ཡོངས་དང་རྒྱུངས་ཁུལ་ས་གནས་རིམ་བཞི་སྤྱི་ཚོགས་ཁོར་ལུག་ལ་
གཞོད་སློབ་ཐབས་མིན་དབྱེད་ཞིབ་བྱེད་དགོས།

༤། མི་རིགས་དབྱེ་བྱེད་འགོག་པའི་ལས་འཛིན་ཚོགས་ཚུང་དང་། དཔལ་འབྱོར་དང་སྤྱི་ཚོགས་
དང་རིག་གཞུང་གི་ལས་འཛིན་ཚོགས་ཚུང་གཉིས་ནས། རྒྱ་གཞུང་གི་དུས་བཀག་བསྐྱར་ཞིབ་
སྐབས་སུ་བཏོན་པའི་སྐུལ་འདེབས་ཁག་དུས་ཚོགས་ལག་བསྟར་བྱེད་དགོས།

༥། རྒྱལ་སྤྱིའི་ཚོགས་སྡེ་ཁག་གི་སྐྱེ་ཚབ་རྣམས་ཀུན་གཟིགས་ཡ་པཎ་ཆེན་སྐྱེ་བྱེད་བཅུ་གཅིག་པ་
དགེ་འདུན་ཚོས་གྱི་ཉེ་མ་མཚོག་དང་མངལ་འཕྲད་བྱེད་དུ་འཇུག་དགོས།

ཕ། སྤྱི་དམངས་དང་ཆབ་སྲིད་ཐོབ་ཐང་ཐད་ཀྱི་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚེངས་དང་། བཙན་དབང་ལོག་གར་
སོང་ཆ་མེད་འགྲུང་རིགས་འགོག་པའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚེངས་གཉིས་ལ་ལག་བརྒྱུར་ཚོག་མཆན་འཁོད་
དགོས།

བ། དུས་བཀག་བརྒྱུར་ཞིབ་ཐེངས་གཉིས་པའི་སྐབས་སུ་རྒྱ་ནག་དམར་ལོག་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་ངོས་
ལེན་བྱས་པ་གཞིར་བཟུང་ནས། རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་ཆེས་མཐོའི་འགོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ལས་འཛིན་ལྟན་
ཚོགས་ཀྱི་འགན་འཛིན་དང་དམིགས་བསལ་སྟན་སྲོན་པ་གདན་ཁྲུ་ལུས་ནས། ད་ལྟའི་བོད་ལུས་
ཀྱི་དངོས་ཡོད་གནས་སྟངས་ལ་རྟོགས་དཔྱོད་རྒྱས་ལོན་ཀྱིང་དུ་འཇུག་དགོས།

མ། རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་ཆེད་མཁས་པ་རྣམས་རང་དབང་གི་ཐོག་ནས་བོད་ནང་དུ་གཞུང་འབྲེལ་འཚོམ་
གཟིགས་སུ་ཕེབས་འཇུག་དགོས།

བརྟན་ལྷིང་སྲུང་སྐྱོང་གི་སྲིད་རྒྱུ་

རྒྱ་གཞུང་གི་“བརྟན་ལྷིང་སྲུང་སྐྱོང་”སྲིད་རྒྱུ་ཟེར་བ་འདི་ནི་པོད་ནང་དུ་འགྲོ་བ་མིའི་རིགས་ལ་
རྒྱལ་བའི་ཁྲིམས་འགའ་ལ་ཉེས་དང་། འགྲོ་བ་མིའི་སྐོབ་ཐང་བརྒྱལ་བའི་གཞོན་པོ་ལ་བཏང་བའི་
ཉེན་ཚབས་ཆེ་ཤོས་དང་དེའི་སྲ་མཁེགས་རང་བཞིན་གྱི་ཉེར་ལན་དུ་སྒྲུང་ཡོད། ཉར་དང་རྒྱལ་ཁབ་
ཀྱིས་རྒྱ་ཆེའི་མང་ཚོགས་ཀྱི་ཞི་རྒྱུ་ལས་འགུལ་རིགས་ཚང་མར་དག་གཞོན་དང་ཁྲིམས་འགའ་
ཉེས་གསོག་གི་རོ་བོར་ཆ་འཛོག་བྱ་ཐབས་སྟེ། “བརྟན་ལྷིང་སྲུང་སྐྱོང་”གི་སྲིད་རྒྱུ་ཟེར་བ་ཁྲུབ་
ཆེར་བཏང་བ་རེད།

རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དོགས་སྒོམ་སྤུལ་ཞིབ་དང་དམ་དག་སྤངས་འཛིན་གྱི་སྲིད་རྒྱུ་རབ་དང་རིམ་བ་བཏོན་
ནས་“བརྟན་ལྷིང་སྲུང་སྐྱོང་”གི་སྲིད་རྒྱུ་ཟེར་བ་འདིའི་དག་ལུགས་ལ་རམ་འདེགས་བྱས་ཤིང་།
སྲིད་རྒྱུ་འདིའི་དམིགས་འབེན་གཙོ་བོ་ཉར་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་ལྟ་སྐྱོད་མི་མཐུན་མཁུན་
ཚང་མ་ཚང་གཙོ་དགའ་བྱེད་རྒྱ་དེ་རེད།

རྒྱ་གཞུང་གིས་ཚོན་རྩལ་འགྲུལ་རིག་དང་རྒྱན་གཏམ་དེའི་སློབ་དཔལ་གཞོན་བྱེད་ཐབས་སོགས་སྲུང་
ནས་པོད་ཁྲུལ་དུ་སྤར་བྱུང་མ་སྐོར་བའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དོགས་སྒོམ་སྤུལ་ཞིབ་དང་། དམ་དག་སྤངས་
འཛིན་བྱས་བ་ཡིས། པོད་མི་ཚོར་ནག་མེད་ཉེས་འཇུགས་དང་འཛིན་བཟུང་བཀག་སྲུལ་གྱི་གནས་
སྤངས་ཁྲུབ་ཆེར་བྱིན་ཡོད།¹⁾

གཞི་རྒྱ་ཆེ་ཞིང་འཆར་གཞི་དང་དམིགས་ལུལ་ལྡན་པའི་སློབ་ནས་འགྲོ་བ་མིའི་སྐོབ་ཐང་ཁག་ཅེས་
མེད་རྒྱུ་ལོ་དང་ཆབ་སྲིད་དག་གཞོན་བྱས་པའི་ཉེར་ལན་དུ། རྒྱ་གཞུང་གིས་པོད་རྒྱ་ཆེའི་མི་མང་
གི་སྐོབ་ཐང་དང་། གཞི་རྩའི་རང་དབང་སྟེ། ཆ་འཛིན་འཚོལ་བསྐྱུ་དང་སྐྱ་བརྗོད་རང་དབང་། ཚོས་
ལུགས་དང་དད་མོས་རང་དབང་། གང་བྱུང་བཀག་སྲུལ་དང་སྐྱུག་སྐྱོང་མཁུན་གཙོ་བོ་སྐྱོང་མི་དགོས་
པའི་རང་དབང་། སྐད་ཡིག་སློབ་གསོའི་སྐོབ་ཐང་། འཚོ་གནས་ཡར་རྒྱས་ཀྱི་སྐོབ་ཐང་། རང་བྱུང་
ཁོར་ལུག་སྲུང་སྐྱོབ་ཀྱི་སྐོབ་ཐང་ཁག་ཚང་མ་བཅོན་འཛོག་བྱས་ཡོད།

“བརྟན་ལྷིང་སྲུང་སྐྱོང་”(weiwen)སྲིད་རྒྱུ་ཀྱི་དགོས་དམིགས་གཙོ་བོ་ནི། ཞི་ཅིན་ཕིན་གྱི་ཉར་

ཡུང་དབྱང་གི་སློབ་ཤིང་གནས་བབ་ལ་སྲུང་སྐྱོང་མཐའ་གཅིག་ཏུ་བྱ་རྒྱུ་རྒྱུན་འཁྲིངས་ཀྱི་དང་པ་དང་
ཉང་ཡུང་དབྱང་གི་དབང་ཐགས་དང་། གཅིག་སྲུང་གཅིག་སྲུང་གི་འགོ་ཁྲིད་ལ་སྲུང་སྐྱོང་དང་རྒྱུན་
འཁྲིངས་མཐའ་གཅིག་ཏུ་བྱ་རྒྱུ་ཟེར་བ་དེ་ཡིན་པ་དང་།²⁾ སྲིད་ཇུས་དེས་ཉང་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་“བརྟན་
ལྷིང་ལ་གཞོན་པའི་”ཞི་ཚོལ་ལས་འགུལ་བ་དང་། ཚབ་སྲིད་ཀྱི་ལྷ་སྲོད་མི་མཐུན་མཁུན། ཚོས་
ལུགས་ཀྱི་དབྱ་ཁྲིད། ལུ་གཏུག་གནང་མཁུན་ཚང་མ་ཚར་གཅོད་གཏོང་ཐབས་ཀྱི་དམིགས་འབེན་
ཏུ་བརྟུང་ནས། དག་གཞོན་གྱི་ཁྲིམས་སྲིག་འོག་ཏུ་ཐོད་མི་ཚོར་ཉེས་ཚད་བཅོན་འགུལ་བྱས་ཀྱིན།
ཐོད་ནང་དུ་འགོ་བ་མིའི་རིགས་ལ་ཚོལ་བའི་ཁྲིམས་འགུལ་ཉེས་འཇུགས་དང་འགོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་
རྟོག་ཐོལ་ཐེབས་ཡོད།

ཕྱི་ལོ་༢༠༡༢ ལོར་ཞི་ཅིན་ཕིན་དམར་འོག་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གཙོ་འཛིན་དུ་བསྐྱོས་ཏེ། རྒྱ་ནག་ནང་
ལོགས་ཀྱི་སྤྱི་དམངས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་སྲུང་སྐྱོབ་གནང་མཁུན་ཁྲིམས་ཚུད་པ་དང་། འགོ་བ་མིའི་ཐོབ་
ཐང་དོན་གཉེར་བ། དམར་འོག་སྲིད་གཞུང་གི་ཚབ་སྲིད་ལྷ་སྲོད་མི་མཐུན་མཁུན་ཚང་མར་དག་
གཞོན་དང་ཚར་གཅོད་གཏོང་བའི་ཚ་རྒྱལ་འཇུག། གཞི་རྒྱ་ཆེ་བའི་“བརྟན་ལྷིང་སྲུང་སྐྱོང་”གི་
ལས་དོན་ཁྲིད་ཏུ་ད་དུང་ “བྱེད་མི་ཚོགས་གསར་བ་ལྷ” (xin heiwulei) ཟེར་བའི་བརྒྱ་ཐོ་
བཀའ་ལས། སྤྱི་དམངས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་སྲུང་སྐྱོབ་གནང་མཁུན་ཁྲིམས་ཚུད་པ་དང་འགོ་བ་མིའི་ཐོབ་
ཐང་དོན་གཉེར་བ། དམར་འོག་སྲིད་གཞུང་གི་ཚབ་སྲིད་ལྷ་སྲོད་མི་མཐུན་མཁུན་ཚོར་འཛིགས་
སྤུལ་འགོག་ཚོལ་གྱི་བྱེད་ཐབས་གཏན་འབེབས་བྱས།³⁾

རྒྱ་གཞུང་གིས་“བརྟན་ལྷིང་སྲུང་སྐྱོང་”གི་ལས་དོན་དང་མཉམ་དུ། “རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བདེ་འཇགས་ལ་
གཞོན་པ་”དང་“གསར་ཉུལ་བ།” “ཁ་བལ་གྱི་རོལ་སྤུལ།” “རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གསར་བ་ཕྱི་གུར་” ཟེར་
བ་སོགས་གསལ་ཁ་ཅི་གང་མེད་པའི་ནག་མེད་བསྟོན་འཇུགས་སྣ་ཚོགས་གཏན་འབེབས་དང་ལག་
བརྟུང་བྱས། རྒྱ་གཞུང་གིས་ནག་མེད་བསྟོན་འཇུགས་བྱས་པའི་ཐོད་མི་ཚོར་དང་བདེན་གྱི་ཁྲིམས་
ཞིབ་ཐོབ་ཐང་དང་ཁྲིམས་ཚུད་པ་སྐྱོབ་ཐོབ་ཐང་མ་སྲུང་བར། ཐོད་མི་མང་པོར་ལུ་མཐུང་དུ་ཁ་
གསལ་ཅི་གང་མེད་པའི་བསྟོན་འཇུགས་ཀྱིས། སྤུལ་སྐྱོང་མཁུན་གཅོད་གཏོང་བ་དང་དང་བདེན་
མིན་པའི་ཉེས་ཚད་བཅོན་འགུལ་བྱས།

ཕྱི་ལོ་༢༠༡༩ ལོར་རྒྱ་གཞུང་གིས་“བརྟན་ལྷིང་སྤྱང་སྦྱོང་”ལས་དོན་གྱི་སྡོན་ཅིས་འགོ་བོལ་རྒྱ་སྐོར་
 ཁག་ཁྲིག་ཆེན་མོ་༡.༣༩ བཏོན་པ་དང་། དེ་ནི་རྒྱ་དམག་གི་སྡོན་ཅིས་འགོ་བོལ་ལས་བརྒྱ་ཆ་༡༩.༡
 མཐོ་བ་ཟེན་ལའང་།⁴⁾ གངས་ཚད་འདི་ནི་རྒྱ་གཞུང་གི་དངོས་འབྲེལ་སྡོན་ཅིས་འགོ་བོལ་གྱི་ཆ་གས་
 ཅམ་ཡིན་པ་དང་། རྒྱ་གཞུང་གི་“བརྟན་ལྷིང་སྤྱང་སྦྱོང་”ལས་དོན་གྱི་སྡོན་ཅིས་འགོ་བོལ་དེ་ད་ཆར་
 གཞུང་སྐེར་གཉིས་ཀྱི་ཁེ་ལས་ཆེ་གས་ཀྱི་སྡེ་ཁག་ནས། “བརྟན་ལྷིང་སྤྱང་སྦྱོང་”ལས་དོན་མི་སྣ་
 དང་དེའི་མཁོ་ཆས་དང་བཀོལ་སྤྱོད་” སོགས་ལ་གཏོང་བྱས་ཡིན་དུས། དེ་ནི་དམར་ཤོག་སྲིད་
 གཞུང་གི་དགོས་འདུན་འབའ་ཞིག་སྤྱད་ཐབས་ཀྱི་འགོ་བོལ་ཆགས་བསྐྱད་ཡོད་པ་རེད།⁵⁾

རྒྱ་གཞུང་གི་“གནམ་འཕྲི་ལེག་དང་ས་དམག་དབྱུང་”གཉིས་ནས་དུས་ལུག་རྒྱ་ཆོད་༢༩ རིང་ལ་ཚད་
 མཐོའི་རང་འགྲུལ་འཕྲུལ་ཆས་སྤྱད་ནས་དོགས་ཚོན་སྤུལ་ཞིབ་བྱེད་ཐབས་ཀྱི་སྡོན་ཅིས་འགོ་བོལ་
 སོན་ཆེན་གཏོང་གི་ཡོད་པ་དང་། བྱེད་ཐབས་དེ་ནི་ཕྱོགས་གྲུལ་མི་སྣ་དང་། སྲིད་གཞུང་གི་ཆབ་སྲིད་
 ལྟ་སྦྱོང་མི་མཐུན་མཁལ། དོགས་ཡོད་ཉེས་ཅན་བདའ་འདེད་དང་དོས་འཛིན། འཇུ་བརྒྱུད་བྱེད་ཐབས་
 ཤིག་རེད།⁶⁾ འདས་པའི་ལོ་ངོ་༥ ཡི་ནང་ལ་འགོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ཅིས་མེད་བཅའ་བཤུག་བཤུག་བཤུག་
 བ་དང་མཉམ་དུ། རྒྱ་གཞུང་གི་“བརྟན་ལྷིང་སྤྱང་སྦྱོང་”ལས་དོན་གྱི་སྡོན་ཅིས་འགོ་བོལ་དཔ་འགྲུར་
 ཀྱིས་ཐེ་མཐོར་བཏང་། ཞིབ་འཇུག་པས་པོད་ནང་གི་འགོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ཚོད་མེན་གྱི་གནས་
 ལྟངས་ལ་གཞིགས་ནས། འཇུར་འཇུར་རྒྱ་གཞུང་གི་“བརྟན་ལྷིང་སྤྱང་སྦྱོང་”ལས་དོན་གྱི་སྡོན་ཅིས་
 འགོ་བོལ་བྱ་མཐུད་ཐེ་མཐོར་གཏང་སྲིད་པར་བརྗོད་ཡོད།

ཕྱི་ལོ་༢༠༢༠ ལོ་འཁོར་ལོ་འཁོར་༣༡ ལས་༢༩ བར་གྱི་ཚོགས་ཆེན་སྐེད་དུ། “བརྟན་ལྷིང་སྤྱང་སྦྱོང་”
 ལས་དོན་གྱི་གལ་ཆེའི་རང་བཞིན་འགྲུགས་ཆེར་བཏང་བ་དང་། པོད་ཐོག་འཛིན་པའི་དབང་སྐྱུར་
 སྲིད་ཅུས་འཆར་འགོད་དང་གོ་སློབ་བྱེད་ཆེད། ཚོགས་ཆེན་དེའི་ཐོག་རྒྱ་ནག་གི་སྲིད་འཛིན་ཞི་ཅིན་
 མིན་ཐེ་བའི་དམར་ཤོག་ཚོགས་པའི་མཐོ་རིམ་འགོ་ཁྲིད་དང་དམག་དོན་མཉམ་ཞུགས་བྱས།⁷⁾
 པོད་ཀྱི་ལས་དོན་སྐོར་གྱི་བཞུགས་མོལ་ཚོགས་འདུ་ཐངས་བདུན་པ་ཟེར་བའི་སྐྱེད་པོད་ནང་དུ་བཀ་
 གོལ་སྤངས་འཛིན་དང་མི་རིགས་རྒྱ་སྐྱེད་ཀྱི་སྲིད་ཅུས་ལྷན་སྐྱེད་དོན་འཁྲོལ་བྱེད་རྒྱུར་ཐག་བཅད།
 དེ་ཡང་ནང་བསྟན་ཚོས་ལུགས་རྒྱ་བསྐྱེད་དང་། རིམ་ཁག་ཏང་རྒྱུ་འཇུགས། ཏང་ཡོན་དང་ལས་བྱེད་

བ་བཅས་ཀྱིས་ “འཐབ་ཚོད་གལ་ཆེན་ལ་ཁ་གཏད་གཅོག་པའི་འཛོལ་ཐང་དང་ཉེན་ཁ་ཚབས་ཆེན་
འགོག་ཚོད་བྱེད་པའི་འཛོལ་ཐང་ཆེ་རུ་གཏོང་དགོས་པ་” སོགས་ཚུད་པའི་ཞི་ཅིན་ཕིན་གྱི་དུས་རབས་
གསར་པའི་བོད་སྐྱོད་མཚན་རླུང་མཐའ་འཁྲུངས་བྱེད་དགོས་ཟེད།⁸⁾

ནག་སེལ་གཤེད་བཅོམ་ལས་འགུལ།

དམར་ཤོག་སྲིད་གཞུང་གིས་ཡ་ང་མེད་པར་ནག་སེལ་གཤེད་བཅོམ་གྱི་ཆེད་དོན་འཐབ་ཚོད་ལས་
འགུལ་ལག་བརྟར་བྱས་པ་དེས། བོད་ནང་གི་དྲག་གཞོན་དང་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་དོག་རོལ་གཏོང་
བཞིན་པ་ཁུངས་སྐྱེལ་བྱུང་ཡོད་ལ།⁹⁾ ལས་འགུལ་དེ་ཡང་བོད་མིའི་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་དང་ཞི་
ཚོལ་བོད་མི་ཚར་གཅོད་གཏོང་ཐབས་སུ་བེད་སྤྱད་པ་དེས་རྒྱ་གཞུང་གིས་“བརྟན་སྡོམ་སྤྱང་སྤྱོད་”
གི་སྲིད་རླུང་ལག་ལེན་དུ་བརྟར་བཞིན་པ་གསལ་སྟོན་བྱས་ཡོད། ནག་སེལ་གཤེད་བཅོམ་གྱི་ཆེད་
དོན་འཐབ་ཚོད་ཁྲིད་དུ། ཕྱི་ལོ་༢༠༢༠ ཟླ་༡༠ བའི་ནང་ཀུན་གྱི་བཅི་བཀུར་ཐོབ་པའི་བོད་མིའི་སྤྱི་
ཚོགས་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་༡༠ ལ་མི་ལོ་༤ ནས་༡༤ བར་གྱི་བཅོམ་འཇུག་ཁྲིམས་ཐག་བཅད་པ་དང་དེ་
ཅི་ཕྱི་ལོ་༢༠༢༠ ལོའི་ནག་སེལ་གཤེད་བཅོམ་གྱི་ཆེད་དོན་འཐབ་ཚོད་ཀྱི་ལྷ་སྐྱེལ་མཚུབ་ཁྲིད་ཐངས་
གསལ་པ་ཟེར་བའི་སྐབས་སུ་འཁེལ་ཡོད། བོད་མི་དེ་ཚོར་རང་ས་གནས་ཀྱི་སྲོལ་རྒྱུན་རིག་གཞུང་
དང་རྒྱས་དང་རྒྱལ་འཛོལ་བྱེད་ཐབས་སུ། ཁོ་ཚོས་མི་དམངས་བསྐྱུ་རུབ་དང་། རྒྱ་དངོས་གཡོ་ལེན།
རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འཇུགས་སྐྱེལ་ལ་འགོག་རྒྱུན་བཅོས་པ་སོགས་སྤྱི་དམངས་ཀྱི་ཞུ་གཏུག་ལས་འགུལ་
སྤེལ་བའི་ནག་ཉེས་བཅུགས།¹⁰⁾

ཕྱི་ལོ་༢༠༢༠ ཟླ་༥ བའི་ནང་ཚོགས་པའི་རྒྱལ་ཡོངས་མི་དམངས་འཇུགས་ཚོགས་སྐབས་༡༣ བའི་
སྟེང་ཆེ་མཐོའི་མི་དམངས་ཁྲིམས་ཁབ་གི་འགན་འཛིན་ཟེར་བ་ཞིག་གི་ལས་དོན་སྣེ་སྟོན་སྐབས་
སུ། འདི་ལོར་ནག་ཚོགས་ཀྱི་གྲོད་དོན་༡༩༦༩ ནང་ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ལོར་མི་མང་༤༣༤༡༩ ཀྱི་གྲོད་
གཞི་ཐག་གཅོད་བྱས་ཡོད་ཟེད།¹¹⁾ གངས་ཉུང་མི་རིགས་དབྱེ་འབྱེད་ཀྱི་གངས་གཞིར་གཞིགས་ན།
གོང་ཞུས་གྲོད་དོན་ཐག་གཅོད་ཀྱི་གངས་ཚད་འདི་ནི་ཁ་ལག་རྒྱུ་འགུལ་དུ་གྱུར་ཅིང་། བོད་མི་ག་

ཚོད་ལ་བསྟོན་འཇུགས་དང་བཀག་ཉར་བྱས་པ་སྟོན་སྟོན་ཞུས་མེད་པ་རེད། ལྷི་ལོ་༢༠༢༠ ཟླ་༡
 པའི་ཚེས་༡༠ ཉིན་ཀན་སུཊུ་ལན་གཉེན་འདོད་ཚོའི་ཚགས་པར་གྱི་གནས་ཚུལ་ལྟར་ན། ཀན་སུཊུ་
 ཞིང་ཆེན་གྱི་ནག་སེལ་གཤེད་བཅོམ་ལས་འགུལ་ཁོད་དུ་ཁྲིམ་སྟོན་གྱི་དགེ་ལཱི་༡༠༢༤ རོ་འགོད་དང་
 མི་གངས་༢༤༤༢ བཀག་ཉར་བྱས་པར་གསལ།¹²⁾ ལྷི་ལོ་༢༠༡༤ ཟླ་༤ པའི་ནང་ཡུན་ནན་ཞིང་
 ཆེན་གྱི་རྒྱ་ནག་གཞུང་གཉེར་བརྒྱད་ལམ་དུ་ནག་ཚོགས་༤༢༡ གཏོར་ཚུལ་དང་དོགས་ཡོད་མི་སྣ་
 ༥༥༤༢ བཀག་སྒྲིལ་བྱས་ལུགས་གྱི་གནས་ཚུལ་སྟེལ་འདུག།¹³⁾ ལྷི་ལོ་༢༠༢༠ ཟླ་༢ པའི་ནང་མི་
 དམངས་ཉིན་རེའི་ཚགས་པར་སྟེང་དུ་མཚོ་སྟོན་ཞིང་ཆེན་གྱི་ནག་སེལ་གཤེད་བཅོམ་ལས་འགུལ་
 ཁོད་དུ་མི་གངས་༡༠༣༤ ལ་ཁྲིམས་བཤེར་བྱས་པའི་གནས་ཚུལ་བཏོན།¹⁴⁾ ལྷི་ལོ་༢༠༢༠ ཟླ་༥
 པའི་ནང་གཞུང་འབྲེལ་མིན་པའི་ཚོགས་པ་ཞིག་ནས་བཏོན་པའི་གནས་ཚུལ་གྱི་ནང་དུ། རྒྱ་གཞུང་
 གིས་བོད་མི་༥༡ ལ་མི་ལོ་དགུ་བར་གྱི་བཅོན་འཇུག་གི་ཁྲིམས་ཐག་བཅད་པ་དང་། ཁོང་ཚོར་
 “ཚོས་ལུགས་དང་ཁོང་ཡུག་སྲུང་སྟོབ། ས་ཞིང་བདག་དབང་གི་ཐོབ་ཐང་། སྲིད་གཞུང་གི་རུལ་
 སུངས་ཐེར་འདོན་བཅས་དང་འབྲེལ་བའི་ཞི་ཚོལ་དང་ཡང་འུ་གཏུག་གི་ནག་ཉེས་བཅུགས་”པར་
 གསལ།¹⁵⁾

ལྷི་ལོ་༢༠༢༠ ཟླ་༡ ནང་རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་སྤྱིངས་ནག་ཚུ་ས་ཁུལ་སོག་རྫོང་གི་ཡུལ་མི་༡༢ བཅོན་
 འཇུག་གིས། ཁོང་ཚོར་“ནག་ཚོགས་དང་མགོ་སྐོར། ཚོས་ལུགས་གྱི་སྟོབས་ལུགས་སྲུང་ནས་
 སྲིད་གཞུང་གི་ལས་དོན་ལ་ཐེ་གཏོགས།” “མང་ཚོགས་ལ་བརྟུས་བཅོས་” སོགས་གྱི་ནག་ཉེས་
 བཅོན་འགོལ་བྱས།¹⁶⁾ ལྷི་ལོ་༢༠༢༠ ཟླ་༤ པའི་ནང་རྒྱ་ནག་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་གི་རུལ་སུངས་
 ཐེར་འདོན་པ་འབྲོག་གྱི་ཨ་ཉ་སེང་སྐའི་དག་འབུལ་ལྷོ་གཏུག་དུས་འེས་མེད་ལ་ཕྱིར་འགྲངས་བྱས་
 ཤིང་།¹⁷⁾ ནག་སེལ་གཤེད་བཅོམ་གྱི་ལས་འགུལ་ཁོད་དུ་ཨ་ཉ་སེང་སྐའ་མི་ལོ་༢ གྱི་ཁྲིམས་ཐག་
 བཅད་སྐབས། ཁོང་ལ་ནག་མེད་བསྟོན་འཇུགས་དང་། ཁྲིམས་ཞིབ་ཕྱིར་འགྲངས། ཁྲིམས་ཚོད་
 པའི་ཡིག་ཆར་འགོག་རྒྱུ་བཅོས་པ་གཅིག་བྱ་མིན་པར། ད་དུང་ཨ་ཉ་སེང་སྐའ་དང་ཁོང་གི་རོགས་
 པ་ཚོར་དང་བདེན་གྱི་དག་འབུལ་ལྷོ་གཏུག་གྱི་དབང་མེད་པར་བཅོས་ཡོད། རྒྱ་གཞུང་གི་ནག་
 སེལ་གཤེད་བཅོམ་དམག་འཐབ་ལས་འགུལ་ཐེར་བ་དེ་ནི།¹⁸⁾ བོད་ནང་གི་ཞི་ཚོལ་ཡུལ་མི་དང་སྤྱི་

ཚོགས་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད། དམར་འོག་སྲིད་གཞུང་གི་ཚབ་སྲིད་ལྟ་སྲོུད་མི་མཐུན་མཁུན་ཚང་མ་ཚང་
 གཙོད་གཏོང་ཐབས་སུ་དམིགས་པ་ཞིག་རེད།¹⁹⁾ ཨ་ཉ་སེང་སྐྱ་དང་གཞན་ཡུལ་མི་བརྒྱད་ཀྱིས་
 མགོ་ལོག་བོད་རིགས་རང་སྲོུང་ལུས་དགའ་བདེ་རྫོང་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་གི་དབང་འཛིན་དཔོན་
 རིགས་ཚོའི་སློབ་མ་རུལ་སྲངས་ཐེང་འདོན་བྱས་པའི་རྒྱུན་ཀྱིས། ཁོང་ཚོ་བཀག་སྲིུལ་བཅོལ་འཇུག་
 བྱས་པ་རེད། ལྷོ་ལོ་༡༠༢༠ ཟླ་༥ པའི་ནང་རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་གངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་དང་
 གང་གྱུང་བཀག་ཉར། བསམ་བཞུན་དང་དབང་། འགོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་དོན་གཉེར་བ། མནར་གཅོད།
 མི་སྲོུད་ལས་འདས་པའི་གདུག་རྒྱུ། ཉེས་འཇུགས་ཚད་གཅོད་སོགས་ཀྱི་དཀའ་རྙོག་སེལ་ཐབས་
 ཐད་ཀྱི་ཚེད་མཁས་ཚོགས་རྒྱུང་གིས་ལྷི་གསལ་ནང་གསལ་གྱི་ཐོག་ནས། རྒྱ་གཞུང་ལ་ཨ་ཉ་སེང་
 རྒྱ་སྲོུང་གོལ་གཏོང་དགོས་པའི་རྒྱ་བྱ་གི་འབོད་སྐུལ་ལུས་ཡོད།²⁰⁾

མི་རིགས་མཐུན་སྲིུལ་སྲོུལ་ཡིག

རྒྱ་གཞུང་གིས་“མི་རིགས་”(minzu) ཞེས་རྒྱ་ལྟ་ཞེ་མི་རིགས་གཅིག་གྱུར་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་
 ལ་དོས་འཛིན་པ་དང་། དེ་ནི་ཉར་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གཞི་རྩའི་འདུ་ཤེས་ཀྱི་རྣམ་པ་ཞིག་རེད།²¹⁾ ལྷིར་
 མི་རིགས་ཁག་ཚང་མ་རྒྱ་ལྟ་གི་པའི་ཁོངས་སུ་བཅུག་ཡོད་ནའང་། འདས་པའི་མི་ལོ་བཅུ་ལྷག་གི་
 ཡར་སྔོན་“མི་རིགས་”ཞེས་པ་དེ་མི་རིགས་སྣ་མང་རང་བཞིན་ལ་དོས་འཛིན་གྱེད་ཅིང་།²²⁾ ཉེ་བའི་
 ལོ་ཤས་རིང་མི་རིགས་སྲིད་རྒྱུས་ཀྱི་རིམ་པ་གཉིས་པ་ལག་བརྟར་ཤུགས་ཚེད་བཏང་སྟེ། ལྷོགས་
 གཉིས་ཀྱི་ཐད་ནས་“མི་རིགས་”ཞེས་པའི་གོ་དོན་རྗེ་རྒྱུང་དུ་བཏང་སྟེ། དང་པོ། རྒྱ་ལྟ་ཉན་མ་
 ཡིན་པའི་མི་རིགས་ཚེ་ཁག་ཚང་མར་རང་མོས་ཀྱི་འདམ་ག་ཡོད་པར་ཆ་འཛོལ་གྱེད་ཅིང་། མི་
 རིགས་སྲིུའི་ཁྲུལ་ཁོངས་ནས་དེ་ལ་གྲུབ་འབྲས་མེད་པ་དང་རིན་ཐང་མེད་པ་དང་ཞིམས་ཀྱི་གོ་དབང་
 ཅི་གང་མེད་པ་རེད།²³⁾ གཉིས་པ། ད་ལྟ་རྒྱ་གཞུང་གིས་མི་རིགས་གཅིག་གྱུར་མི་སྲོུང་བར། ལྱང་
 རྩ་མི་རིགས་(zhonghua minzu)ཞེས་མི་རིགས་ཁག་ཚང་མ་རྒྱ་མི་རིགས་ཡིན་ལུགས་
 བརྒྱགས།²⁴⁾

དེ་བས། རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་རྒྱལ་ཁབ་ནང་ལོགས་ཀྱི་མི་རིགས་སྣ་མང་རང་བཞིན་དང་སྤྱི་ཚོགས་
 ཀྱི་མི་འཛོམ་བཅས་ཀྱི་དངོས་ཡོད་གནས་སྐྱབས་ཤེས་རྟོགས་དཀའ་ཞིང་། རྒྱ་གཞུང་རང་ངོས་ནས་
 རྒྱ་ནག་ཉལ་ཚུད་པའི་མི་རིགས་ལྷ་དྲུག་ལ་ངོས་འཛིན་པ་དང་། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༠ ལོའི་མི་འཛོམ་གྲངས་
 བཤེར་ལྟར་ན། མི་རིགས་འདྲེས་སྡོད་ཀྱི་རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་རྒྱལ་ཁབ་ནང་མི་རིགས་ཁག་གིས་
 མི་འཛོམ་སྤྱིའི་བརྒྱ་ཚད་༤.༤ དང་མི་གྲངས་ས་ཡ་༡༡༠ ཟེན་འདུག²⁵⁾ རྒྱ་གཞུང་གིས་སྤྱོད་པའི་གཅིག་
 འདུག་མི་རིགས་སོ་སོར་ངོས་འཛིན་ཡང་དག་དང་། “མི་རིགས་ཁག་” གི་གནས་བབ་དང་བརྩམ་
 བས་ཟེར་བ་དེ་དང་། ལེ་ཅིན་མིད་གཞུང་གི་མེ་རྒྱལ་གཅིག་གྱུར་དང་“མི་རིགས་”ཞེས་པའི་གོ་
 འདུག་གི་ཚོགས་ཀྱི་མི་རིགས་རྒྱ་སྐྱུར་གྱི་དུང་པ་གཉིས་ཁ་ལག་རྒྱབ་འགལ་ཆགས་ཡོད།
 རྒྱ་གཞུང་གིས། མི་རིགས་ཁག་ནི་“ས་སྐྱེས་རྩོ་སྐྱེས་ཀྱི་ཡུལ་མི”ཡིན་པར་ཁས་མི་ལེན་པའི་ཁར།
 ཡུལ་མིའི་འགོ་བ་མིའི་ཚོབ་ཐང་དང་སྐྱེར་དབང་ཚོབ་ཐང་། རྒྱ་ལོ་༢༠༠༡ ལོར་རྒྱ་གཞུང་གིས་རྒྱལ་
 ཚོགས་ཀྱི་ས་སྐྱེས་རྩོ་སྐྱེས་ཀྱི་ཡུལ་མིའི་ཚོབ་ཐང་ཐང་གི་ཡོངས་ཁྲབ་གསལ་བསྐྱབས་ལ་ངོས་ལེན་
 ལག་བརྩུང་གི་མིང་རྟགས་འཁོད་ཡོད། །ཁས་མི་ལེན་པ་བཅས་ཀྱིས། གོང་ཞུས་གནད་དོན་དེ་
 བདེན་དབང་བྱས་ཡོད། ལེ་ཅིན་མིད་གཞུང་གིས་མངོན་གསལ་དོད་པོར་རྒྱ་ནག་ལ་ས་སྐྱེས་རྩོ་
 སྐྱེས་ཀྱི་ཡུལ་མི་ཟེར་བ་ཞིག་གདོད་ནས་མེད་ལུགས་དང་། རྒྱ་ནག་ནི་མི་རིགས་འདྲེས་སྡོད་ཀྱི་
 རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་དེ་གྱུར་ཏེ་མི་རིགས་གཅིག་གི་ཡུལ་ཞེས་ཞེས་ལུང་ཤོབ་གྱེད་ཀྱི་ཡོད། རྒྱ་མཚན་དེའི་
 དབང་གིས། རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་མིད་གཞུང་གིས་བཀའ་བའི་“མི་རིགས་”ཞེས་པའི་བརྟེན་ཆ་དང་གི་
 གོ་དོན་དང་། མི་རིགས་ཁག་ས་སྐྱེས་རྩོ་སྐྱེས་ཀྱི་ཡུལ་མིར་ངོས་མི་འཛིན་པ་དང་ཁོང་ཚོར་མིང་
 དོན་མཚུངས་པའི་དབང་ཆ་སྤོང་པ་དང་མི་རིགས་ཁག་གི་ཚོབ་ཐང་ཡང་རྒྱལ་གཏོང་བ་གཉིས་ཅན་
 དེ་འགལ་བ་ལྟག་སྤོང་ཆགས་ཡོད། ཕྱི་ལོ་༡༩༩༤ ལོའི་མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྤོང་བཅའ་ཁྲིམས་
 ཀྱི་ནང་དུ། མི་རིགས་རང་སྤོང་ས་གནས་ཀྱི་རང་སྤོང་ལས་ཁུངས་ཀྱིས་ས་གནས་དེ་གའི་མི་རིགས་
 ཁག་ཚང་མར་རང་ཉིད་ཀྱི་སྐྱད་ཡིག་བེད་སྤོང་དང་འཕེལ་རྒྱས་སུ་གཏོང་བའི་རང་དབང་དང་། རང་
 ཉིད་ཀྱི་ཡུལ་སྐོལ་གོམས་གཤིས་སྤུང་འཛིན་ནས་ཡང་ལྷ་སྐྱུར་བཅོས་གྱེད་པའི་རང་དབང་ཚོབ་ཐང་
 གཞུང་དག²⁶⁾ བཅས་ཡོད་པར་འགན་སྲུང་བྱས་པ་དང་། ལྷག་པར་དུ་རྒྱ་གཞུང་རང་ངོས་ནས་མི་

རིགས་རིང་ལུགས་ཀྱི་རྒྱུན་གྱིས། ལུ་རུ་སུ་ཉི་མེ་ཉེ་མཁའ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཁབ་ཐོང་ཞིག་སོང་བའི་
 གསལ་འདེབས་བྲས་ཡོད། རྒྱ་གཞུང་གི་སྤྱི་ལོ་༡༩༥༧ ལོའི་མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྐྱོང་བཅའ་
 ཁྲིམས་མེད་པར་བཟོས་མེད་ནའང་། ལག་བསྟར་གྱི་ཁོད་དུ་མི་རིགས་ཁག་གི་ཐོབ་ཐང་ཅིས་མེད་
 ལུས་མེད་བཟོས་འདུག²⁷⁾ སྤྱི་ལོ་༡༩༥༠ ལྷ་ཉེ་མོད་སྐྱོང་ས་དམངས་འབྲུས་ཚོགས་ཚེན་ཐོག་
 རྒྱལ་འཆམ་བྱུང་རྗེས་ཀྱི་སྤྱི་ལོ་༥ བའི་ཆེས་ཉེན་ཅན་གྱི་སྤྱི་ལོ་ལྷན་གྱི་མི་རིགས་མཐུན་
 སྤྱིལ་ཡར་ཐོན་དཔེ་བཟང་ཁྲུལ་འཇུགས་གཏོད་བྱེད་རྒྱུའི་སློབ་ཡིག་”ཟེར་བ་ལག་བསྟར་བྲས་པར་
 མ་ཟད། བོད་རང་སྐྱོང་སྐྱོང་ས་སྲིད་གཞུང་གི་དཔོན་རིགས་ཚོས། བོད་རང་སྐྱོང་སྐྱོང་ས་ཀྱི་མི་རིགས་
 མཐུན་སྤྱིལ་ཡར་ཐོན་དཔེ་བཟང་ཁྲུལ་འཇུགས་གཏོད་བྱེད་རྒྱུའི་སློབ་ཡིག་སློབ་འབྲེལ་དང་ལག་
 བསྟར་ལུགས་ཆེར་གཏོར་དགོས་ལུགས་ཀྱི་གལ་ཆེན་རང་བཞིན་ནོར་བུ་ལོད་བྲས།
 སློབ་ཡིག་དེ་མི་སྤྱི་ལོ་༡༩༥༠ ལྷ་ཉེ་མོས་ཉེན་བོད་རང་སྐྱོང་སྐྱོང་ས་མི་དམངས་འབྲུས་མི་ཚོགས་
 ཚེན་སྐབས་བཅུ་གཅིག་པའི་ཐོག་ཐག་གཅོད་བྲས་འདུག རྒྱ་ནག་གཞུང་གཅིར་བརྒྱུད་ལམ་ཁག་
 ཏུ། རྒྱ་གསལ་ཡོངས་ནས་སློབ་ཡིག་ལག་བསྟར་བྲས་ནས། “མི་རིགས་མཐུན་སྤྱིལ་ཡར་ཐོན་ལ་
 ལྷུས་འདེད་གཏོར་རྒྱ་དང་། ལྷན་ཅུ་མི་རིགས་གཅིག་མཐུན་འདུས་ལུགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་བརྟན་པོ་འཇུགས་
 རྒྱུ། མི་རིགས་ཁག་སེ་འབྲུའི་འབྲུ་ལུ་བཞིན་རྟོག་ཅ་གཅིག་ཏུ་སྤྱིལ་རྒྱུར་སྤྱིལ་འདེད་གཏོར་”དགོས་
 རྒྱུར་བསྐྱུགས།²⁸⁾ མི་རིགས་རྒྱ་སྐྱུར་བྱེད་ཐབས་སུ། སློབ་ཡིག་དེ་རིམ་ཁག་སྲིད་གཞུང་དང་སློབ་
 ལུགས་ལྟར་ལྟར་ཆོས་ལུགས་བྱེད་སློབ་སྤེལ་གནས་སོགས་སུ་སློབ་འབྲེལ་གྱིས། མི་རིགས་ཁག་
 ཚང་མ་མཉམ་ཞུགས་བྱེད་དུ་འཇུག་གིན་འདུག²⁹⁾ ཞི་ཅིན་མིན་གྱི་མི་རིགས་ཁག་ཚང་མ་ལྷན་ཅུ་
 མི་རིགས་གཅིག་གི་རོ་བོར་བསྐྱུར་ཐབས་ཀྱི་ལས་འགུལ་³⁰⁾ཁོད་དུ་འཐབ་ལྷན་གཅིག་གྱུར་གྱི་
 ལས་དོན་གལ་ཆེར་དང་ལུགས་ཆེར་བཏང་བ་ཡིས། ཆབ་སྲིད་སློབ་གསོའི་ལས་འགུལ་དང་འབྲེལ་
 བའི་འཛིན་བཟུང་བཅོན་འཇུག་དང་། མི་རིགས་ཁག་གི་སྐད་ཡིག་སློབ་གསོ་མེད་པར་བཟོ་ཐབས།
 ཆོས་ལུགས་དང་ལོ་ས་ལ་བྲག་གཞོན་དང་སྤྱི་ཚོགས་རིག་གཞུང་གི་གནད་དོན་དང་འབྲེལ་ནས་
 སྲིད་གཞུང་གི་ཆབ་སྲིད་ལྟ་སྐྱོད་མི་མཐུན་མཁའ་དང་དེ་འབྲེལ་གྱི་ཞི་ཁོལ་ལས་འགུལ་བར་སྤང་
 འཛིན་གཏོད་འཆེ་གཏོར་བ་སོགས། མི་རིགས་ཁག་གི་འགོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ལ་རྟོག་པོ་ཆོབས་

ཆེན་ཐེབས་ཡོད། “མི་རིགས་མཐུན་སྲིལ་ཡར་ཐོན་”ཟེར་བའི་དམིགས་ཕུལ་གཙོ་བོ། འཐབ་ཕྱོགས་
 གཅིག་གྲུང་གི་མི་རིགས་ཚོས་ལུགས་ལས་དོན་བརྒྱུད་ནས། མི་རིགས་རྒྱ་སྐྱུར་ཤུགས་ཆེར་དང་
 འབྲས་ཆེར་གཏོང་བའི་ལུགས་ཤིག་ཤིང་ལ། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༧ ལོ་ལྷན་ལྷན་བཟུང་བའི་“སྤྱི་ཚོགས་སྤངས་འཛིན་
 དང་མི་རིགས་ཚོས་ལུགས་འཛིན་སྐྱོང་དང་ཕྱི་འགྲིམ་སློབ་གཉེར་སྲིད་རྒྱུ་”སོགས་དམིགས་སྤྱོད་
 བརྒྱུད་ནས། སྤངས་ལས་ལྷག་པར་རྒྱལ་ཡོངས་རིམ་བཞི་འཐབ་ཕྱོགས་གཅིག་གྲུང་གི་སྲིད་རྒྱུས་སྐོར་
 གི་ཚོགས་འདུ་རབ་དང་རིམ་བཞི་བསྐྱུ་བསྐྱོང་བྱས།³¹⁾ ལྷག་པར་དུ་འཐབ་ཕྱོགས་གཅིག་གྲུང་གི་མི་
 རིགས་རྒྱ་སྐྱུར་བྱེད་ཐབས་ཀྱི་ཤོད་སྤོངས་འོག་ཏུ་བོད་མི་རིགས་དམིགས་འབེན་དུ་བརྒྱུད་ཡོད་པ་
 དང་། དེ་ཡང་ལོ་རེ་བཞིན་དམིགས་ཕུལ་དང་འཆར་གཞི་ལྷན་བཞུགས་ཚོས་ལུགས་ལོག་
 སྤྱོད་བྱེད་ཐབས་ཀྱི་སྲོལ་རྒྱུ་ལོ་རྒྱུ་ལྷན་ཐེང་ལྷན་ཐེང་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་
 དེའི་བདེན་དཔང་རྒྱུ་ཚགས་ཡོད། འཐབ་ཕྱོགས་གཅིག་གྲུང་གི་མི་རིགས་ཚོས་ལུགས་ལས་
 དོན་གྱི་སྲོལ་རྒྱུ་ལོ་རྒྱུ་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་
 སོགས་དང་བཅས་ཞིང་ཆེན་རིམ་བཞི་བསྐྱུ་བསྐྱོང་བྱས་ཏེ་མི་རིགས་དང་བསྐྱུར་བ་བོད་རིགས་ཕུལ་མི་མང་
 ལོས་ཚགས་ཡོད།³²⁾ ཕྱི་ལོ་༢༠༢༠ ལོ་ལྷན་ལྷན་བཟུང་བའི་འཐབ་ཕྱོགས་གཅིག་གྲུང་དང་ལྷན་ལྷན་ལྷན་
 བཞུགས་པའི་ཚོགས་འདུ་བསྐྱུ་བསྐྱོང་བྱས་པའི་འཐབ་ཕྱོགས་གཅིག་གྲུང་ཁང་གི་འགོ་བོད་ཕུལ་ཚོན་
 ཟེར་བས། “གྲུང་དུ་མི་རིགས་གཅིག་མཐུན་འདུས་གྲུབ་ཀྱི་འདུ་ཤེས་བརྟན་དུ་གཏོང་རྒྱ་གཙོ་བོར་
 བརྒྱུད་ནས། མི་རིགས་མཐུན་སྲིལ་ཡར་ཐོན་ལ་རྒྱུར་ཐབས་ཏེ་ཤིག་བྱེད་དགོས་” ཟེར།³³⁾ དེར་མ་
 ཟད་ཁོས་ད་དུང་“མི་རིགས་ཁག་གི་རིག་གནས་བརྗེ་རེས་དང་འཕུས་ཚང་རང་བཞིན་དུ་གཏོང་
 བར་མི་རིགས་ས་ཁུལ་ལ་དེར་རབས་སྐྱོད་ཡིག་སྤྱི་སྐྱོད་ཀྱི་ཡིག་རྒྱ་སྐྱོད་། །ཀྱི་བཞུགས་སྤྱོད་འབྲས་
 ཆེར་གཏོང་དགོས་རབས་ལོན་བཤེད་བྱས།”³⁴⁾ བོད་སྤྱོད་ས་གཞིས་ཆེ་ས་ཁུལ་ཁག་ཏུ་གཞི་རིམ་
 སྤྱོད་འབྲས་ལས་འགྲུལ་སྤེལ་བྱས། རྒྱ་ལོག་དཔུས་གཞུང་གི་མི་རིགས་རྒྱ་སྐྱུར་ལས་གཞི་ཤུགས་
 ཆེར་གཏོང་ཐབས་སུ། བོད་རྒྱ་མི་རིགས་གཉིས་བཅོན་དཔང་གིས་གཉེན་སྲེལ་བའི་འཐབ་ཕྱོགས་གཏོང་
 ཐུས་ཤིང་།³⁵⁾

དབྱུང་ཞིབ་ཡིག་ཚགས།

- 1) རྒྱ་གཞུང་གི་བརྟན་སྡིང་སྲུང་སྲོང་ལས་འགུལ་འོག་ཏུ་བོད་མི་ཚོར་ཡང་སྤྱིང་རྩེ་མེད་པའི་ཁྲིམས་བཞེར་དང་བཀག་སྲིལ་བྱས། འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ལྷ་ཞིབ་ཚོགས་པ། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ལྷ་༤ ཚེས་༢༢ ཉིན། <https://www.hrw.org/report/2016/05/22/re-lentless/detention-and-prosecution-tibetans-under-chinas-stability-maintenance>
- 2) རྒྱ་ཡོངས་དམངས་འཐུས་ཚོགས་ཚེན་སྡེད་དུ་བརྟན་སྡིང་སྲུང་སྲོང་ལ་སྐུལ་འདེད་ལུགས་ཚེར་བཏང་། གསར་འགོད་བ་མེ་ལེ་ཚོ་ལས་ལས། རྩེ་མི་སི་འོན་ཐེབས་ཅ། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ལྷ་༣ ཚེས་༢༣ ཉིན། <https://jamestown.org/program/stability-maintenance-gets-a-major-boost-at-the-national-peoples-congress/>
- 3) ཞི་ཅིན་མིན་གྱིས། “ངང་ནག”དང་“ཨབ་སྤྱིད”ཁ་དོག་གསར་བརྩེ་ལ་རྩུང་རྩེག་གཏོང་བའི་ཉེན་བརྗེ་བཏང་། གསར་འགོད་བ་མེ་ལེ་ཚོ་ལས་ལས། རྩེ་མི་སི་འོན་ཐེབས་ཅ། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ལྷ་༣ ཚེས་༢༠ ཉིན། <https://jamestown.org/program/china-brief-early-warning-xi-jinping-warns-against-the-black-swans-and-gray-rhinos-of-a-possible-color-revolution/>
- 4) འདས་པའི་ལོ་ངོ་ལ་ རྒྱ་བརྟན་སྡིང་སྲུང་སྲོང་ལས་དོན་གྱི་སྟོན་ཅེས་འགྲོ་སྟོན་ལྷན་འགྲུབ་གྱིས་འཕར་ནས་རྒྱ་སྐོར་ཐེར་འབྲམ་༡༤༠ ཅས་ཟེན། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ལྷ་༣ ཚེས་༡༤ ཉིན། <https://www.rfa.org/mandarin/yataibaodao/zhengzhi/ql1-03142019093727.html>
- 5) ལོང་འཁོད་ཡིག་ཚགས། ༥
- 6) དག་གཞོན་གྱི་ཀ་མེད། ལོད། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༧ ལྷ་༤ ཚེས་༡༤ ཉིན། <https://www.hrw.org/video-photos/interactive/2017/06/20/tibet-glossary-repression>
- 7) ཚོགས་ཚེན་སྡེད་བོད་ལ་སྤར་སྤྲུག་གིས་དབྱེ་བཞེད་ཀྱི་རྒྱ་གལ་ཚེར་བཅེས་འདུག རྒྱ་ཡུའི་བོད་དོན་ལས་འགུལ་ཁང། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༠ ལྷ་༤ ཚེས་༡ ཉིན། <https://savetibet.org/tibets-importance-seen-at-major-meeting-promising-more-repression/>
- 8) ལོང་འཁོད་ཡིག་ཚགས་གཅིག་ཡིན།
- 9) ལོད་ནང་དུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་ནག་སེལ་གཤེད་བཅོས་གྱི་ཚེད་དོན་འཐབ་ཚོད་ལས་འགུལ་སྤེལ་ནས་སྲིད་གཞུང་གི་ཚབ་སྲིད་ལྷ་སྲིད་མི་མཐུན་མཁན་ཚང་མ་ཚར་གཅོད་གཏོང་གི་འདུག འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ལྷ་ཞིབ་ཚོགས་པ། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༠ ལྷ་༥ ཚེས་༡༤ ཉིན། <https://www.hrw.org/node/375169/printable/print>
- 10) རྒྱ་གཞུང་གིས་གཤེད་བཅོས་གྱི་མིང་བྱང་འོག་ཏུ་བསྐྱུང་ཚུ་རྫོང་གི་བོད་མི་བཅུ་ལ་བསྟོན་འཇུགས་ཁྲིམས་ཐག་བཅད་འདུག རྒྱ་ཡུའི་བོད་དོན་ལས་འགུལ་ཁང། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༠ ལྷ་༡༠ ཚེས་༡ ཉིན། <https://savetibet.de/wp-content/uploads/2020/10/The-Evil-Trial-of-10-Sangchu-Tibetans.pdf>
- 11) ཚེ་མཚོའི་མི་དམངས་ཁྲིམས་ཁང་གི་སྤྲན་ལ། ཚེ་མཚོའི་མི་དམངས་ཁྲིམས་ཁང་གི་གསར་འགྲུར་ལས་ཁུངས། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༠ ལྷ་༥ ཚེས་༢༥ ཉིན། <http://www.court.gov.cn/zixun-xiangqing-231301.html>
- 12) ཀན་སུའུ་ཞིང་ཚེན་གྱི་ནག་འཛོམ་གཅོད་སེལ་ལས་འགུལ་གྱི་གནས་ཚུལ། རྒྱ་ནག་ཀན་སུའུ་དགོང་དོའི་ཚོགས་བར་ཁང་གི་དྲ་བ། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༠ ལྷ་༤ ཚེས་༡༠ ཉིན། <http://gansu.gscn.com.cn/system/2020/08/10/012437177.shtml>
- 13) ལུན་ནན་ཞིང་ཚེན་གྱི་ནག་སེལ་གཤེད་བཅོས་གྱི་གནས་ཚུལ། རྒྱ་ཚོགས་༤༢༤ གཏོར། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ལྷ་༤ ཚེས་༡༡ ཉིན། April 11, 2019, <http://china.qianlong.com/2019/0411/3213677.shtml>
- 14) མཚོ་སྐོན་ཞིང་ཚེན་གྱི་ནག་སེལ་གཤེད་བཅོས་གྱི་ཚེད་དོན་འཐབ་ཚོད་ལ་བྱུང་འབྲས་གསར་བ་ཐོབ་བ། མི་དམངས་ཉེན་འཕྲིའི་ཚོགས་བར། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༠ ལྷ་༧ ཚེས་༢༤ ཉིན། http://epaper.chinatibetnews.com/rmrbzw/202007/24/content_39449.html
- 15) ལོད་ནང་དུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་ནག་སེལ་གཤེད་བཅོས་གྱི་ཚེད་དོན་འཐབ་ཚོད་ལས་འགུལ་སྤེལ་ནས་སྲིད་གཞུང་གི་ཚབ་སྲིད་ལྷ་སྲིད་མི་མཐུན་མཁན་ཚང་མ་ཚར་གཅོད་གཏོང་གི་འདུག འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ལྷ་ཞིབ་ཚོགས་པ། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༠ ལྷ་༥ ཚེས་༡༤ ཉིན། <https://www.hrw.org/news/2020/05/14/china-tibet-anti-crime-campaign-silences-dissent>
- 16) རྒྱ་ཚོགས་གྱི་མིང་བྱང་འོག་མོག་རྫོང་གི་ལུལ་མི་བཅོན་འཇུག་ཨེ་ཤ་རང་དབང་རྒྱུད་འབྲིན། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༠ ལྷ་༡ ཚེས་༡༥ ཉིན། <https://www.rfa.org/english/news/tibet/gang-01152020165739.html>
- 17) རྒྱ་གཞུང་གིས་ཁྲིམས་འགུལ་བཀག་བསྲིལ་འོག་གི་རུལ་སྐྱེས་ཐེར་འདོན་གནང་མཁན་ཨ་ཉ་སྤེང་སྤྱོད་འོད་གྲོགས་པ་ཚོ་རྫོང་།

17) གྲོ་ལ་གཏོང་དགོས། འདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང་། ཕྱི་ལོ་༢༠༢༠ ལྷ་པོ་ཚེས་༤ ཉིན། <https://tchrd.org/%E0%B-D%A2%E0BE%92%E0BE%B1%E0BC%8B%E0BD%82%E0BD%9E%E0BD%B4%E0BD%84%E0B-C%8B%E0BD%82%E0BD%B2%E0BD%A6%E0BC%8B%E0BD%81%E0BE%B2%E0B-D%B2%E0BD%98%E0BD%A6%E0BC%8B%E0BD%A0%E0BD%82%E0BD%A3-3/>

18) ལྷ་ག་སེལ་གཤེད་བཙུག་གི་མིང་བྱང་འོག་ཏུ་བོད་མི་༤ ལ་མི་ལོ་༧ ཙམ་གྱི་ཁྲིམས་ཐག་བཙུག་འདུག འདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང་། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ལྷ་པོ་ཚེས་༡༤ ཉིན། <https://tchrd.org/%E0BD%93%E0BD%82%E0BC%8B%E0BD%A6%E0B-D%BA%E0BD%A3%E0BC%8B%E0BD%82%E0BD%A4%E0BD%BA%E0BD%91%E0BC%8B%E0B-D%96%E0BD%85%E0BD%BC%E0BD%98%E0BC%8B%E0BD%82%E0BE%B1%E0B-D%B2%E0BC%8B%E0BD%98/>

19) ལྷ་ག་ལུང་གིས་ཁྲིམས་འཛོགས་ཁྲུལ་གྱིས་རུལ་སྲུངས་ཐེར་འདོན་བ་བོད་མི་ཞིག་ལ་ཁྲིམས་ཡིག་རྒྱུ་བཟོའི་ཉེས་ཆད་བཙུག་འདུག འདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང་། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ལྷ་པོ་ཚེས་༡༤ ཉིན། <https://tchrd.org/%E0BD%A2%E0BE%92%E0BE%B1%E0B-C%8B%E0BD%82%E0BD%9E%E0BD%B4%E0BD%84%E0BC%8B%E0BD%82%E0BD%B2%E0B-D%A6%E0BC%8B%E0BD%81%E0BE%B2%E0BD%B2%E0BD%98%E0BD%A6%E0BC%8B%E0B-D%A2%E0BC%8B%E0BD%A0/>

20) ལྷ་ལ་ཚོགས་ཀྱི་འགྲོ་བ་མིའི་ཚོབ་ཐད་ཀྱི་ཆེད་མཁས་པས་ལྷ་ག་ལུང་ལ་བོད་མིའི་འགྲོ་བ་མིའི་ཚོབ་ཐད་དོན་གཉེར་བ་བཙོན་འཇུག་གྱེད་ལ་བྱིར་འཐེན་དགོས་པའི་འདོད་སྐུལ་ལུས། ལྷ་ལ་ཚོགས་ཀྱི་ཆེ་མཐོའི་འགྲོ་བ་མིའི་ཚོབ་ཐད་ལས་ཁུངས། ཕྱི་ལོ་༢༠༢༠ ལྷ་པོ་ཚེས་༡༤ ཉིན། <https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25894&LangID=E>

21) ལྷ་ག་ལུང་ལ་ཡང་བསྐྱར་“མི་རིགས་”(minzu)ཀྱི་གོ་དོན་རིམ་སྒྲིག་གྱེད་ཀྱི་འདུག ཚུམ་མཁན་ལྷ་རོང་(Ma Rong)། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༧ ལོའི་<<མི་རྒྱུད་དང་མིའི་རིགས་རིག་པའི་སྐོར་གྱི་ལྷ་ལ་སྤྱིའི་དུས་དེབ་>>(International Journal of Anthropology and Ethnology)

22) <<ཨོ་ཁི་མི་སྐོར་གཏུག་ལག་སྐོབ་ཆེན་གྱི་མི་རིགས་ཅ་ཚོག་གི་གནད་དོན་སྐོར་གྱི་ལག་དེབ་>>(The Oxford Handbook of Genocide Studies)། ཚུམ་མཁན་རྩ་ལོ་ཁི་མི་ཏམ་(Bloxham)དང་། རྩ་བའི་ཤེ་(David)། རྩ་ལོ་ཁི་མོ་མི་(A. Dirk Moses)། ཕྱི་ལོ་༢༠༠༤ ལོར་ཨོ་ཁི་མི་སྐོར་གཏུག་ལག་སྐོབ་ཆེན་ནས་འགྲེམ་སྟེལ་བྱས།

23) <<འབྲེད་ལ་ཚུ་མཚོད་ཅིག་ང་ལ་ཚུ་མཚོད་ཅིག་>>(A Dam for Me, A Dam for You)། ཚུམ་མཁན་ལྷ་བ་རེལ་(Lafitte Gabriel)། ཕྱི་ལོ་༢༠༢༠ ལྷ་པོ་ཚེས་༡༣ ཉིན། <https://rukor.org/a-dam-for-me-a-dam-for-you/>.

24) གོང་འཕྲིད་ཡིག་ཚགས་༢༠༡༥ དང་གཅིག་ཡིན།

25) ལྷ་ག་ལུང་ལོགས་ཀྱི་ས་སྐྱེས་རྩོ་སྐྱེས་ཀྱི་ཡུལ་མིའི་བྱ་གཞག་ཐད་ཀྱི་ལྷ་ལ་སྤྱིའི་ལས་དོན་ཚོགས་པ་(IWGIA)། ཕྱི་ལོ་༢༠༢༠ ལྷ་པོ་ཚེས་༡༡ ཉིན། <https://www.iwgia.org/en/china.html>

26) མི་རིགས་ཀྱི་འཕྲུག་ཐིང་དང་བཀོད་ཁུངས་ཀྱི་འཐབ་རྩེད། བོད་ཐོག་འདོན་པའི་ལྷ་ག་ལུང་གི་སྤྱིད་རྒྱས། ཚུམ་པ་ལོ་ཁར་མིལ་(Solomon M. Karmel)། ཞི་མཐུན་དུས་དེབ་(Pacific Affairs (1995): pp.485-508)

27) ཞི་ཅིན་ཅིན་གྱི་དབང་འདོན་འོག་གི་ལྷ་ག་ལུང་གིས་མི་དམངས་ཀྱི་ཁྲིམས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་སྤང་མེད་དུ་དོར་བ། ལྷ་ག་ལུང་བརྒྱུད་ཆ་འཐེན། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ལྷ་པོ་ཚེས་༡༤ ཉིན། <https://www.scmp.com/comment/letters/article/2185953/china-under-xi-jinping-ignoring-peoples-constitutional-rights>

28) བོད་རང་སྲོད་ལྷོངས་མི་དམངས་འཐུས་མི་ཚོགས་ཆེན་སྐབས་བཅུ་གཅིག་པའི་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་གསུམ་པ། གྲང་གོའི་བོད་ལྷོངས་བྱ་བ། ཕྱི་ལོ་༢༠༢༠ ལྷ་པོ་ཚེས་༡༡ ཉིན། http://www.tibet.cn/cn/news/yc/202001/t20200111_6734443.html

29) བོད་ནང་དུ་མི་རིགས་མཐུན་སྦྱོལ་གྱི་ཁྲིམས་གསལ་བ་གཏན་འབེབས་ལག་བསྟར་ཐད་ཀྱི་སྒྲིམ་འཇུག་ཨེ་ཤ་ལ་རང་དབང་རྒྱུད་འཐེན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་༢༠༢༠ ལྷ་པོ་ཚེས་༡༤ ཉིན། <https://www.rfa.org/english/news/tibet/law-01152020145441.html>

30) བོ་ཅེན་གཏུང་གིས་མི་རིགས་ལྷ་སྐྱེར་ལས་འགུལ་གྲགས་ཆེར་བཏང་བ། ཨེ་ཨ་ཞོ་(Eva Xiao)། རོ་ན་མིན་ཁིང་(Jonathan Cheng)། ལོ་ཅོ་ལིན་(Liza Lin)། ཐལ་སྲང་ལས་དུས་དེབ། <https://www.wsj.com/articles/beijing-accelerates-campaign-of-ethnic-assimilation-11609431781>

31) ཞི་ཅིན་ཅིན་དུས་སྐབས་ཀྱི་འཐབ་རྩེགས་གཏུག་གྲུར་ལས་དོན། ལྷོ་བ་གཉེར་འཕེལ་རྒྱས་དང་ལས་འགུལ། ཚུམ་མཁན་ཏ་ཀ་ཤེས་སུ་ཚུ་ཁིའི་(Takashi Suzuki)། འོག་དོས་༡༣ ཉམས་༤༡ དབང་། བོ་ཅིག་འགྲེམ་སྟེལ་གྱི་ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ལྷ་པོ་ཚེས་༡༣ ཉིན། <https://doi.org/10.1080/24761028.2019.1627714>

- 32) གུང་ཉང་གི་ཁ་ནང་དུ་དབུལ་སྐྱལ་བ། འཕམ་ཕྱོགས་གཅིག་གྱུར་གྱི་ཆེད་དུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་མ་དངུལ་བསྐྱུ་བུབ་གྱི་ཞེན་སྐྱུལ་ཅི་ལྟར་གཏོང་གི་ཡིད་དམ། གནད་བསྐྱུས་ཡིག་ཚགས་ཨང་༣༠། གྱི་ཟླ་༡༢ ཚེས་༡༤ ཉིན། <https://jamestown.org/wp-content/uploads/2020/09/Read-the-09-16-2020-CB-Issue-in-PDF-rev2.pdf?x30227>
- 33) རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་དབུས་གཞུང་གི་མཐོ་རིམ་དཔོན་རིགས་ཚོས་མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་ཡར་ཚོན་ཐབ་བརྟན་བཟོ་དགོས་ཚུལ་ནན་བཤད་བྱས། གཞུང་འབྲེལ་ཞེན་ཏུ་གསར་ཁང་། ༢༠༢༠ ཟླ་༩ ཚེས་༡༩ ཉིན། http://www.xinhuanet.com/english/2020-09/14/c_139367546.htm
- 34) གོང་འཁོད་གྱི་འབྲེལ་ཐག་གཅིག་པ་ཡིན། Ibid.
- 35) རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་རྒྱ་མི་རིགས་གཉིས་དབར་གཉེན་སྦྲེབ་ནས་མ་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་རེ་དག་ཏུ་གཏོང་དགོས་ཟེང་། ཨེ་ཤ་ཡ་རང་དབང་རྒྱུད་འབྲེན། ༢༠༢༠ ཟླ་༥ ཚེས་༤ ཉིན། <https://www.rfa.org/english/news/tibet/mariages-05062020165348.html>

སྤྱི་དམངས་དང་ཚབ་སྲིད་ཐོབ་ཐང་།

རྒྱ་ནག་དམངས་འོག་སྲིད་གཞུང་གིས་བཅོམ་དབང་གི་སློབ་སྦྱོར་བསྐྱུང་མར་ “མི་རིགས་རྒྱ་སྐྱུར་ལས་
དོན་དང་འབྲེལ་བའི་དྲག་རྒྱུང་སྲིད་རྒྱུས་” ལག་བསྟར་གྱིས། “བརྟན་ལྷིང་སྤྱང་སྤྱོད་སྲིད་རྒྱུས་”
ཟེར་བ་རེ་མཚོགས་རེ་དྲག་ཏུ་བཏང་།¹⁾ འདི་ནི་གངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་ཚབ་དཔལ་རིག་གསུམ་གྱི་
ཐོབ་ཐང་སློབ་གྲི་<<ཡུང་རྩ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྤྱོད་བཅའ་
ཁྲིམས་>>མེད་པར་བཟོ་ཐབས་ཀྱི་མཚོན་བྱེད་གསལ་པོ་ཞིག་ཡིན་པར་མ་ཟད། ལྷག་ཏུ་བསྐྱུས་
བརྗོད་ཀྱི་ཚུལ་དུ་འཁོད་པའི་སྤྱི་དམངས་དང་ཚབ་སྲིད་ཐོབ་ཐང་ཐད་ཀྱི་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚིངས་དོན་
ཚན་པ་²⁾ བའི་འདུ་གསལ་ “གངས་ཉུང་མི་རིགས་སྤྱི་སྐོར་གཉིས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་” ཞུས་ཅིས་མེད་
དོན་ཐོལ་བཏང་ཡོད།²⁾ དཔེར་ན་དོན་ཚན་པ་³⁾ བའི་འདུ་ཞུས་ཐེག་གཞན་དོན། “མི་རིགས་དང་
ཚོས་ལུགས། སྐད་ཡིག་སོགས་ཀྱི་གངས་ཉུང་མི་རིགས་ཡོད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཞིག་ལ་དུ། རིགས་
སོ་སོའི་མི་དམངས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ཅིས་མེད་བརྟུན་བཞིག་བཏང་མི་ཚོགས་པ་དང་། གངས་ཉུང་མི་
རིགས་ཞུས་ལག་གི་སྤྱི་ཚོགས་ཁོད་དུ་རང་སོ་སོའི་རིག་གཞུང་ཡོངས་སྤྱོད་དང་རང་སོ་སོའི་ཚོས་ལུགས་
ལག་བསྐྱུར་དང་རང་སོ་སོའི་སྐད་ཡིག་བཞོལ་སྤྱོད་བྱེད་ཚོགས་”³⁾ ཅེས་དང་། དོན་ཚན་པ་⁴⁾ བའི་
འདུ་དུ་དུ་དུ་། “མ་མཐར་ཡང་བཅོམ་དབང་གིས་མི་རིགས་གཅིག་གྲུར་རམ་མི་རིགས་མཚུངས་
སྐྱུར་ལ་འགོག་ཚོལ་གྱིས། གངས་ཉུང་མི་དམངས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་སྤྱང་སྤྱོད་དང་གངས་ཉུང་མི་རིགས་
འཚོ་གནས་བྱེད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འདུ་བཅོམ་དབང་གིས་མི་རིགས་མཚུངས་སྐྱུར་ལ་འགོག་
ཚོལ་གྱིས། གངས་ཉུང་མི་དམངས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་འགན་སྲུང་” གཞན་ཡོད།⁴⁾

མི་རིགས་རྒྱ་སྐྱུར་ལས་འགུལ་དང་ཚབ་སྲིད་ཀྱི་གཞོན་འཛེ་ལག་ལེན་བསྐྱུར་བ་དང་དུས་མཚུངས་
སྤྱི་ལོ་༢༠༢༠ ལྷ་ཉ་ འདུ་གཞུང་གིས་གོང་སྤྱོད་ལས་དོན་རྒྱ་ཞེར་བའི་ལས་དོན་མི་སྣ་
༢༠༠༠༠ ལྷག་པོད་རང་སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱི་གོང་སྤྱོད་ལོ་༢༠༢༠ འདུ་ “ཚེད་མངགས་ཅུ་འཇུགས་ཤུས་ནས་
གཞི་རིམ་གྱི་མང་བརྟན་དམངས་འབྲེལ་དོན་སྤེལ་རྒྱུ་” ཡིན་ཟེར།⁵⁾ ལྷག་འཛིང་ཆེ་བའི་ “མང་
བརྟན་དམངས་འབྲེལ་” ཟེར་བའི་ལས་འགུལ་དེའི་ཆ་ཤས་ཞིག་སྤྱི་ལོ་༢༠༡༡ ལས་ལག་བསྐྱུར་ཤུས་

འདུག། འདས་པའི་མི་ལོ་ ༤ ལ་ལག་བསྟར་བྱས་ཤིང་ལས་འགུལ་དེ་ས་གནས་བོད་མིར་ལྷོ་རྟོག་
དང་ལྷུལ་ཞིབ་བྱེད་ཐབས་དང་། ཡགོང་ས་སྐྱབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་ལ་རོ་རྫོལ་བྱེད་དུ་འདུག་
པའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་བྱེད་སྒྲིག་འཇུགས། བོད་ཁུལ་དུ་ཉང་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབང་ཤེད་ཁྲབ་ཆེར་
དང་འབྲུགས་ཆེར་གཏོང་ཐབས་སོགས་ལ་བེད་སྲུང་འདུག།

བོད་རྒྱལ་ཁབ་ནི་བསྐྱེད་མར་འཛམ་གླིང་སྐང་གི་ཆབ་སྲིད་དམ་འཇགས་དང་གཉའ་གཞོན་ཆེ་ཤོས་ཀྱི་
ས་ཁུལ་གས་ཀྱི་གཅིག་ཆགས་ཡོད། འཛམ་གླིང་ཁྲོན་ཡོངས་ཀྱི་སྤྱི་དམངས་རང་དབང་དང་ཆབ་
སྲིད་ཐོབ་ཐང་གི་གནས་སྟངས་སྐོར་གྱི་ལོ་འཁོར་ཞིབ་འཇུག་སྟེན་མོ་ལྟར་ན། བོད་མིའི་རང་དབང་
གི་གནས་སྟངས་དེ་གངས་གནས་བརྒྱ་ཆ་ ༤༠ ལས་བརྒྱ་ཆ་ ༩ རྒྱུང་གོ་རིའི་གནས་སྟངས་གཅིག་
མཚུངས་ཡིན་པ། ༡ ཅམ་ལས་ཟིན་མེད་པ་དང་། རྒྱ་གཞུང་གི་རང་དབང་གངས་གནས་བརྒྱ་ཆ་ ༡༡

ནས་བོད་ཀྱི་རང་དབང་གངས་གནས་བརྒྱ་ཆ་ ༤ མར་ལྷུང་བ་གསལ་ཡོད། ༧ རྒྱལ་སྤྱིའི་རང་དབང་
ཁང་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཡིག་ཆ་གས་ཀྱི་ནང་དུ། བོད་ནང་གི་ལས་དོན་ཆེ་ཆུང་ཚང་མ་རྒྱ་གཞུང་གི་
དབང་འཛིན་དཔོན་རིགས་ཚོས་གང་འདོད་དུ་གཏན་འཁེབས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་དང་། བོད་རིགས་
དང་རྒྱ་རིགས་མི་མང་གི་ཉིན་རེའི་གཞི་རྩའི་ཐོབ་ཐང་ཁག་ཅིས་མེད་དོན་ལོ་གཏོང་ལུས་ཡིན་
པར་མ་ཟད། རྒྱ་གཞུང་གི་ཆབ་སྲིད་ལྟ་སྲོུད་མི་མཐུན་མཁུ་བོད་མི་ཚོར་འཇགས་གཞོན་བྱེད་པའི་

གནས་སྟངས་ཉ་ཅང་ཁྲབ་ཆེན་པོ་ཡིན་པ་གསལ། ཆབ་སྲིད་ཐོབ་ཐང་གི་གངས་གནས་བརྒྱ་ཆ་ ༤༠
ལས་མར་ལྷུང་བ་དེས། རྒྱ་གཞུང་གི་ཐོབ་ཐང་གངས་གནས་བརྒྱ་ཆ་ ༡ དང་དུས་མཚུངས་སུ་བོད་
ནང་གི་ཐོབ་ཐང་གངས་གནས་བརྒྱ་ཆ་ ༤ མར་ལྷུང་ཡོད། འཛམ་གླིང་སྤྱིའི་རང་དབང་ཐོབ་ཐང་གི་
ཨང་རིམ་ལས་རྒྱ་གཞུང་ལ་ཨང་རིམ་ ༡༠༠ ལས་ ༡༠ དང་། བོད་ལ་ཨང་རིམ་ ༡༠༠ ལས་ ༡ ལས་

ཟིན་མེད་པ་རེད། རྒྱལ་སྤྱིའི་རང་དབང་ཁང་པའི་ཞིབ་འཇུག་ལྟར་ན། འཛམ་གླིང་སྐང་གི་རྒྱལ་ཁབ་
དང་ས་ཁུལ་ཡོངས་ལས་བོད་ནང་རང་དབང་ཐོབ་ཐང་གི་ཨང་རིམ་འོག་ཏུ། ཨང་རིམ་དམའ་ཤོས་
སེ་རེ་ཡ་(Syria)དང་སྟོ་སུ་ཁབ་(South Sudan)རྒྱལ་ཁབ་གཉིས་ཡོད་པ་དང་། སྟོ་སུ་ཁབ་ཀྱི་
ཨང་རིམ་སྐོར་ཐིག་མཐུན་ཀྱི་གངས་གནས་ ༩ དང་སེ་རེ་ཡའི་ཨང་རིམ་ལྟ་གོར་རེད།

ཕྱི་ལོ་ ༢༠༢༠ ལྷ་ ༡༠ བའི་ནང་རྒྱལ་སྤྱིའི་བོད་དོན་ལས་འགུལ་ཁང་གིས་དབྱེ་ཞིབ་ལྟར་ན། རྒྱ་གཞུང་

གི་སྲིད་དབང་འདྲིམ་སྐྱོད་སྒྲིག་འཇུགས་ཀྱི་ལས་གནས་ཁག་ཏུ་ཤོད་རིགས་ལས་བྱེད་པ་བྱུང་ལུང་
བཏང་ནས་ཉ་ལམ་ཞིང་ཆེན་དང་ལུལ་རིམ་པའི་ཉང་གི་དབང་འདྲིམ་དཔོན་རིགས་ཚང་མ་རྒྱ་རིགས་
ཡིན་པ་དང་ལུལ་རིམ་པའི་དམར་ཤོག་བྱུང་ཆེ་།༡༧། གྱི་གས་སུ་ཤོད་རིགས་༤ དང་རྫོང་རིམ་པའི་
དཔོན་རིགས་ཚོའི་གས་སུ་ཤོད་རིགས་གཉིས་མ་གཏོགས་མེད་པ་རེད།⁸⁾

རྒྱ་གཞུང་གི་ལས་ལུགས་ཐད་ནས་ཤོད་མི་ཚོ་བསྐྱེད་མར་དབྱེ་འབྱེད་ཀྱི་དཀའ་ཁག་འཕྲད་ལུས་
ཡིན་པ་དང་། ལྷག་པར་དུ་ “ཁ་བྲལ་ལས་འགུལ་” རང་ལུགས་མཁའ་དང་། ཁོ་ཚོའི་ནང་མི་དང་
བཅས་པ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཁྲིམས་འགུལ་ཉེས་ཅན་གས་སུ་དབྱེ་འབྱེད་བྱས་འདུག⁹⁾ རྗེ་ལོ་༢༠༢༠ ཟླ་
༥ པའི་ནང་དཀར་མཛེས་ཤོད་རིགས་རང་སྐྱོད་ལུལ་ལི་ཐང་རྫོང་སྲིད་གཞུང་གིས་མི་དམངས་ཉེན་
རྟོག་པའི་དཔུང་ཁག་གསར་འཇུགས་བྱེད་རྒྱ་ཡིན་རབས་ཀྱི་བདེ་སྐྱོད་བཏང་བ་དང་། བདེ་སྐྱོད་དེ་
ནི་དཀར་མཛེས་ཤོད་རིགས་རང་སྐྱོད་ལུལ་ལི་ཐང་རྫོང་གི་ཚན་ཁག་༤ མཉམ་འབྲེལ་གྱིས་སྐྱེལ་བ་
དང་། དེའི་ལས་འགུལ་གཙོ་བོ་ རོགས་ཡོད་མི་སྣ་དང་ “མེས་རྒྱལ་ཁ་བྲལ་གྱི་ལས་འགུལ་ཅ”
འཇུགས་དང་དེ་ལ་རྒྱལ་སྐྱོད་གནང་མཁའ། ཁྲིམས་འགུལ་ཉེས་གསོག་གི་ལས་འགུལ་ནང་མཉམ་
ལུགས་དང་དེ་ལ་རྒྱལ་སྐྱོད་བྱེད་མཁའ། ཡང་ན་རྒྱུང་འཕྲོག་བཅོམ་གསུམ་དང་མེར་སྲེག་རིགས་
འགའ་སྐྱེད་དང་སྐྱ་གསར་བྱེད་མཁའ། ཡང་ན་ཁྲིམས་འགུལ་ཉེས་ཅན་རིགས་ཚང་མ་དང་། སྤྱི་
ཚོགས་བདེ་འཇགས་ལ་གཞོན་པའི་གནས་ཚུལ་རྒྱུན་ལ། དཔོག་གཏམ་བཅོ་མཁའ་དང་སྐྱེལ་མཁའ།
རྩམ་སྟོན་ཁོ་སྐྱོད་དང་སྐྱད་རྒྱུ་ལྷིང་སྐྱོད་། འདུ་འཛོམ་དང་གྲུན་ལོག་སོགས་གཏོར་ཚོལ་ངན་རྒྱས་
དང་རྒྱལ་ཁབ་ཁ་བྲལ་དང་འབྲེལ་བའི་ཁྲིམས་འགུལ་ལས་འགུལ་ནང་མཉམ་ལུགས་དང་རྒྱལ་སྐྱོད་
བྱེད་མཁའ་ཚང་མ་གོང་ལོག་གི་འབྲེལ་ཡོད་ཚན་པར་སྐོག་ལྷན་བྱེད་དགོས་པ་དེ་རེད།”¹⁰⁾

དེར་མ་ཟད། སྤྱི་གཞིམས་ཀྱི་ཆ་རྒྱུན་མང་པོ་བཏོན་ནས་འགྲོ་བ་མིའི་ཚོལ་ཐང་ལོངས་སུ་སྐྱོད་མཁའ་
ལ་ཁྲིམས་ཞིབ་དང་ཉེས་དོན་གསལ་བཤད་མེད་པར་དུས་ལུན་རིང་པོར་ཁྲིམས་འགུལ་བཀག་སྐྱེལ་
དང་འདྲིམ་བཟུང་བཅོམ་འཇུག་བྱེད་པ། སྲིད་འདྲིམ་གཏུག་བཤེར་ཚན་ཁག་ལ་ཁྲིམས་ཁང་ལས་
ལྷག་པའི་དབང་ཆེན་པོ་སྤྱད་དེ། སྲིད་ཁྲིམས་དང་ཁྲིམས་འདྲིམ་ལྷན་ཡོན་ཚན་ཁག་བེད་སྤྱད་ནས་
ཁྲིམས་ཞིབ་སྐྱུན་ཚོགས་ཀྱི་རང་དབང་ལ་ཚོད་འདྲིམ་བྱེད་པ་དང་། ཁྲིམས་ཀྱི་སྐྱེད་སྐྱོང་དང་ཁྲིམས་

ཚོད་ཀྱི་རུས་པ། ཁྲིམས་ཚོད་པའི་བདེ་འཇགས་བཅས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ལ་དམ་དྲག་གྲེད་རིགས་ཚང་
མ་ཁྲིམས་མཐུན་གྱི་འོ་ཤོར་བསྐྱར་ཅིང། དེ་ནི་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཁྲིམས་ཡིག་ཅ་འཛིན་ཁག་དང་ཡོངས་སུ་
འགལ་འདུག།¹¹⁾

ཆ་འཕྲིན་དང་སྐྱ་བཟོད་རང་དབང་།

ཤོད་ནང་དུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་སྤྱི་ཚོགས་བརྒྱུད་ལམ་དང་ཆ་འཕྲིན་སྤྱི་སྤྲེགས་རིགས་ཚང་མར་ཞིབ་
བཤེར་གྲེད་ལུས་རེད། ཤོད་ནང་དུ་རྒྱ་གཞུང་གི་དོགས་ཚོན་ལྷུལ་ཞིབ་དང་འཕམ་ཞིབ་བཤེར་གྱི་
སྤྱི་གཞུགས་དེ་ནི། དམར་ཤོག་སྲིད་གཞུང་ལ་ཡ་ལན་སློབ་མཁན་ལ་བསྟོན་འཇུགས་བཅོན་འགོལ་
གྲེད་ཐབས་དང་། སྲིད་དབང་སྐྱེར་སྤོམ་གྱི་འཛིན་ཉེན་ལ་གཡོལ་ཐབས་སུ་མི་དམངས་རང་ཉིད་
ནས་རང་ལ་དག་ཐེར་གྲེད་དུ་འཇུགས་ཐབས་སོགས་ཀྱི་སྤྱི་གཞུགས་ཀྱི་རྣམ་པར་བཟོས་འདུག་རྒྱ་
གཞུང་གི་འཕམ་ཞིབ་བཤེར་དང་དོགས་ཚོན་ལྷུལ་ཞིབ་ཀྱི་ལམ་སློབ་རབ་དང་རིམ་བཤང་ཤོར་
བཟོན་ནས། ཉར་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བསམ་སློབ་ཆའ་སྲིད་རིག་པའི་གཞུང་ལུགས་ཀྱི་སློབ་གསོ་སྤེལ་
ནས་མི་དམངས་ཚང་མ་ “རྒྱལ་ཞེན་རིང་ལུགས་” དང་ཉར་ལ་ “སློ་དཀར་” ཡིད་ཉོན་གྲེད་མཁན་
འབའ་ཞིག་བཟོ་ཡི་འདུག་རྒྱ་གཞུང་གི་གཞི་རྒྱ་ཆེ་བའི་དོགས་ཚོན་ལྷུལ་ཞིབ་ཀྱི་ལས་འགུལ་དེ་ནི་
“བརྟན་སྤྱིང་སྲུང་སྦྱོང་” ལས་དོན་གྱི་གྲུབ་ཆ་ཆེ་ཤོས་ཤིག་ཡིན་པ་དང་།¹²⁾ དེ་དང་མཉམ་དུ་མི་
དམངས་ཀྱི་རྒྱུད་རྒྱུ་ཤོན་ཆེན་བསྐྱེད་ཤིང་གིས། རྒྱ་གཞུང་གིས་ཚད་མཐོའི་ཚན་རྩལ་གྱི་དོགས་ཚོན་
ལྷུལ་ཞིབ་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཅ་འཇུགས་ཐུབ་པ་བྱུང་བ་རེད།¹³⁾

“འ་རྒྱའི་བདག་དབང་”¹⁴⁾ ཟེར་བ་ཁྲུབ་ཆེར་གཏོང་ཆེད། རྒྱ་གཞུང་གིས་འོ་དེབ་དང་འཕྲུལ་ཟླ་ རྫོ་
རྟམ་སོགས་ཆ་འཕྲིན་དང་སྐྱ་བཟོད་རང་དབང་ལ་འཇུག་པའི་སྤྱི་ཚོགས་བརྒྱུད་ལམ་གྱི་སྤྲེད་སྤྲེགས་
དང་འཚོལ་བཤེར་མ་ལག་མང་པོ་ཁྲིམས་འགལ་བཀག་སྟོམ་བྱས་ཏེ། དེའི་ཚབ་ཏུ་འ་རྒྱ་སྤངས་
འཛིན་མཉེན་ཆས་ “མི་གྲང་ཆེན་མོ” གསར་བཟོ་ཡིས། རྒྱ་ནག་ནང་སོགས་ཀྱི་འཕྲིན་ཐོན་དང་
ཤོད་ཐོན་སོགས་ཁྲུབ་ཆེར་བེད་སྤྱོད་གཏོང་འཇུག་པ་དང་། རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་ཁྲིམས་སྤྱི་གཞུགས་ལ།

སྤྱི་ཚོགས་བརྒྱུད་ལམ་གྱི་སློང་སྟེགས་རིགས་ཚང་མར་ “སྤྱི་ཚོགས་བརྟན་སྡིང་” གི་འགན་འཁུར་
 བཞུགས་པ་དང་། དེའི་ནང་དུ་ཉར་གྱི་ལམ་སྲོལ་དང་འགལ་ཡོད་མེད་ཞེས་བཤེར་དང་། ཉར་
 ལ་དཔུང་བརྗོད་དང་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་སྤྱང་སྦྱོབ་ཀྱི་ལྷ་གཏུག་འགོ་བཟུང་མེད་ཐང་སྐོར་གྱི་བཟོ་
 སློང་གཞན་མཁུ་དོགས་ཡོད་མི་སྣའི་གནས་ཚུལ་ཡར་ལུ་བྱེད་པ་སོགས་ཚུད་འདུག།

བོད་ནང་གི་བོད་མི་ཚོར་དངོས་ཡོད་གནས་ཚུལ་མཁོ་སྦྱོང་དང་བསམ་བཞོན་སོགས་གཞི་རྩའི་ཐོང་
 ཐང་ལོངས་སུ་སྦྱོང་དབང་མེད་ནའང་། རྒྱ་གཞུང་གི་ལུང་གཏམ་དེས་བསྐྱབས་ཁག་གི་ནང་དུ་དངོས་
 ཡོད་གནས་སྣངས་དེའི་རིགས་ཅི་གང་མེད་པ་རེད། བོད་རང་སྦྱོང་སྤྱངས་ནང་རྒྱ་ནག་གི་བྱ་བའི་
 ཉེན་རྟོག་པས་ཐད་ཀར་བརྗོད་བཏང་སྟེ། བྱ་འཇུག་མཉེན་ཆས་སྡེ་མེ་ཨཅ(VPN)འེད་སྦྱང་འཕམ།

ཡང་ན་སྤྱི་ཚོགས་བརྒྱུད་ལམ་གྱི་ཁོགས་ཚོམས་བཟོ་སློང་ནང་ལྷགས་ཏེ། “རྒྱལ་ཁབ་ཁ་བྲལ་”
 དང་ “མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་ལ་གཏོར་བརླག་” ཟེར་བ་སོགས་ཚང་མ་ཁྲིམས་འགལ་ཉེས་གསོག་
 གི་རོ་བོར་བརྒྱུར་ནས། བོད་མིའི་ཆ་འཕྲིན་དང་སྤྱི་བརྗོད་རང་དབང་ལོངས་སུ་སྦྱོང་དབང་ལ་དམ་
 བཀ་སྣངས་འཛིན་ལུགས་ཆེར་བཏང་འདུག¹⁵⁾ ཕྱི་ཟླ་༥ པའི་ནང་། ཉི་ཤོན་ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ཟླ་༤ པར་
 ཡང་བཀོད་ཁྲབ་བཏང་ཡོད། ། ཁྲིམས་འགལ་ཉེས་གསོག་སྐོར་གྱི་བརྗོད་ཁྲབ་བཏང་ནས་སྤྱི་ནོར་
 ལ་གོང་ས་མཚོག་གིས་བཏོན་གནང་བའི་བོད་རྒྱ་གཉིས་པན་ “དབུ་མའི་ལམ་” གྱི་ཆ་འཕྲིན་རིགས་
 བརྒྱུད་སྟེལ་བྱས་མི་ཚོགས་པར་བཤད།¹⁶⁾

ཕྱི་ཟླ་༡༢ པའི་ནང་རང་ལོ་༤༤ ཡིན་པའི་དགེ་འདུན་ལྷན་འགྲུབ་འཛིན་བརྒྱུད་གིས་མ་ལོ་ལྟོ་བོད་རིགས་
 རང་སྦྱོང་ཁུལ་རེབ་གོང་རྫོང་གི་ས་གནས་ཤིག་ཏུ་བཀག་སྦྱིལ་བྱས་པ་དང་། ཁོང་འཛིན་བརྒྱུད་བྱེད་
 དོན་ལེ་རྒྱ་ནག་གཞུང་སྟེགས་ནས་སྤྱི་ཚོགས་བརྒྱུད་ལམ་ཁག་ཏུ་རྩོམ་རིག་སྤྱི་རྒྱུ་རྩལ་ལ་འཇུག་པའི་
 རྩོམ་པ་ལོར་མ་བརྗོད་རང་དབང་གི་ཐོབ་ཐང་ལ་བརྩི་འཛིན་དགོས་པའི་རེ་སྐུལ་ལུས་པས་ཡིན་
 འདུག¹⁷⁾ དེ་དང་གཅིག་མཚུངས་མདོ་སྤྱད་རྗེས་བོད་རིགས་རང་སྦྱོང་ཁུལ་གྱི་བོད་མི་དགེ་འདུན་
 པ་ཞིག་ལ་ཁྲིམས་ཞིབ་དང་ནང་མིར་བརྗོད་ལམ་ཅི་གང་མ་སྤྱད་པར་མི་ལོ་གཅིག་ལྷག་རིང་བཀག་
 ཉར་བྱས་ཤིང་། དེ་ཡང་ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ཟླ་༡ པའི་ནང་དགེ་འདུན་པ་རིན་ཆེན་ཚུལ་ཁྲིམས་དང་གཞན་
 བོད་མི་གཉིས་འཛིན་བརྒྱུད་བཀག་ཉར་གྱིས། ཁོང་གི་ནང་མི་ཚོར་དགེ་འདུན་པ་ཁོང་གར་ཁྲིད་ཅི་

བྱས་ཀྱི་གནས་སྐབས་སྒོར་གྱི་བརྗེ་ལྟ་ཅམ་ཡང་སྤྲད་མི་འདུག་ཀྱང་གཞུང་གིས་དགེ་འདུན་པ་ཚུལ་
ཁྲིམས་ཀྱིས་བྱ་ལམ་དུ་ “རྒྱལ་ཁབ་ཁ་བྱལ་གྱི་སྤྱུལ་སྒོར་” བྱས་ལུགས་ཀྱི་དོགས་གཞིའི་དམིགས་
འབེན་དུ་བཟུང་བ་གསལ་ཡོད།¹⁸⁾ དགེ་འདུན་པ་ཁོང་གི་འཕྲིན་ཐུན་དང་གཞན་གྲོགས་ཚོམས་
ནང་དུ་རིན་ཆེན་ཚུལ་ཁྲིམས་ནས་ཤོད་ཀྱི་ཆབ་དབལ་རིགས་གསུམ་གྱི་གནད་དོན་ཐད་ཀྱི་སོ་སོའི་
ལྟ་ཚུལ་བརྗོད་ཀྱིན། ཁོང་འཛིན་བཟུང་བཀག་ཉར་མ་བྱས་སྡོན་ལ་དུས་ལུན་ལོ་ངོ་གཅིག་ཅམ་རིང་
རྒྱ་གཞུང་གི་བྱ་ལམ་ཞིབ་བཤེར་འོག་དུ་བཟུག་པ་རེད།

ཕྱི་ཟླ་༡༡ པའི་ནང་རྒྱ་གཞུང་གི་ཉེན་རྟོག་པས་ཆེ་རིང་མཚོ་བཀག་ཉར་དང་དཔུལ་ཆད་བཅའ་འགོལ་
བྱས་པ་དང་། རྒྱ་གཞུང་གིས་མོར་སྤྱི་ཚོགས་བརྒྱུད་ལམ་དུ་མཚོ་སྟོ་ཁུལ་ཁྲི་གཞིར་ནང་རྒྱ་གཞུང་
གི་ “བརྟན་སྡིང་སྤང་སྤྱོད་” སྲིད་ཅུས་དང་འགལ་བའི་ཆ་འཕྲིན་སྤེལ་རབས་ཀྱི་ནག་ཉེས་བཟུགས་
འདུག¹⁹⁾ ཆེ་རིང་མཚོས་ཡིད་ཆེས་དང་སྒོ་སྟོབས་ཆེན་པོས་ས་གནས་ཤོད་མིའི་མགྱིད་ཆབ་གནད་
ནས། འགྲོ་བ་མིའི་ཚོབ་ཐང་དང་མང་གཙོ་དང་འབྲེལ་བའི་ཞུ་འདོད་གནད་འའི་རྒྱུན་གྱིས། རྒྱ་གཞུང་
གིས་མོ་ཁྲིམས་འགལ་བཀག་ཉར་གྱིས་གཙུག་དྲུང་བཏང་བ་རེད། རྒྱ་གཞུང་གིས་ཆེ་རིང་མཚོ་
“དམིགས་བསལ་ལྟ་རྟོག་བྱེད་དགོས་པའི་མི་སྣེར་” གྱི་མིང་ཚོ་ནག་པོའི་ནང་བཟུག་ནས། ཉེན་
རྟོག་པའི་དོགས་ཚོན་སྤུལ་ཞིབ་འོག་དུ་བཞག་འདུག།

ཕྱི་ཟླ་༦ པའི་ནང་བོད་ཀྱི་སྤྱི་བ་ལྷན་འདུག་ཐུགས་བར་མི་ལོ་༦ གི་དུས་བཀག་བཅོམ་འདུག་གི་
ཁྲིམས་ཐག་བཅད་པ་དང་། ཁོང་ལ་ཁྲིམས་ཆད་བཅའ་འགོལ་བྱེད་དོན་ནི་ཁོང་གིས་ “ལྷ་མོ་ནག་
པོ་” ཞེས་པའི་སྤྱི་གཞན་ཤིག་གྲངས་པའི་རྒྱུན་གྱིས་ཡིན་པ་དང་།²⁰⁾ སྤྱི་གཞན་གྱི་ནང་དོན་བོད་
སྤྱོད་ས་ནག་ཚུ་ས་ཁུལ་འབྲི་དུ་ཞོར་ནང་རྒྱ་གཞུང་གི་བྱ་གཞུང་སྲིད་ཅུས་རིམ་པར་བརྗོད་སྤྱོད་
གནད་ཡོད། སྤྱི་གཞན་དེ་འབྲེལ་སྤེལ་བྱས་ནས་སྤྱི་གཞིས་ཀྱི་རྗེས་ཉེ་ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ཟླ་༥ པའི་ནང་
རྒྱ་གཞུང་གིས་ཁོང་བཀག་ཉར་བྱས་ཤིང་། ཁྲིམས་ཐག་མ་བཅད་སྡོན་ལ་དུས་ལུན་མི་ལོ་༡ ལྷག་
རིང་ཁྲིམས་ཚོད་པ་སྤྱི་དུ་མ་བཟུག་པར་བཀག་སྤྱིལ་བྱས་འདུག²¹⁾

རྒྱ་གཞུང་གི་བཀག་ཉར་ཁང་གི་དབང་འཛིན་དཔོན་རིགས་ཚོས་བཀག་ཉར་མི་སྤྱིའི་དངོས་ཡོད་
གནས་ཚུལ་གསུང་རྒྱུར་བསྐྱེམས་ཉེ་ནང་མི་ཚོར་བརྗེ་ལྟ་ཅམ་ཡང་སྤྲད་མེད་པས། ད་ཆར་རྒྱ་

གཞུང་གི་བཀག་ཉར་འོག་གི་བོད་མི་མང་པོ་ཞིག་གི་གནས་སྐབས་ཤིག་ལྟོགས་མ་ཐུབ་པར་ལྷག་
 ཡོད། ཕྱི་ཟླ་༦ པའི་ཀང་སློབ་ཆེན་སློབ་མ་དང་ཉམས་ཞིབ་པ་ཀུན་བཟང་རྒྱལ་མཚན་གྱིས་ “བོད་
 གི་སྲིད་དོན་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དཔེ་དེབ་འབྲེལ་སྟེལ་”²²⁾ བྲམ་པའི་བསྟོན་འཇུག་ལོག་བཀག་ཉར་བྲམ་
 ལེད། དམ་ཅན་ཤུགས་ཆེར་བཏང་པའི་རྒྱུན་གྱིས། སློབ་སྦྱོང་ཁོང་བཀག་སྦྱིལ་བྲམ་པའི་གནས་
 ཚུལ་དེ་ཕྱི་ཟླ་༡༩ ཀང་བར་ཤིག་ལྟོགས་སུ་མེད་པ་དང་། སྐབས་དེར་ཁོང་གི་ཀང་མི་ཚོས་རྒྱ་
 གཞུང་གིས་ཁོང་ས་གནས་གང་དུ་བཀག་ཉར་བྲམ་མིན་དང་ཉེས་དོན་ཅི་བསོགས་མིན་གྱི་གནས་
 ཚུལ་ཅི་གང་ཤིག་སུ་མེད་པ་རེད།

གོང་ལྷན་གནས་ཚུལ་གཅིག་མཚུངས་ཕྱི་ཟླ་༦ ཀས་༥ ཡས་མས་སུ་དཀར་མངོས་བོད་རིགས་
 རང་སྲོང་ཁུལ་གྱི་བོད་མི་༤ ལ་རྒྱལ་ཁབ་ཁ་སྐལ་གྱི་སྐྱུལ་སློང་བྲམ་པ་བས་གྱི་ཀག་ཉེས་བཅན་འགོལ་
 བྲམ་འདུག²³⁾ གཞུང་གིས་བོད་མི་དེ་དག་གི་དངོས་འབྲེལ་ཉེས་དོན་གསལ་བཤད་མེད་ཁར། བོད་
 མི་དེ་དག་གི་མིང་རྒྱ་ཡིག་གིས་བྲིས་ལེད། ཁོང་ཚོར་ཁྲིམས་ཐག་ཅན་གཅོད་ཀྱི་ཟླ་ཆེས་དང་ཉེས་
 དོན་ཅི་ཡིན་སོགས་ཀྱི་གསལ་བཤད་གང་ཡང་མེད་པར་ཀག་ཉེས་བཅན་འགོལ་བྲམ་འདུག འདི་
 བེ་བོད་ཀྱི་སྲིད་དོན་དང་འབྲེལ་པའི་བཀག་ཉར་འོག་གི་བོད་མི་ཚོར་འཕྲད་པའི་ཆེས་རྒྱུན་ལྡན་གྱི་
 དཀའ་ཁག་ཆེ་ཤོས་ཆགས་ཡོད།

ཕྱི་ཟླ་༤ པའི་ཀང་འདི་གཉེ་གནས་ཁང་གིས་བཏོན་པའི་བོད་དུ་དོགས་ཟིན་སྐུལ་ཞིབ་དང་བཤམ་
 ཞིབ་བཤེར་ཞེས་པའི་སྟུན་ཐོའི་ཀང་དུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་མི་ཚོར་དམ་ཅན་ཤུགས་ཆེར་བཏང་བ་
 གསལ་ཡོད།²⁴⁾ དཔེར་ན། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ལོར་མཚོ་བྱང་བོད་རིགས་རང་སྲོང་ཁུལ་མདོ་ལ་རྫོང་
 རྫོགས་ཀྱི་སྐྱབས་བཙུན་བོད་མི་ཞིག་གིས་བོད་ཀང་དུ་གཉེན་འཕྲད་ལ་ཕྱིན་སྐབས། ཁོ་ཤར་ཏུར་
 ཀི་སི་ཐན་གནས་ཐང་དུ་འཕྱོར་མ་ཐག་ཞིང་ཆེན་རིམ་པའི་འཐབ་རྫོགས་གཅིག་གྱུར་ཁང་ལ་ཡར་
 ལུ་བྱེད་དུ་བཅུག་པ་དང་། དེ་གང་ཡང་ཁོར་ཀུ་ཤུ་ཉུགས་ཅན་གྱི་ཁ་པར་ཐོན་རིམ་བཞི་བ་ཞིག་ཕྱིན་
 བས། ས་ལུལ་དུ་བསྐྱད་རིང་ཁོར་རྒྱེད་ཀྱི་ཁ་པར་གྱི་ཆབ་ཏུ་ཁ་པར་དེ་རང་བེད་སློང་བྱེད་དགོས་
 པའས་བཤད་ཅིང་། ཁ་པར་བརྒྱུད་ནས་རྒྱ་གཞུང་གིས་ཁོའི་འགོ་འདུག་སློང་གསུམ་ཚང་མར་བཤམ་
 ལམ་ནས་ཞིབ་བཤེར་བྲམ་འདུག

ཁོར་ད་དུང་པ་ཡུལ་ནས་པར་སྐྱབས་ཏེ་བཅའ་བྱུང་གི་ཤོད་མིར་བརྒྱུད་སློང་བྱས་མི་ཚོག་ཅེས་ཀྱང་
བཤད་འདུག ཁོར་སླད་པའི་ཀྱ་ལུ་ཁ་པར་ཚོན་རིམ་བཞི་བ་དེའི་ནང་དུ་མཉེན་ཆས་ཤིག་སྐྱབས་
ཡོད་པ་དང་། མཉེན་ཆས་དེས་ཁ་པར་ནང་གི་འབྲ་པར་དང་སྐད་ཆ་ཚང་མ་རང་འགྲུལ་གྱིས་པལ་
ལེན་བྱེད་པ་དང་། མཉེན་ཆས་དེའི་བརྗེས་བརྗེས་ཀྱི་གཞུང་གིས་ཁོའི་འགོ་འདུག་དང་སློང་
གནས་སོགས་ལ་རྗེས་འདེད་གཏོང་བྱས་ཀྱི་ཡོད་པ་དང་ཕྱིས་སུ་ཁོས་གནས་སྐྱབས་དེ་པ་ཡུལ་གྱི་
གོགས་ཉེ་དུ་ཚོའི་ས་ནས་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་བ་རེད།

25) ཤོད་ནང་ཤོད་མིའི་གནས་འཕྲིན་ལ་དམ་འདུག་བྱས་པ་དང་དུས་མཚུངས། ཕྱི་སྤྱིར་གསར་འགོད་
པ་ཤོད་ཁུལ་དུ་འགོ་བར་བཀག་སྡོམ་བྱས་པ་དང་། སྐབས་རེར་ཕྱིའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྐྱེ་ཚབ་ཤོད་ནང་
དུ་ཕེབས་པར་ཡང་རྒྱ་གཞུང་གི་རྗེས་འདེད་ལྟོགས་ལྷན་ལྷན་འཛིན་ཤུགས་ཆེན་བྱས་འདུག
ཕྱི་ཟླ་༤ པའི་ནང་རྒྱལ་ཁབ་༡༠ ཡི་སྐྱེ་ཚབ་༥༡ ཟེ་ཁོའི་ཞིང་ཆེན་ནང་གཟིགས་སྐོར་ཕྱིན་པ་དེར་ཡ་
མཚན་སྐྱེས་དགོས་པ་ཞིག་ལར་ནས་མ་ཡིན་ཏེ། སྐྱེ་ཚབ་དེ་ཚོ་རྒྱ་གཞུང་གི་སྡེ་ཤུགས་པས་ཁྲིད་དེ་
ཤོད་མིའི་འཚོ་གནས་འཇུགས་སྐྱོན་གྱིས་གནས་ས་སྐོར་ཤིག་བརྗེས་པ་ལྟར་འཕེལ་རྒྱས་བཏང་རབས་
ཀྱི་འུང་གཏམ་བཤད་ནས་མགོ་སྐོར་བསྐྱེད་འགྲུག་བྱས་འདུག²⁶⁾

ཡང་སྐོས་ད་ཆར་རྒྱ་གཞུང་གི་ལག་ལོག་དུ་རྒྱལ་སྤྱིའི་གསར་འགོད་པར་སྐད་པའི་འཛིགས་སྐྱེལ་
དམ་འདུག་གི་ཐབས་རྒྱས་དེ་དག་སྡེ་ན་མ་གཟགས་པ་བྱུང་བའི་གནས་སྐྱབས་ཤིག་ཆགས་ཡོད།²⁷⁾ རྒྱ་
གཞུང་གིས་ཤོད་ཁུལ་གྱི་གནས་ཚུལ་ཚང་མ་གསར་རྒྱར་བསྐྱབས་ཏེ། རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱིས་
ཤོད་ནང་གི་འགོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་རྣམས་ལྷན་གཏོང་བཞིན་པའི་དངོས་ཡོད་གནས་སྐྱབས་
རྟོགས་ཐབས་མེད་པ་བཟོས་འདུག

མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་ཡང་ཚོན་སྐོར་ཡིག་ཟེར་བའི་འོག་དུ་སྤྱི་ཚོགས་བརྒྱུད་ལམ་ཁག་ལ་སྐྱབས་
འཛིན་ཤུགས་ཆེར་བཏང་བ་དང་། ཕྱི་ཟླ་༥ པ་ནས་ལག་ལེན་བསྐྱར་བའི་མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་
ཡང་ཚོན་སྐོར་ཡིག་གི་ནང་དུ་གསར་འགོད་དང་གནས་འཕྲིན། རྒྱང་འཕྲིན། བརྒྱན་འཕྲིན། ལྷོག་
བརྒྱན། རྩ་ལམ་ཁེ་གཉེར་ཁང་སོགས་ཀྱིས་དེས་པར་དུ་མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་གྱི་སྐོག་ཅ་ཡང་ཚོན་
དང་འཕེལ་རྒྱས། ཆ་འཕྲིན་དང་གནས་འཕྲིན་སྐོར་གྱི་སྤྱིད་གཞུང་གི་སྤྱི་གཞིམས་དམ་འཛིན་གྱིས་

སྒྲིག་འབྲེལ་ཡག་པོ་བྱེད་དགོས་ཟེར།²⁸⁾ འདི་ནི་གཞུང་འབྲེལ་བརྒྱུད་ལམ་གྱི་དབང་ལུགས་ཁྲབ་
 སྲེལ་དང་སྤྱི་དམངས་གྱི་རང་དབང་རྩོམ་པ་པོ་དང་གསར་འགོད་པར་བྲག་གཞོན་དང་མཉམ་གཞི་
 གཏོང་ཐབས་ལེག་རེད།²⁹⁾

ཚོས་ལུགས་དང་མོས་རང་དབང་།

“བརྟན་ལྗིད་སྤྱང་སྤྱོད་བྱ་ཐབས་” ཞེས་བའི་མིང་གྲང་ལོག་ཏུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་ཚོས་ལུགས་
 རིག་གཞུང་རྩ་མེད་བཙོ་ཐབས་དམིགས་འབེན་དུ་བསྐྱུང་ཡོད།³⁰⁾ ³¹⁾ཉེ་བའི་ལོ་ངོ་འདི་དག་རིང་རྒྱ་
 གཞུང་གིས་ “ཚོས་ལུགས་ཁྲབ་ཁོངས་ཀྱི་ཞི་མཐུན་བརྟན་ལྗིད་སྤྱང་སྤྱོད་ཉན་ཉིག་བྱེད་པ་” དང་
 “ཏུ་ལའི་དུ་ཚོགས་ཀྱི་ཁ་བྲལ་གཏོར་བལྟག་དང་རོགས་དཔུལ་སྤོང་མཁལ་ཐེང་འདོན་” ལས་འགྲུལ་
 ལག་བསྟར་བྱས་པ་དང་མཉམ་དུ། བོད་མིའི་ཚོས་ལུགས་དང་མོས་རང་དབང་འཆར་ཅན་གྱི་སྐོ་
 བས་ཉམ་ཉེས་བཙོ་ཡི་འདུག³²⁾

“བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་ཚོས་ལུགས་ཀྱང་གོ་ཅན་དུ་བསྐྱུར་བའི་ཁ་ཕྱོགས་མཐའ་འཁྲོངས་” ཟེར་
 པ་དང་། “ཚོས་ལུགས་དང་སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལུགས་སྤྱི་ཚོགས་འཚམ་མཐུན་ཡོང་ཐབས་” ཟེར་བ་
 མོགས་ཀྱི་ལས་གཞི་ལག་བསྟར་བྱས་པའི་ཕྱོགས་གཅིག་ནས། རྒྱ་གཞུང་གིས་ཚོས་ལུགས་མི་
 ལྷ་དང་དད་ལྡན་མང་ཚོགས་ཀྱི་དད་མོས་ཐོབ་ཐང་ཕྱིས་མེད་དོག་རོལ་གཏོང་ཐབས་ཀྱི་སྤྱིག་ལམ་
 གསར་བ་ལག་བསྟར་བྱས་འདུག བྱི་ལྷ་མ་ བའི་ནང་“ཚོས་ལུགས་ཚོགས་པ་དོ་དམ་བྱེད་ཐབས་”
 ཟེར་བ་ལག་བསྟར་གྱིས། ཚོས་ལུགས་ཚོགས་པ་དང་ཚོགས་མིས་སྐོ་བརྟན་འགྱུར་མེད་རང་ཉར་
 ལ་དགའ་ཞེན་བྱེད་པའི་དམ་བཅའ་འདོག་པ་དང་། རྒྱུད་ཐབས་ཀྱི་དོན་ཚན་ལྡ་བ། ། ཚོས་ལུགས་
 མི་ལྷ་དང་དད་ལྡན་མང་ཚོགས་ལ་ཐད་ཀར་ཉར་གི་དབང་གྲགས་དང་གཅིག་སྤྱད་གཅིག་གྱུར་འགོ་
 ཁིད་ལ་རྒྱབ་སྤོང་དང་། སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལུགས་སྤྱི་ཚོགས་ལ་རྒྱབ་སྤོང་། གྲང་གོའི་ཚོས་ཁྲད་ཚོས་
 ལྷན་པའི་སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལུགས་ཀྱི་ལམ་དུ་སྤོང་པ་བཅས་ལ་ཁྲིད་སྐྱོན་བྱེད་དགོས། རྒྱུད་ཐབས་
 ཀྱི་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་ལ། །³³⁾

ཕྱི་རྒྱ་པའི་ནང་མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་ཡང་ཐོན་སྲོལ་ཡིག་ཟེར་བ་ལག་བསྟར་གྱིས་ཚོས་ལུགས་
མི་ལྟ་དང་ཚོས་ལུགས་སྟོབ་སྟོང་། ཚོས་ལུགས་བྱེད་སྟོ་སྟེལ་གནས་སོགས་ཚང་མ་ཚོས་ལུགས་
སྲིད་རྒྱས་རབ་དང་རིམ་བཤག་ལ་བརྩེ་སྤྱང་དང་། ཚོས་ལུགས་དང་ཚོས་དང་ཚོས་ལུགས་བྱེད་
སྟོང་ཁོང་དུ་ཉར་ལུང་དབྱེད་གི་རིག་པའི་གཞུང་ལུགས་དང་ལུང་འབྲེལ་བྱེད་པ། མི་རིགས་མཐུན་
སྦྲིལ་དམིགས་སུ་བརྒྱུད་ནས་ཚོས་ལུགས་བྱེད་སྟོ་སྟེལ་དགོས་པ་སོགས་ཀྱི་འགན་འཁུན་དང་ལས་
འགན་རྒྱ་ཆེན་པོ་སྤྱད་འདུག །བྱིད་ཐབས་ཀྱི་དོན་ཚན་བཅུ་དགུ་བ། }³⁴⁾

ལྟག་ཏུ་ “འག་སེལ་གཤེད་བཅོམ་” ཀྱི་ཆེད་དོན་འཐབ་ཚོད་ཁོང་དུ་ “རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དོས་ལེན་མེད་
པའི་ཚོས་ལུགས་བྱེད་སྟོ” ཚང་མ་འགོག་སྟོམ་སྟངས་འཛིན་གྱི་དམིགས་འབེན་དུ་བརྒྱུད་འདུག³⁵⁾

ཕྱི་རྒྱ་པའི་ནང་འག་སེལ་གཤེད་བཅོམ་གྱི་ཆེད་དོན་འཐབ་ཚོད་ཀྱི་ལྟ་སྦྱུལ་ཞེས་བཤེར་ཚོགས་
འདུ་བསྟུས་ཏེ། བོད་སྤྱི་དང་དམར་ཤོག་དུང་ཆེ་སྤུའུ་དབྱིང་ཅེ་ཟེར་བས། “ཁྱིམ་འགལ་རྩ་འཇུགས་
དང་འག་གཤེད་ཉེས་གསོག་ཚོགས་པས་ཚོས་ལུགས་ཀྱི་སྟོབས་ལུགས་མེད་སྤྱད་ནས་མི་རིགས་
མཐུན་སྦྲིལ་ལ་གཏོར་བརྒྱག་དང་མེས་རྒྱལ་ཁ་བུལ། མི་དམངས་ཀྱི་ཉིན་རེའི་འཚོ་བའི་སྤྲིག་སྲོལ་
ལ་གཏོར་བཤེག་” གཏོར་གི་ཡོད་པས། ཚོས་ལུགས་སྟོབས་ལུགས་ལ་ “རྒྱག་དེག་ཚོ་འཁོར་” གཏོར་
དགོས་ཟེར།³⁶⁾

ཕྱི་རྒྱ་པ་ནང་རྒྱ་གཞུང་གི་འག་སེལ་གཤེད་བཅོམ་གྱི་ཆེད་དོན་འཐབ་ཚོད་ཟེར་བའི་འཛིན་བརྒྱུད་
གཙང་རྒྱུད་གི་ལས་འགུལ་འོག་ཏུ་སོག་རྫོང་གི་བོད་མི་ཉམ་ལ་ “ཚོས་ཀྱི་བྱེད་སྟོ་སྟེལ་ནས་མི་མང་
ལ་མགོ་སྟོར་བསྐྱེད་བཏང་བ་” དང་། “མང་ཚོགས་ལ་ཚོས་ལུགས་རྫོངས་དད་ཀྱི་བསམ་སྟོང་དེལ་
སྟོག་བྱས་” རབས་ཀྱི་འག་ཉེས་བཅུགས་ཏེ། བོད་མི་རེར་ལོ་གཅིག་ནས་གཉིས་བར་ཀྱི་དུས་
བཀག་བཅོལ་འཇུག་བཀག་ཁྱིམ་ཐག་བཅད་འདུག³⁷⁾

ཡིན་ནའང་རྒྱ་གཞུང་གི་ཁྱིམ་ཁང་གིས་བོད་མི་དེ་དག་གི་དངོས་འབྲེལ་ཉེས་དོན་ཅི་ཡིན་གསལ་
བཤད་བྱས་མེད་ཅིང་། དོན་དངོས་སུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་མི་དེ་ཚོར་ “ཁ་བུལ་རིང་ལུགས་” ཞེས་
མཚན་སྲྀད་ཞུས་པའི་སྤྱི་ལོར་ལོག་ས་སྤྱོད་མགོ་ཆེན་པོ་མཚོག་ལ་དད་བ་དམ་ཚིག་གཡོ་བ་
མེད་པ་གཞན་བའི་རྒྱུ་གྱིས་ཡིན་ཚོད་འདུག³⁸⁾

ཕྱི་ལོ་༢༠༢༠ ལོར་སྐྱེས་ཡའང་ “རྒྱལ་ཁབ་མགོ་རྟིང་སློབ་གསུངས་” ཟེར་བ་དང་ “ཁ་བྲལ་ལ་སྐྱེས་སློང་” ཟེར་བའི་ཁྲིམས་འགལ་ཉེས་གསོག་གི་མིང་བྱང་འོག་ཏུ་བོད་མི་ཚོར་ཡགོང་ས་མཚོག་ལ་དད་པ་དམ་ཚིག་གཡོ་བ་མེད་པ་སྐྱེང་སློང་མི་ཚོག་པའི་ཉར་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཁྲིམས་སྒྲིག་སྲིད་ཚུལ་རབ་དང་རིམ་པ་བཅའ་འགྲུབ་བྱས་པ་དེས། བོད་མི་ཚོས་ཚོས་ལུགས་དད་མོས་རང་དབང་ལོངས་སུ་སྤྱོད་དབང་མེད་པར་བཅོས་ཡོད།

ཕྱི་ལོ་༢༡ པའི་ནང་སྐྱེས་པ་ཚོ་ཚོ་དང་མཁའ་འགྲོ་ཚོ་བརྟན་གཉིས་ཀྱིས་ཡགོང་ས་སྐྱབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཚོག་ལ་བསྟོད་སྐྱེ་ཞེས་ཁྲིམས་པར་བརྟེན་ནས། རྒྱ་གཞུང་གིས་ཁོང་གཉིས་ལ་ “རྒྱལ་ཁབ་མགོ་རྟིང་སློབ་གསུངས་” ཟེར་བ་དང་ “རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གསང་བ་ཕྱིར་བསྐྱབས་” ཟེར་བའི་ནག་མེད་བསྟོན་འཇུགས་འོག་ཏུ་མི་ལོ་༣ ལས་༢ པར་ཀྱི་དུས་བཀག་བཅོམ་འཇུག་གི་ཁྲིམས་ཆད་བཅའ་འགྲུབ་བྱས་པ་རེད།³⁹⁾

རྒྱ་གཞུང་གིས་ཆེད་འཇུགས་བྱས་པའི་སྲང་ལམ་ཞིབ་བཤེར་ས་ཚོགས་སུ་བོད་མི་ཞིག་གི་ཁ་བར་ནང་ཡགོང་ས་མཚོག་གི་སྐྱེས་པར་ཉར་བའི་གནས་ཚུལ་ཤེས་ཏེ་ཕྱི་ལོ་༢༠༡༢ ལོ་ནས་དོགས་ཚོན་སྐྱེས་ཞིབ་འོག་ཏུ་བཞག་འདུག⁴⁰⁾ སྐྱབས་དེར་པ་ཡུལ་བོད་སློངས་ཆབ་མདོ་ས་ཁུལ་ཆོ་བ་མཛོ་རྒྱང་དང་རང་ལོ་༥༩ ཡིན་པའི་སྤྱིན་པ་བསོད་ནམས་ལྷ་སར་གནས་མཇུག་དུ་སྤྱིན་པ་རེད། ཁོང་གི་འགྲུལ་སྤྱོད་དང་འགྲོ་འདུག་རང་དབང་བཅའ་འགྲུབ་གིས། ས་གནས་གཞན་དུ་འགྲོ་སྐྱབས་རེས་པར་དུ་འབྲེལ་ཡོད་སྤྱི་བདེ་ལས་ཁུངས་ལ་ཡར་ལྷན་བྱེད་དགོས་པ་བཅོས་འདུག།

ཕྱི་ལོ་༢༠༡༩ ལོ་༡༢ པའི་ནང་རྒྱ་གཞུང་གིས་པ་རྒྱན་དང་ཁོང་གི་བྱ་གཉིས་ཀྱིས་ལག་འཁྲེར་ཁ་བར་བརྟེན་ནས་ཡགོང་ས་མཚོག་གི་གསུང་ཚོས་ལ་ཉན་རབས་དང་སྐྱབས་བཅོམ་དུ་ཡོད་པའི་བྱ་མོར་ཁ་བར་བྲལ་བྱས་ལུགས་ཀྱི་བསྟོན་འཇུགས་འོག་ཏུ་འཛིན་བཟུང་བཀག་ཉར་གྱིས།⁴¹⁾ ཡིག་ཆར་མིང་རྟགས་འཁོད་དུ་བཅུག་ནས། དེར་སྤྱིན་ “སྐྱེས་ཡའང་ཡགོང་ས་མཚོག་གི་གསུང་ཚོས་ལ་ཉན་རབས་བྱ་མོར་ཁ་བར་གཏོང་བའི་ཁྲིམས་འགལ་བྱས་” མི་ཚོགས་དང་། གལ་ཏེ་བྱས་པ་ཡིན་ན་མི་ལོ་༥ ཡི་ཁྲིམས་ཆད་བཅའ་འགྲུག་བྱེད་རྒྱུ་ཡིན་པའི་འཛིགས་སྐྱེས་བཏང་འདུག།

ཕྱི་ལོ་༢༡ པའི་ནང་ཟི་ཁོན་བོད་རིགས་རང་སློང་ཁུལ་དང་མཚོ་སྔོན། ཀན་སུཅུ་ཞིང་ཆེན་ནང་རྒྱ་

གཞུང་གིས་མཚོན་མཇུག་བོད་མི་ཚོ་ཕྱི་རྒྱུ་ཡ། སའི་ཚེས་ ༤ ཉིན་ཉེ་སྤྱི་ནོར་ཡགོང་ས་སྐབས་མགོན་
 ཚེན་པོ་མཚོག་དགུང་གུངས་ ༡༥ སེབས་སའི་སྤྱི་ལྷོ་སྤྱི་སྐབས་སུ་དགོན་སྡེ་ཁག་ནས་ཁག་འདུག་
 མི་ཚོག་སའི་དམ་བུ་བྱས་འདུག་⁴²⁾ བོད་ཁུལ་གྱི་རྒྱ་ནག་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་གི་དཔོན་རིགས་
 ཚོས་ཡགོང་ས་མཚོག་གི་འཇུངས་སྐར་སྐབས་སུ་བྲ་བཅུན་ཚོར་ཚབ་སྲིད་སློབ་གསོ་སྡེ་ལོར་
 གནས་མཇུག་བོད་མིར་ཞེས་བཤེར་བྱས་ཉེ། དགོ་འདུན་ས་ཚོར་ “སྤྱི་གས་ཡོང་མཇུག་བ” དང་
 “དོགས་གཞིའི་མི་སྣ་ཚང་མ་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་དང་། ཡང་ན་འབྲེལ་ཡོད་སྤྱི་བདེ་ལས་ཁུངས་
 ལ་སྒོག་ཁུ” དགོས་སའི་བཅོན་བཀའ་ཡང་བཏང་འདུག་⁴³⁾

ཕྱི་རྒྱུ་ཡ། སའི་ནང་རྒྱ་གཞུང་གི་སྐྱེ་ཚེན་རྒྱལ་མཚོན་ནོར་བུ་⁴⁴⁾ ཟེར་བ་བོད་ཁུལ་དུ་སྐོར་སྐྱོད་གྱི་
 གནས་ཚུལ་དེས་བསྐྱབས་ཤུགས་ཚེན་བྱས་ས་དེ་ནི། ཉང་དང་རྒྱལ་ཁབ་གྱིས་བོད་བརྒྱུད་ནང་
 བསྐྱབ་གྱི་སྤྱི་སྤྱི་ཡང་སྲིད་དོས་འདྲིན་ལམ་སྲོལ་དོ་དམ་བྱ་ཐབས་ཟེར་བ་ཤུགས་ཚེར་གཏོང་
 ཐབས་དང་། ཡགོང་ས་སྐབས་མགོན་ཚེན་པོ་མཚོག་གི་མཚོན་གནས་དང་དང་འདུན་གྱི་ཤུགས་
 རྒྱུན་ཅུ་མེད་བཅོ་ཐབས་གྱི་ལག་བསྐྱར་སྲིད་རྒྱས་གྱི་ཆ་ཤེས་ཤིག་ཡིན། འདས་ལོའི་ཕྱི་རྒྱུ་ ༤ སའི་
 བང་བཅོན་དབང་གིས་གང་སོང་ཆ་མེད་བཅོ་བ་དང་གང་བྱུང་བཀག་ཉར་བྱེད་པ། རིག་གཞུང་གི་
 ཐོབ་ཐང་དང་གུངས་ཉུང་མི་རིགས་གྱི་གནད་དོན། ཚོས་ལུགས་དད་མོས་རང་དབང་སྐོར་གྱི་རྒྱལ་
 ཚོགས་གྱི་འགོ་བམའི་ཐོབ་ཐང་ཚེན་མཁས་སུ་སྤྱོད་རྒྱ་གཞུང་གིས་སྤྱི་ལྷོ་སྤྱི་ལྷོ་དུ་ “ཡུན་གཟིགས་
 སྐྱེ་ཚེན་པོ་ཚེ་དགོ་འདུན་ཚོས་གྱི་ཉི་མ་མཚོག་གི་དོས་ཡོད་གནས་སྐབས་གསལ་བཤེར་བྱས་
 སང་གསང་རྒྱར་བསྐྱེམས་” ས་དེ་ལ་སློབ་འཚབ་ཚེ་སྐོར་གྱི་ལྷོ་ཡིག་ལུས་བ་དང་།⁴⁵⁾ ཚེན་མཁས་
 སུས་ “སྤྱི་ལྷོ་སྤྱི་ལྷོ་གཞུང་གིས་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྐྱབ་གྱི་སྤྱི་སྤྱི་ཡང་སྲིད་དོས་འདྲིན་གྱི་ལམ་སྲོལ་
 དང་དེའི་ཚོ་ག་ཤུགས་ལོན་གྱི་སྲོལ་རྒྱུན་ལ་ཐེ་གཏོགས་དང་ཅིས་མེད་དེའི་འབྲེལ་གཏོང་སྲིད་སང་སློབ་
 འཚབ་གནང་” ས་དང་། ཕྱི་རྒྱུ་ཡ། སའི་ནང་ཚེན་མཁས་སང་ལན་འདེབས་བྱས་སའི་ནང་། རྒྱ་གཞུང་
 གིས་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྐྱབ་གྱི་སྤྱི་སྤྱི་ཡང་སྲིད་དོས་འདྲིན་ལམ་སྲོལ་ལོག་འབྲེལ་གྱིས། རྒྱ་ལའི་
 རྒྱ་མ་དང་སྐྱེ་ཚེན་སྤྱི་ལྷོ་སྤྱི་ལྷོ་གཞིས་ཚུན་སའི་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྐྱབ་སྤྱི་སྤྱི་ཡང་སྲིད་དོས་འདྲིན་
 དོ་དམ་གྱི་དབང་ཆ་དེ་ཉང་དང་རྒྱལ་ཁབ་གཅིག་སུར་ཡོད་ལུགས་གྱི་ཉུང་གཏམ་བཤེར་ཡོད།⁴⁶⁾

གནས་སྐྱེས་དེའི་ལོག་ཏུ་སྤྱི་ལོར་ཡགོང་ས་སྐྱབས་མགོན་ཆེན་པོ་སྐུ་མེད་བཅུ་བཞི་བ་མཚོག་གིས་
ངོས་འཛིན་གནང་བའི་ཡུལ་གཞིགས་པཎ་ཆེན་སྐུ་མེད་བཅུ་གཅིག་པ་དགེ་འདུན་ཚོས་ཀྱི་ཉི་མ་
མཚོག་སྤྱི་ལོ་༡༩༥༥ ཟླ་༥ པའི་ཚེས་༡༦ ཉིན་རྒྱ་གཞུང་གིས་གང་སོང་ཆ་མེད་བཟོས་རྗེས་ཀྱི་
དངོས་ཡིད་གནས་སྐྱེས་ད་དུང་ཡང་ཤེས་རྟོགས་མ་ཐུབ་པར་ལྷག་ཡོད།⁴⁷⁾

རྒྱ་གཞུང་གིས་ “ཚད་གཞི་བཞི” ལ་བཅི་སྤྱང་ཟེར་བའི་ཆབ་སྲིད་སློབ་གསོའི་བྱེད་སྐྱོད་ཁྲབ་ཆེར་
བཏང་ནས། བྱ་བཅུན་ཚམས་ཆབ་སྲིད་ཐོག་སློབ་འཁེལ་ཚོགས་པ་དང་འགག་གནད་ཀྱི་དུས་སུ་བུས་
པ་འདོན་ཐུབ་པ་བཅས་ཀྱི་སྲོལ་ཐོན་བྱ་བཅུན་བྱེད་དགོས་ཟེར།⁴⁸⁾ རྒྱ་གཞུང་གི་ཆབ་སྲིད་སློབ་གསོའི་
ཁོད་དུ་བོད་བརྒྱུད་ནང་བཟུན་གྱི་ཟླ་སྐུལ་ཡང་སྲིད་ངོས་འཛིན་དོ་དམ་བྱ་ཐབས་དང་ཉར་གི་ཚོས་
ལུགས་སྲིད་རྟུམ་སོགས་མཉམ་བཤེས་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་གསོ་སྦྱང་འདེམ་ལུ་ཚོགས་སྡེ་ལ་བཞིན་
འདུག⁴⁹⁾ ཆབ་སྲིད་སློབ་གསོའི་གསོ་སྦྱང་གི་དམིགས་འདེམ་གཙོ་བོ་ནི་དགོན་སྡེ་ཁག་ཏུ་ཚོས་
ལུགས་ལས་དོན་སྐྱོར་གྱི་ཉར་གི་བཅོན་བཀའ་གཞིར་བཟུང་བོད་ཀྱི་དགོན་སྡེའི་བྱ་བཅུན་གྱི་གྲངས་
འཛོལ་ཚོད་འཛིན་དང་སྤྱང་སྤྱོད་བྱ་རྒྱ་དང་། དེ་ཡང་བྱ་བཅུན་ཚོར་ཉར་གི་བོད་བརྒྱུད་ནང་བཟུན་
ཚོས་ལུགས་ཀྱི་ཟླ་སྐུལ་ཡང་སྲིད་དོ་དམ་བྱ་ཐབས་དང་། ཚོ་ག་ལུགས་ལེན། ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དེས་སྲོལ་
ཟེར་བ་སོགས་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་སློབ་གསོ་སྡེ་ལ་ནས་ཉར་ལ་དགའ་ཞེན་དང་རྒྱལ་གཅེས་ཚོས་གཅེས་
ཀྱི་བྱེད་སྐྱོར་ཅ་འཇུགས་བྱེད་རྒྱ་དེ་རེད།⁵⁰⁾

རྒྱ་གཞུང་གི་གཡོ་མེད་ཆབ་སྲིད་སློབ་གསོའི་བྱེད་སྐྱོད་གཞན་ཞིག་ལོ། “སྤྱང་ཆེན་བཞི” ཟེར་བ་དེ་
བོད་དང་སྤྱོད་སྤྱོངས་ཀྱི་སྲོད་སྡེ་དང་མཐའ་མཚམས་ཁག་སློབ་བྱ་ཁག་ལས་གནས་ཁག་ཏུ་བཅོན་
སྡེ་ལ་བུས་ནས། “བོད་བརྒྱུད་ནང་བཟུན་གྱང་གོ་ཅན་ལ་བརྒྱུར་བའི་ཁ་སྤོགས་མཐའ་འཁྲིངས་”
ཟེར་བ་དང་། “གྱང་གོའི་བྱེད་ཚོས་ལུན་པའི་སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལུགས་སྤྱི་ཚོགས་དང་འཚམ་མཐུན་”
ཟེར་བ་སོགས་ཉར་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཚོས་ལུགས་དང་མོས་སྲིད་རྟུམ་ལ་བཅི་སྤྱང་གིས། སྤྱི་དམངས་
ཀྱིས་ “སོ་སོའི་ཚོས་ལུགས་དབྱ་ཁྲིད” ལ་རོ་རྒྱལ་བྱེད་དགོས་པའི་གཞོན་ལུགས་དང་བཅོན་སྐུལ་
བཏང་།⁵¹⁾

སྤྱི་ཟླ་༥ པའི་ནང་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ས་ལྷ་སའི་ནང་གི་རྒྱ་ནག་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་གིས་བརྒྱུད་མང་།

ས་ག་ལྷ་བའི་རིང་ཉང་ཡོན་དང་སྲིད་གཞུང་གི་ལས་བྱེད་པ། སློབ་སྦྱོང་དང་ལས་འཇུག་རལ་གསོ་
 ལུས་པའི་ལས་བྱེད་པ་ཀའ་གས་སོགས་ཚོས་ཕྱོགས་ཀྱི་བྱེད་སྐོར་ལུགས་མི་ཚོག་པའི་དམ་འདུག་
 ལག་བསྟར་བྱས་པ་དང་།⁵²⁾ ཉང་དང་སྲིད་གཞུང་གི་དཔོན་རིགས་ཚོས་ཆེད་དོན་ཚོགས་འདུ་བསྐྱུས་
 འས་པ་མ་ཚོར་སོ་སོའི་བྱིས་པ་ལྷན་ས་ས་ག་ལྷ་བའི་རིང་ཚོས་ཕྱོགས་ཀྱི་བྱེད་སྐོར་ལུགས་མི་ཚོག་
 པ་དང་། གཤམ་ཉེ་ལུགས་པ་ཡིན་ན་མཇུག་འབྲས་ཚབ་ཆེན་ཡིན་པའི་འཛིགས་སྐྱུལ་ཡང་བྱས།
 རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་མིའི་ཚོས་ཕྱོགས་ཀྱི་བྱེད་སྐོར་ཁག་ལ་སྐྱེས་འཛིན་ལུགས་ཚེར་བཏང་བ་དེ་
 ལས་ད་དུང་། ཕྱི་ལྷ་༡༠ པའི་ཚེས་༡ ཉིན་ཉེ་རྒྱ་གཞུང་གི་རྒྱལ་སྟོན་སོགས་ཚབ་སྲིད་ཀྱི་ཚོར་ལུགས་
 རྒྱུན་པའི་དུས་ཆེན་ཁག་གི་སྐབས་སུ་བོད་མི་ཚོར་དོགས་ཚོན་དམ་འདུག་ལུགས་ཚེན་བྱེད་བཞིན་
 པ་གསལ་ཡོད། ཕྱི་ལྷ་༡༠ པའི་ཚེས་༡༠ ཉིན་པ་ཡུལ་མགོ་ལོག་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ལུས་འས་
 ཡིན་པའི་བོད་ཀྱི་ཡུ་བཅུན་སློབ་གསོ་བ་སློབ་དཔོན་ཆེན་མོ་ལྗོང་ཡོན་ཉན་རྒྱ་མཚོས་སྐྱེར་གཉེར་
 འཛོག་ཏུ་ཐེན་ཚུལ་སྐྱེལ་བའི་ནང་། ཁོང་གླ་སར་འགོ་འདོད་འགོག་མེད་སྐྱེས་པའི་མི་ལོ་༡༡ རིང་
 ཐེངས་དང་བོར་གླ་སར་འགོར་བ་དང་། དེ་གར་ཇོ་བོ་ཡིད་བཞིན་ལོར་བྱར་མཇུག་དུ་ཕྱིན་སྐབས།
 ཞིབ་བཤེར་འགག་སློ་སྣ་ཚོགས་འས་ལྗོངས་ཕྱིའི་བོད་ལུས་འས་གླ་སར་མཇུག་སྐོར་དུ་ཡོང་མཁན་
 ཚོས་གནས་མཇུག་ཚོག་མཚན་ལུ་དགོས་པའི་དཀའ་ཁག་སྲད་པ་དང་།⁵³⁾ མཐའ་གཞུག་འབྲེལ་
 ལས་བརྒྱུད་འས་ཇོ་ཁང་ནང་འགོ་སྐབ་པ་བྱུང་བ་དང་། དེ་གར་གླ་ཁང་རེ་རེའི་ཕྱི་ནང་བར་གསུམ་
 ལ་ཡུལ་སྐོར་བ་ལུ་དང་ལུ་བྱས་ཉེ་སྐྱེད་གསེང་གང་མཐོ་འགན་ཞིང་། སྤེལ་ཤེན་པ་མང་བོས་དག་ལ་
 མ་དག་པའི་རྒྱ་སྐྱེད་ཀྱིས། ལོ་རྒྱུས་མིན་ལ་སྤྱ་སྐྱེད་ཡང་མ་ཡིན་པའི་འབྲེལ་བ་ཤད་མཚར་བོ་རྒྱ་
 བཞུར་བཞུར་བྱེད་ཅིང་། བོད་མི་མཇུག་སྐོར་བ་གཅིག་ཀྱང་མཚོད་མཇུག་དུ་སོང་མི་ཚོག་པའི་བཞུ་
 ལུས་བཏང་རྒྱུ། སྐབས་དེར་བོད་མི་གཅིག་ཀྱང་མཐོང་རྒྱ་མེད་པའི་དོས་ཡོད་གནས་སྐྱེས་བྱིས་
 ཡོད།

གང་བྱུང་བཀའ་ཉར་དང་མཁར་གཅོད་ལྗོངས་མི་དགོས་པའི་རང་དབང་།

རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་མི་ཚོར་ཡལ་མེད་མ་སྐྱབས་མཁོན་ཆེན་པོ་མཚོག་གི་སྐུ་པར་ཉར་ལུགས་དང་།
སྲིད་གཞུང་གི་བྲག་གཞོན་སྲིད་རྩུས་ཡིམ་པར་ཞི་ཚོལ། ཆབ་སྲིད་སློབ་གསལ་གྱི་ལྷན་སྐྱོད་འགོག་
རྒྱུ། འགྲོ་བ་མའི་ཐོབ་ཐང་དོན་ལ་བཏང་བའི་གནས་ཚུལ་འདོན་སྤྲོད་དང་བརྒྱུད་བསྐྱར། ཡང་
ནས་བསྐྱར་དུ་བཅོན་ཤོལ་བོད་མིར་འབྲེལ་གཏུག་གནང་རབས་སོགས་ཀྱི་བསྟོན་འཇུགས་སྐྱོ་ཚོགས་
བཅོན་འགེལ་གྱིས་གང་བྱུང་བཀའ་བསྐྱེལ་དང་སྐུག་སློང་མཁར་གཅོད་གཏོང་ལུས་ཤིང་། ༡་ལམ་
རྒྱ་གཞུང་གིས་བཀའ་བསྐྱེལ་བྱས་པའི་བོད་མི་ཚང་མར་རྒྱལ་སྤྱིའི་འགྲོ་བ་མའི་ཐོབ་ཐང་གི་ཁྲིམས་
ཡིག་ཅེ་འདྲིན་ཁག་གཞིར་བྱས་པར་བཞེན་གྱི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཐོང་ཐང་ཅི་གང་སྤྲད་མི་འདུག་བོད་ནང་
དུ་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཁྲིམས་ཡིག་དང་སྤྱི་ཚེངས། དེ་འབྲེལ་གྱི་ལམ་སྟོན་ཁྲིམས་ཡིག་སོགས་གཅིགས་སྟེ་
བཀའ་ཞིང་རང་དབང་གི་ཐོག་ནས་གང་བྱུང་བཀའ་ཉར་ལ་འགོག་རྒྱུ་དང་། བཅོན་དབང་གིས་
འདྲི་གཅོད་མི་ཚོགས་པའི་ཐོབ་ཐང་། ཉེས་མེད་ཡིན་པར་ངོས་འདོན། བསྟོན་འཇུགས་ལ་རྒྱུ་བའི་
ཐོབ་ཐང་། རོ་ཚབ་ཁྲིམས་ཅོད་པ་སྐྱེ་བའི་ཁག་ཐེག་དུ་དུང་སྐུག་སློང་མཁར་གཅོད་བཏང་ནས་བཅོན་
གྱིས་བསྟོན་འཇུགས་ཁས་ལེན་དུ་འཇུག་མི་དུང་བ་སོགས་ཁྲིམས་ཀྱི་སྤྱད་སློབ་ཐོབ་ཐང་ཅི་གང་
མེད་པ་ཤིང་།

དོགས་ཡོད་བོད་མི་རྣམས་རྒྱ་གཞུང་གིས་སྲིད་འཛིན་བཀའ་ཉར་ལ་བྱས་སྟོན་གྱི་དུས་ལུན་རིང་
པོར་གང་བྱུང་བཀའ་ཉར་ལོག་འདོགས་དང་ཐུན་སྲིད་འཛིན་བཀའ་ཉར་སྐབས་སུ་འདྲེན་ཉེན་རྒྱག་
པས་རྒྱ་གཞུང་གི་ཁྲིམས་པའེར་ཆ་རྒྱུན་མང་པོ་ལག་དུ་བསྐྱར་ནས་བཀའ་ཉར་གྱི་དུས་ལུན་རི་
རིང་དུ་གཏོང་བ་དང་། རྣམས་ཤིང་གང་བྱུང་བཀའ་ཉར་གྱི་དུས་ལུན་ཟླ་༦ ལྷག་རིང་ནར་འགྲང་
བྱེད་པ་ཤིང་། བོད་མི་མང་པོ་ཞིག་ལ་ཁྲིམས་ཞིབ་དང་ཉེས་དོན་གསལ་བཤད་མེད་པར་དུས་ལུན་
ཟླ་༦ རིང་བཀའ་ཉར་བྱེད་པའི་མ་མཐའི་བཀའ་ཉར་གྱི་དུས་ལུན་ལྟ་བུ་ཆགས་འདུག་རྒྱ་གཞུང་
གི་ཁྲིམས་འགེལ་བཀའ་བསྐྱེལ་དང་སྐུག་སློང་མཁར་གཅོད་ཀྱི་སློབ་བའདེའི་རིགས་དཔེགས་བསལ་
བོད་མི་ཚོ་དང་། ལྷག་པར་དུ་ལྷ་བཅུན་ཚོར་བེད་སྤྲད་ནས་མི་སློང་ལས་འདས་པའི་གཏུག་རྩལ་དང་

མཁར་གཙོད་ལག་བཟུང་། ཆབ་སྲིད་སློབ་གསོ་བཅོན་འགྲེལ་བྱེད་ཀྱི་འདུག་རྒྱ་གཞུང་གི་ཉེས་དོན་
 བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་ནང་དུ། ཆབ་སྲིད་དང་འབྲེལ་བའི་བཀག་ཉར་མི་སྣར་མཁར་གཙོད་བཏང་ནས་
 བཅོན་ཀྱིས་བསྟོན་འཇུགས་ཁས་ལེན་དུ་བཅུག་མི་ཚོགས་འདི་རྣམས་པ་ཅམ་འཁོད་ཀྱང་། བཀག་ཉར་
 འོག་གི་བོད་མི་མང་ཤོས་ལ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བདེ་འཇགས་ལ་གནོད་པའི་ནག་ཉེས་བཅོན་འགྲེལ་
 བསལ། དུས་ལུན་རྒྱ་བ་མང་པོར་གར་ཡོད་ཅི་བྱས་ཀྱི་བརྗེ་ལན་ཅམ་ཡང་མི་སློབ་པ་དང་། ལྷན་ས་
 རེར་བཀག་ཉར་མི་སྣ་སྲུ་ཡིན་ཅུང་གསོན་པོར་བྱིར་འོང་གི་རེ་བ་མེད་པའི་གནས་སྟངས་བྱུང་ཡོད།
 ཕྱི་ཟླ་༩ པའི་ནང་ཆབ་མདོ་ས་ཁུལ་⁵⁴ ཀྱི་ཁྲིམས་འགལ་བཀག་ཉར་ཁང་ཞིག་ཏུ་བཅུན་མ་ཞིག་
 གིས་རང་སློབ་འདོར་དགོས་བྱུང་བ་དང་བཀག་ཉར་ཁང་དེ་གར་བོད་སློབ་སྦྱོང་ས་དཀའ་མཛེས་ཁུལ་
 ཁོངས་ཀྱི་ཡ་ཆེན་སྐར་དང་སྐར་ཕྱང་སྐར་ནས་བཅོན་ཀྱིས་བྱིར་བུད་བཏང་བའི་བྲ་བཅུན་བརྒྱ་ཕྲག་
 མང་པོ་ཁྲིམས་ཞིབ་དང་ཉེས་དོན་གསལ་བཤད་མེད་པར་རྒྱ་བ་མང་པོར་བཀག་སྲིལ་བྱས་འདུག་
 ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ལོ་ནས་རྒྱ་ཕྱང་ཆོས་སྐར་དང་ཡ་ཆེན་ཆོས་སྐར་གཏོར་བཞིག་དང་བྲ་བཅུན་ཀྱི་སྲོང་ས་
 འཕོར་ཆོད་འཛིན་ལས་འགྲུལ་སླེལ་ནས་སློབ་གཉེར་གནང་མཁམ་བྲ་བཅུན་སློབ་ཕྲག་མང་པོ་བཅོན་
 ཀྱིས་བྱིར་བུད་བཏང་བ་དང་། བྱིར་རང་ས་རང་ལུལ་དུ་ལོག་མཁམ་ཆོ་ཆབ་སྲིད་སློབ་གསོ་ཡོ་
 བསྐྱར་སྟེ་གནས་ཐེར་བའི་བཀག་ཉར་ཁང་མང་པོར་བཀག་སྲིལ་བྱས་འདུག་⁵⁵

ད་སྔ་ངོ་རྟགས་མ་ཚོད་ཅིང་རང་སློབ་འདོར་དགོས་བྱུང་བའི་བཅུན་མ་ཁོང་གི་དངོས་འབྲེལ་གནས་
 ལྟངས་དེས། རྒྱ་གཞུང་གིས་ཆབ་མདོ་གཙོ་བོ་བོད་ས་ཡོངས་སུ་ཟམ་མི་ཚད་པར་ཁྲིམས་འགལ་
 བཀག་ཉར་ཁང་བྱུང་ཆེར་གཏོང་བཞིན་པ་མཚོན་ཡོད། དེ་སྔོན་ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ལོའི་གནས་ཚུལ་
 ལྟར་ན། ཆབ་མདོ་ས་ཁུལ་ཀྱི་བཀག་ཉར་ཁང་དུ་བཅོན་པ་མང་པོས་ཉེ་མང་པོ་ཞིག་འདོར་མང་
 རྒྱུ་ཁོངས་ཀྱི་བཀག་ཉར་ཁང་⁵⁶ ཞིག་ཏུ་སློབ་དགོས་བྱུང་འདུག་ དེ་སྔོན་བཀག་ཉར་ཐེབས་པའི་
 དགོ་འདུན་པ་ཞིག་གི་ཉིན་མོ་ལས། རྒྱ་གཞུང་གི་བཀག་ཉར་ཁང་ཁག་ཏུ་བྲ་བཅུན་ཆོར་གཅེར་རྒྱང་
 གཏོང་བ་དང་བཟུང་མི་སློབ་པ། ཐ་ན་ལོག་གཡེམ་ཡང་གཏོང་བ་བཅས་མི་སློབ་ལས་འདས་པའི་
 གཞུག་རྒྱུ་དང་འཛིགས་ཕྱང་གི་སློབ་པ་སྣ་ཚོགས་ལག་ཏུ་བསྐྱར་བཞིན་པ་གསལ་འདོན་གནང་
 བ་དང་། སློབ་པ་དེ་ནི་ཐད་དེ་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་གི་ཅ་ཁྲིམས་དང་ཡོངས་སུ་འགལ་འདུག་⁵⁷ འདི་ལོར་

འག་རྒྱ་ས་ཁུལ་དུ་འོད་མི་ཚོ་གང་བྱུང་བཀའ་ཉར་དང་མཐར་གཅོད་བཏང་བ་དང་། 58) ཕྱི་ལོ་ ༥ པའི་
ནང་གྲེས་པ་གསུམ་གྱི་མ་ཡུམ་ལྷ་མོ་འབྲི་དུ་རྫོང་གི་བཀའ་ཉར་ཁང་ཞིག་ནས་སྤོང་ཁང་དུ་ཁྲིར་
རྗེས་འདས་ལྟོངས་ཕྱིན་ཡོད། འད་མི་ཚོ་དུས་ཡུན་སྐར་མ་ ༡༠ རིང་སྤོང་ཁང་དུ་སྤོང་ཁང་གི་འཕྲུག་
བྱེད་དུ་བརྟུག་སྐབས། མའི་ལུས་ཉིལ་ལོ་སྤོང་ཁང་ཆགས་པ་དང་རྐང་ལག་སྐྱངས་པས་ཁྲིངས་ཤིང་
སྐྱང་ཆ་བཤད་མི་ཐུབ་པར་གྱུར་འདུག འཕྲུག་ལས་རྒྱ་ནག་ས་གནས་སྤིང་གཞུང་གིས་སྤོང་ཁང་འདས་
ཀྲེན་ལ་རྟགས་དབྱེད་ཞིབ་འཇུག་བྱས་མི་ཚོག་པའི་བཀའ་ཁྲབ་བཏང་འདུག སྐབས་དེའི་གནས་
ཚུལ་ལྟར་ན། ཕྱི་ལོ་ ༤ པའི་ནང་སྤོང་ཁང་འདུག་མཆེད་རང་ལོ་ ༣༩ ཡིན་པའི་བསྟན་འཛིན་ཐར་པ་
འཛིན་བཟུང་བྱས་རྗེས་ཁྲིངས་གང་ཡོད་ཅི་བྱས་ཀྱི་དངོས་ཡོད་གནས་སྐྱངས་ཤེས་རྟོགས་མ་ཐུབ་
པར་སྤོང་ཁང་གི་གཞུང་གིས་སྤོང་ཁང་ཐར་པ་གཉི་གར་བཅོན་ཤོས་དུ་ཡོད་པའི་ནང་མི་དང་ཉེ་
འབྲེལ་ཚོར་སྤོང་ཁང་བསྐྱར་ལུགས་ཀྱི་བསྟོན་འཇུགས་བཅོན་འགོལ་བྱས་པ་རེད།

རྒྱ་གཞུང་གི་ཁྲིམས་སྤྲིག་ཁག་གི་ནང་དུ་བཀའ་ཉར་ཁང་ནས་ཀྲེན་འདས་སུ་གྱུར་བའི་གྲོད་དོན་
རྒྱུན་ལྡན་མིན་པའི་རིགས་ལ་དུས་ཐོག་བརྟུག་དབྱེད་ཞིབ་འཇུག་ཚོག་པའི་རྣམས་པ་ཅམ་བསྟན་ཡོད་
མོད། 59) རྒྱ་གཞུང་གི་བཀའ་ཉར་ཁང་དང་བཅོན་ཁང་དམར་གསོད་བཏང་བའི་འོད་མའི་འདས་
ཀྲེན་ལ་རྟགས་དབྱེད་ཞིབ་འཇུག་ཅི་གང་བྱས་མི་འདུག ཕྱི་ལོ་ ༤ པའི་སྤོང་ཁང་སྤོང་ཁང་འཛིན་བཏེ་
ལེགས་རིན་པོ་ཆེའི་ཆ་མོ་ཉེ་མ་ལྷ་མོས་རྒྱ་གཞུང་ལ། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༥ ལོ་ ༢ པའི་ཆོས་ ༡༢ ཉིན་རིན་
པོ་ཆེ་ཁྲིངས་ལ་བཅོན་འགོལ་བྱས་པའི་ཉེས་དོན་རྒྱོད་དང་ཁྲིངས་ཁྲིལ་ཉུཅུ་ལྟོང་ཁྲིར་གྱི་རྒྱ་གཞུང་གི་
བཅོན་ཁང་ནང་ཀྲེན་འདས་སུ་གྱུར་བའི་གཞུང་དོན་ལ་བརྟུག་དབྱེད་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་དགོས་པའི་
འཛོད་སྐུལ་ཞུས་ཡོད། 60) རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་འཛོད་སྐུལ་སྤང་མེད་བཏང་ནས། རྒྱ་གཞུང་གིས་
རིན་པོ་ཆེ་ཁྲིངས་ལ་བཅོན་ཁྲིལ་འདས་ལྟོངས་ཕྱིན་རབས་བཤད་ནས། ཁྲིངས་གྲོད་ལྱི་ལོ་ ༢༠༡༦ ལོ་
བརྟུག་དབྱེད་དང་འདས་ཀྲེན་ལ་ཞིབ་འཇུགས་ཅི་གང་བྱས་མེད་པ་རེད། 61)

ཕྱི་ལོ་ ༤ པའི་ནང་རང་ལོ་ ༥༠ ཡིན་པའི་དགེ་འདུན་ཤེས་རབ་ལྷ་སའི་བཀའ་ཉར་ཁང་ཞིག་ཏུ་དུས་
ཡུན་རྒྱ་གསུམ་རིང་བཀའ་ཉར་གྱིས་མཐར་གཅོད་བཏང་ནས་ཀྲེན་འདས་སུ་གྱུར། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༦ ལོ་
ལོ་མཇུག་ཏུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་ཁྲིངས་ཁྲིལ་སྤོང་ཁང་བཅོན་ཁང་བཅོན་དགོན་ནས་ཕྱིར་ཕུད་བཏང་

བ་དང་། ཁོང་ལ་ “ཆབ་སྲིད་ཐལ་སྤོང་གི་ལྟ་བུ་” ཡོད་ལུགས་ཀྱི་བསྟོན་འཇུགས་དང་། ཁོང་གིས་
ཡགོང་ས་མཚོག་ནས་ཚོས་ཐུན་རིན་པོ་ཆེ་⁶²⁾ མཚོག་གི་ཡང་སྲིད་ངོས་འཛིན་གནང་བའི་བཀའ་
ཡིག་དེ་སྤྱི་ཚོགས་འཕམ་ཁག་ཏུ་བསྐྱར་བའི་ཉེས་འཇུགས་འོག་བཀག་ཉར་བྱས་འདུག བཀག་
ཉར་ཁང་ཏུ་མཁར་གཙོད་བཏང་སྟེ་སྟོན་ཉེན་ལ་གཏུགས་ནས་སློང་གོལ་བཏང་བ་དང་། སྤྱི་ཤིང་
ངོ་༩ རིང་རྒྱ་གཞུང་གིས་ཁོང་ལ་དུས་ཐོག་བཏག་དབྱེད་སྐྱོན་བཙོས་བྱེད་དུ་མ་བཅུག་པའི་སྐབས་
ཀྱིས། ཁོང་སོག་རྫོང་རོང་པོ་ཡུལ་ཚོའི་རང་བྱིས་ནས་སྐྱོན་འདས་སུ་གྱུར་འདུག

རྒྱ་གཞུང་གི་བཙོན་ཁང་ཏུ་ངལ་ཚོལ་བསྐྱར་བཀོད་དང་འཕྲོད་བསྟེན་སྐྱོན་བཙོས་མེད་པའི་སྐབས་
ཀྱིས། དཀའ་མཛེས་ཁུལ་མི་ཉལ་ར་ར་ཁ་བཙོན་ཁང་ནས་སློང་གོལ་བཏང་བའི་སྐོལ་དཀའ་ལ་
བཀག་ཉར་ཁང་ཏུ་འདྲི་གཙོད་བསྐྱར་བཀོད་ཚད་མེད་བཏང་ནས་ནད་ས་བཙོས་འདུག ⁶³⁾རྒྱ་གཞུང་
གིས་སྐོལ་དཀའ་ལ། མའི་ཆ་མོ་དབང་ཆེན་དང་ཁོའི་གྲོགས་པོ་སློབ་པ་མང་དང་ཡོན་ཏན་གཉིས་བཙས་
པོད་མི་གསུམ་གྱིས་རྒྱ་གཞུང་གིས་གར་སོང་ཆ་མེད་བཙོས་པའི་ཡ་ཀུན་གཟིགས་ས་ཁ་ཆེན་རིན་
པོ་ཆེར་སྐྱོན་ཚིག་བསྐྱབས་པའི་བསྟོན་འཇུགས་འོག་འཛིན་བཟུང་བྱས་པའི་གནས་ཚུལ་དེ་སྤྱི་གྲར་
བྱས་རབས་ཀྱི་འག་ཉེས་བཅུགས་ནས་དུས་ཡུན་རྒྱ་ཇ་༡༥ རིང་བཀག་སྐྱིལ་བྱས་པ་རེད། ⁶⁴⁾

དེར་མ་ཟད། ར་ར་ཁ་བཙོན་ཁང་གི་ངལ་ཚོལ་བསྐྱར་བཀོད་ཀྱི་སྐབས་ཀྱིས། སྤྱི་ཟླ་༥ རང་དགོ་འདུན་
པ་ཚོས་ཀྱིས་ལ་དུས་ཐོག་རྒྱལ་མཐུན་གྱི་སྐབས་བཙོས་ལྟ་སྤོང་བྱེད་དུ་མ་བཅུག་པའི་སྐབས་ཀྱིས། ཁོང་
ས་ཡུལ་པོད་སྤྱོད་ས་དཀའ་མཛེས་ཁུལ་གསེར་རྟ་རྫོང་སྟེ་སྤོང་ཡུལ་ཚོ་ཞོ་སང་སྟེ་བའི་རང་བྱིས་
ནས་སྐྱོན་འདས་སུ་གྱུར་བ་རེད། ⁶⁵⁾ དེ་སྟེ་ནས་ཁོང་གི་འཕྲོད་བསྟེན་གནས་སྐྱེད་ས་ཏ་ཅང་སྤོང་པོ་
ཆགས་སྟབས། སྤྱི་ལོ་༢༠༡༤ ལོར་སློང་གོལ་བཏང་ཡོད་ནའང་། རྒྱ་གཞུང་གིས་ཁོང་ལ་དུས་ཐོག་
རྒྱལ་མཐུན་གྱི་སྐབས་བཙོས་བསྟེན་གཏུག་བྱེད་དུ་བཅུག་མེད་པ་རེད། རྒྱ་གཞུང་གིས་དགོ་འདུན་ས་
ཁོང་ལ་ཡགོང་ས་སྐྱབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཚོག་གི་སྤྱི་ཤིང་གྲ་སྐྱོན་དང་འབྲེལ་བའི་སྤོང་གོས་བཙོས་
རབས་དང་། ཁོ་རང་སྐྱེད་ཀྱི་འཕྲིན་ཐན་རྒྱལ་སྤྱོད་ས་སུ་ཡགོང་ས་མཚོག་གི་སྤྱི་ཤིང་སྟེལ་ལུགས་
ཀྱི་ཉེས་འཇུགས་འོག་མི་ལོ་༥ ལ་བཙོན་འཇུག་བྱས། རྒྱ་གཞུང་གིས་དོགས་ཡོད་པོད་མི་ཚོར་
བྱིས་ཚེད་ས་སྐྱ་བ་དང་བྱིས་ཀྱི་འཕྲིན་ལུགས་སྐྱབ་མ་བཅུག་པར་དུས་ཡུན་རིང་པོར་བཀག་ཉར་

ཁང་དུ་བཀའ་གྲྱེལ་གནང་གཙོད་གཏོང་རྒྱུ་ལོ་རྒྱུ་གཞུང་གི་ཁྲིམས་སྒྲིག་ལག་བསྟར་བྱེད་ཚུགས་
 ཆེས་ལྷན་ཞིག་རེད། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་བ་མཁའ་འཕྲོ་ཆེ་བཟུང་དང་ཆེ་ཆོ་གཉིས་ལ་བྱི་ཆེ་༧ བའི་ནང་
 བསྟོན་འཇུགས་ཁྲིམས་ཆད་མ་བཀའ་སྟོན་ལ་དུས་ལུན་ཆེ་བ་༡༥ ལྷག་རིང་གསང་བའི་བཀའ་ཉར་
 ཁང་ཞིག་དུ་བཀའ་གྲྱེལ་བྱས་པ་དང་། 66)ས་ལུལ་མཆོ་སྟོན་ཞིང་ཆེན་མ་སྟོ་ཁུལ་ཅེ་ཞོག་རྫོང་ནས་
 ཡིན་པའི་བོད་མི་ཞོང་གཉིས་ནས་༧གོང་ས་མཆོག་ལ་བསྟོན་སྒྲུབ་ལྷན་པས་ཀྱི་ནག་ཉེས་བཅུགས་
 འདུག་དེ་ཡིན་གཞན་རོ་ཉེས་མ་ཆོད་པའི་བུ་མོ་ཞིག་ལ་བསྟོན་སྒྲུབ་བཟུང་བྱེད་སྒྲི་ཆོགས་བརྒྱད་
 ལམ་དུ་བསྐྱར་བའི་ཉེས་འཇུགས་ལོག་ཁྲིམས་ཞིབ་མ་བྱས་པར་ཉ་ལམ་དུས་ལུན་མི་ལོ་གཅིག་ཅུ་
 ལ་བཀའ་གྲྱེལ་བྱས་རྗེས། འདི་གཙོད་མས་སྟོན་གྱི་བུན་གསལ་མ་སྟེད་པར་སྟོད་འདུག་གནས་
 ཉམས་དེ་དང་འབྲ་བར། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་བ་སྟོན་འཇུག་གསལ་པ་དུས་ལུན་མི་ལོ་༡ ལྷག་རིང་བཀའ་
 གྲྱེལ་འདི་བཙོད་བྱས་རྗེས་འདི་ལོའི་བྱི་ཆེ་༤ བའི་ནང་ཉེས་འཇུགས་བཙོན་ཐག་བཅད་པ་རེད། 67)
 དེ་སྟོན་ཡང་ཞོང་ཐངས་འགར་འཛིན་བཟུང་བཀའ་ཉར་བྱས་ཤིང་། ཞོང་གིས་སྐྱེ་ཆེ་ག་གིས་ནས་
 སྒྲུབ་ལྷན་པ་དེའང་རྒྱ་གཞུང་གིས་ཁྲིམས་འགལ་ཉེས་གསོག་གི་རོ་བོར་བསྐྱར་འདུག
 གོང་ལུས་གནས་སྟངས་དང་གཅིག་མཚུངས། བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་བཙོན་ཟུར་ཆེ་མགོན་རྒྱལ་སྟོད་
 རྒོལ་བཏང་ནས་ཆེ་གཅིག་མ་ཐེག་ཅུ་གྱི་བྱི་ཆེ་༡ ནང་འཕྲོད་བརྟེན་གནས་སྟངས་རྩ་བཀ་ཆགས་
 ཉེ་སྟོན་ཁང་ནང་གཤག་བཙོན་བྱེད་དགོས་བྱུང་བ་དང་། 68) རྒྱལ་ཆོགས་ཀྱི་གང་བྱུང་བཀའ་ཉར་
 འགོག་པའི་ལས་འཛིན་ཆོན་པས་རྒྱ་གཞུང་གིས་ཆེ་མགོན་རྒྱལ་གང་བྱུང་བཀའ་ཉར་བྱས་པར་སྟོ་
 འཆོབ་ཆེ་བ་བརྫོད་གྲང་། 69)རྒྱ་གཞུང་གིས་བཙོན་གྱིས་ཆེ་མགོན་རྒྱལ་ནས་ཞོང་གི་འཕྲིན་མཉམ་
 རྒྱལ་སྟོངས་སུ་ “མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིག་” སྲིད་རྒྱལ་ལ་སྟོན་བརྫོད་བྱས་ལུགས་ཀྱི་ནག་ཉེས་བཅུགས་
 ནས་མི་ལོ་༣ ཀྱི་བཙོན་ཐག་བཅད་པ་རེད། 70)

བྱི་ཆེ་༥ བའི་ནང་རྒྱ་ནག་དམར་ལོག་སྲིད་གཞུང་བཅུགས་ནས་མི་ལོ་༢༠ ལོན་པའི་རྒྱལ་སྟོན་
 འཆོགས་ལ་ཉེ་སྐྱབས། ནག་རྩ་ས་ཁུལ་གྱི་རྟར་ཆེན་ལུལ་ཆོའི་བོད་མི་གཉིས་གང་བྱུང་བཀའ་ཉར་
 ཀྱིས་གར་སོང་ཆ་མེད་བཙོན་པའི་གནས་ཚུལ་ཐོན་པ་དང་། རང་ལོ་༣༤ ཡིན་པའི་འོར་བཟང་དང་
 རང་ལོ་༣༢ ཡིན་པའི་ལྷ་དར་གཉིས་བཀའ་གྲྱེལ་བྱས་པ་དང་། 71)དེ་ཡང་བྱི་ཆེ་༤ དང་༡༠ ལོ་

སོར་རྒྱ་གཞུང་གིས་བཅོམ་གྱིས་སྡེལ་བའི་ཆབ་སྲིད་སློབ་གསོའི་བྱེད་སྒྲུབ་ལ་ཞུགས་པའི་རྒྱུ་གྱིས། སྐབས་དེ་ནས་བཟུང་ཁོང་གཉིས་ཀྱི་དོན་ལོད་གནས་སྤངས་མཛོད་ཐོས་མེད་པར་གྱུར་བ་
འདྲ།⁷²⁾

ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ཟླ་༥ པའི་ནང་རྣམ་པོང་དཀར་གནས་ཐང་⁷³⁾ ཏུ་རྒྱ་གཞུང་གི་ཉེན་རྒྱུ་པས་རྟར་
ཆེན་ཡུལ་ཆོར་བོད་ཀྱི་ཁོང་ཡུག་སྲུང་སློབ་དང་རིག་གཞུང་དོན་གཉེར་གནང་མཁུ་ཆོར་བ་བསྟན་
འཛིན་ཆོས་འཕེལ་འཛིན་བཟུང་བཀག་ཉར་བྱས་ཟེས། ཁོང་གི་དོན་ལོད་གནས་རྒྱུ་མཛོད་ཐོས་
མེད་པར་གྱུར་ཅིང་། བཀག་སྡིམ་བྱས་ནས་མི་ལོ་གཅིག་གི་ཟེས་སུ་ཁོང་གི་ནང་མི་དང་ཉེ་འབྲེལ་
ཆོར་ཁོང་གར་ལོད་ཅི་བྱུང་གི་གནས་རྒྱུ་སྡེང་སློང་མི་ཆོག་པ་བཟོས་འདུག བཅོམ་ཁྲིད་བྱས་ཟེས།
རྒྱ་གཞུང་གི་ཉེན་རྒྱུ་པས་ཁོང་གི་བྱིས་ནང་སྡོག་བཤེར་བྱས་ཏེ་ཡུལ་ལོད་པ་མཆོག་གི་སྐྱེ་བར་འགའ་
དང་ “ཆབ་སྲིད་དང་འབྲེལ་བའི་རྩོམ་ཡིག་” ལག་སོན་བྱུང་རབས་བསྐྲགས་འདུག

ཕྱི་ཟླ་༩ པའི་ནང་རྒྱ་གཞུང་གིས་བསམ་གཟུངས་ནས་བཅོམ་འོག་གི་ཏུས་སྲུངས་ཐེང་འདོན་གནང་
མཁུ་གྱི་དག་འབྲུལ་ལྷ་གཏུག་ལ་འགོ་གུ་རྒྱུ་བཟོས་ནས་ཨ་ཉ་སེང་སྐྱའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཏུས་འཕེལ་
མེད་ལ་ནང་འགྲུང་བཏང་བ་དེས་སློ་འཆབ་བསྐྲངས་ཡོད།⁷⁴⁾ གང་གྱུང་བཀག་ཉར་དང་བསམ་བཞོན་
རང་དབང་། འགོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་དོན་གཉེར་བ། སྐྱུ་སློང་མཁར་གཅོད་དང་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་
ཀྱི་གཞན་དོན་ཐང་གི་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱུ་ཆོགས་ཀྱི་འགོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ཆེད་མཁས་པས་ཕྱི་ཟླ་༥
པའི་ནང་བསྐྲགས་གཏམ་སྡེལ་ཏེ། རྒྱ་ནག་སྲིད་གཞུང་གིས་ཨ་ཉ་སེང་སྐྱར་ནག་ཉེས་བཅོམ་འགོ་
བྱེད་བཞིན་པ་མཆོམས་འཛོགས་དགོས་པའི་འབོད་སྐྱུལ་ཞུས་པ་དང་། རྒྱ་གཞུང་གིས་ “འགོ་བ་
མིའི་ཐོབ་ཐང་དོན་གཉེར་གནང་མཁུ་དང་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་སྤྱི་ཆོགས་ལས་འགྲུལ་བའི་
ཁྲིམས་མཐུན་ཡུགས་མཐུན་གྱི་བྱ་འགུལ་ཆང་མ་ཁྲིམས་འགའ་ཉེས་གསོག་གི་དོ་བོར་སྐྱུར་བཞིན་
པར་” སློ་འཆབ་ཆེ་བ་བཞོན་ཡོད།⁷⁵⁾

དེར་མ་ཟད་བོད་མི་ཆོས་ད་ཏུང་རྒྱ་གཞུང་གི་ཉེས་དོན་ཁྲིམས་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཁོད་ཏུ་ཡང་དབྱེ་
འབྱེད་ཀྱི་དཀའ་ཁག་འཕྲད་ཐུས་ཡིན་པ་དོ་རྗེ་བཟ་ཤིས་ཀྱི་གནས་སྤངས་ལས་ར་སློད་བྱུང་ཡོད།
ཕྱི་ལོ་༢༠༠༤ ཟླ་༧ པའི་ནང་རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་རིགས་ཁེ་ལས་པ་ཁོང་ལ་ཆོ་བཅོམ་གྱི་ཉེས་ཆང་

བཙའ་འགོལ་གྱིས་ལྷ་ས་ཚུ་ཤུར་བཙོན་ཁང་དུ་བཙོན་འཇུག་བྱས་འདུག⁷⁶ རྒྱ་རིགས་ཉེས་ཁྲིམས་
 ཚེད་མཁས་པ་དུག་ནས། རྡོ་རྗེ་བཟླ་ཤིས་གྱིས་མ་དདུལ་དེ་ཁོ་རང་སྐྱེར་གྱི་ཁེ་ལས་ཐང་ལ་བེད་
 སྐྱུང་བར། རྒྱ་གཞུང་གིས་ཁོང་ལ་དདུལ་བྱུང་གཡོ་ལེན་བྱས་ཟེར་བའི་ནག་མེད་ཉེས་འཇུགས་བྱས་
 པ་ཐེར་འདོན་གནང་ཡོད།⁷⁷ རྡོ་རྗེ་བཟླ་ཤིས་ལ་ཚེ་བཙོན་གྱི་བཙའ་ཁྲི་གཏོང་མཁན་ཁྲིམས་ཁང་
 དེས་རྒྱ་རིགས་ཁེ་ལས་པ་གཉེས་ལ་དདུལ་བྱུང་གཡོ་ལེན་གྱི་ཉེས་འཇུགས་འོག་མི་ལོ་༡༥ ཡི་
 ཁྲིམས་ཚད་བཙད་ཅིང་། རྒྱ་རིགས་དེ་གཉེས་གྱིས་མ་དདུལ་སྐྱེར་སྐྱོད་བྱས་པའི་གྲངས་འཛོམ་ནི་
 རྒྱ་སྐྱེར་གྲེ་བ་ལྷ་དང་ས་ཡ་གསུམ་(5.3 million)ཟིན་པ་དང་། དེ་ནི་རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ས་བཙད་
 བཟུང་ལྟར་བྱས་ན་བོད་རང་སྐྱོད་སྡོད་ས་ནང་སྤར་བྱུང་མ་སྐྱོང་བའི་དདུལ་བྱུང་གཡོ་ལེན་གྱི་གྲངས་
 འཛོམ་མཐོ་ཤོས་ཆགས་འདུག ཡིན་ནའང་རྡོ་རྗེ་བཟླ་ཤིས་དང་བསྐྱུར་ན་རྒྱ་རིགས་གཉེས་ལ་ཁྲིམས་
 ཚད་ཡང་མོ་བཙད་པར་མ་བཟོ། སྤྱི་སྲུ་ད་དུང་ཁྲིམས་ཐག་རྗེ་སྤང་དུ་བཏང་ནས་ད་ལྟ་བཙོན་ཁང་
 ལས་སྡོད་གོལ་བཏང་ཡོད་འདུག སྤྱི་ཟླ་༡ ལང་རྡོ་རྗེ་བཟླ་ཤིས་གྱི་ཁྲིམས་ཚོད་པས། རྒྱ་གཞུང་གིས་
 ཁོང་ལ་བཀལ་བའི་ཉེས་འཇུགས་གྱི་ཁྲིམས་ཚད་དེ་ནི་བྱང་བདེན་མིན་པ་དང་ལོ་ལྟུང་ལོད་པས་
 བསྐྱུར་དུ་ཁྲིམས་གཏུག་ཐེངས་གཉེས་པ་བྱས་པ་དང་། མི་ལོ་༤ ལོ་སྡོན་ལ་རྡོ་རྗེ་བཟླ་ཤིས་གྱི་སྐྱོད་
 འོག་དེ་ཐོག་མར་གོང་ལྷོ་བྱས་སྐྱབས། རྒྱ་གཞུང་གིས་སྐྱོད་འོག་དེ་ལ་ད་དུང་བསྐྱུར་ཞིབ་དགོས་
 ལུགས་བཤད་ནས་མཁར་འགྲུང་བཏང་བ་རེད།

དབྱུང་ཞིབ་ཡིག་ཚགས།

- 1) ལྷ་ནག་དམར་ལོག་སྲིད་གཞུང་གིས་ནང་སོག་ས་ཁུལ་དུ་བཙན་དབང་གིས་མི་རིགས་རྒྱ་སྐྱེད་སྲིད་ཚུལ་ཁྲབ་ཆེར་བཏང་བ། མེ་ལེ་ཨོ་ལམ་ལམ་(Willy Wo-Lap Lam)། ༢༠༢༠ ལྷ་༥ ཚེས་༢༡ ཉིན། VOLUME 20 • ISSUE 17 <https://jamestown.org/wp-content/uploads/2020/09/Read-the-09-28-2020-CB-Issue-in-PDF-rev2.pdf?x57215>
- 2) BEYOND A ONE-DIMENSIONAL STATE: AN EMERGING RIGHT TO AUTONOMY? THE RAOUL WALLENBERG INSTITUTE HUMAN RIGHTS LIBRARY VOLUME 19, Edited by ZELIM A. SKURBATY, Raoul Wallenberg Institute of Human Rights and Humanitarian Law and The Danish INSTITUTE for Human Rights, MARTINUS NIJHOFF PUBLISHERS LEIDEN/BOSTON 2005
- 3) མི་དམངས་དང་ཆབ་སྲིད་ཐོབ་ཐང་ཐང་གི་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱིའི་ཆེད་སྤྲོད། International Covenant on Civil and Political Rights
- 4) Rfidiger Wolfrum, The Emergence of “New Minorities” as a Result of Migration, in PEOPLES AND MINORITIES IN INTERNATIONAL LAW 153, 164 (Catherine Brölmann et al. eds., 1993).
- 5) “སྲིད་སྲོད་ལས་དོན་མི་སྣ་༢༠༠༠༠ ལྷག་བོད་ནང་དམངས་པན་ཞབས་ཀྱི་སྐྱབས་རྒྱུ།” གྲང་གིའི་བོད་ཀྱི་བྲལ། ༢༠༢༠ ལྷ་༡ ཚེས་༡༤ ཉིན། http://www.tibet.cn/cn/news/zx/202001/t20200116_6736674.html
- 6) ལྷ་གཞུང་གིས་དམངས་པན་ལས་དོན་ལ་ཁ་གཡུང་ནས་བོད་མིར་དོགས་ཚོན་སྤུལ་ཞེས་བྱེད་བཞག། ལྷ་ལོ་༢༠༡༣ ལྷ་༤ ཚེས་༡༡ ཉིན། <https://www.hrw.org/news/2013/06/18/china-benefit-masses-campaign-surveilling-tibetans>
- 7) བོད། ལྷ་ལོ་༢༠༢༠ ལོའི་འཛམ་སྐོང་སྤང་གི་རང་དབང། <https://freedomhouse.org/country/tibet/freedom-world/2020>
- 8) དབང་ཆ་མེད་པའི་གོ་གནས། ལྷ་ནག་གི་སྲིད་དབང་འཛིན་སྲོད་མྱིག་འཇུགས་ཀྱི་བོད་རིགས་ལས་བྱེད་བཞག། ལྷ་ལོ་སྤྱིའི་བོད་དོན་ལས་འགུལ་ཁང། ༢༠༢༠ ལྷ་༡༠ ཚེས་༡༥ ཉིན། <https://savetibet.org/position-without-power-tibetan-representation-in-the-chinese-administrative-system> October 15, 2020
- 9) བོད་ནང་དུ་ལྷ་གཞུང་གིས་མི་རིགས་དབྱེ་འབྲེད་ལག་བསྟར་བྱེད་དུ་བཅུག་བཞག། ལྷ་ལོ་སྤྱིའི་བོད་དོན་ལས་འགུལ་ཁང། ༢༠༢༠ ལྷ་༤ ཚེས་༡༡ ཉིན། <https://savetibet.org/chinas-hiring-practices-reveal-state-sponsored-discrimination-in-tibet> June 11, 2020
- 10) གོང་འཕྲོད་འབྲེལ་ཐག་གཅིག་པ་ཡིན། Ibid.
- 11) བོད་ནང་དུ་བྱེད་བཞག་གི་ཁྲི་ཁྲིམས་ཞེས་ཐོབ་ཐང་ལོངས་སྤྱོད་དབང་ལ་འགོག་རྒྱེན་བཙོན་བཞག། དམིགས་བསལ་སྐྱེན་མོ། འདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང། ༢༠༢༠ ལྷ་༢ ཚེས་༢༡ ཉིན། <https://tchrd.org/wp-content/uploads/2020/07/TCHRD-fair-trial-report-final-July-2020-1.pdf>
- 12) དམིགས་བསལ་སྐྱེན་མོ། གཤེག་རྒྱ་ཆེ་བའི་དོགས་ཚོན་སྤུལ་ཞེས་དང་བརྒྱུད་ལམ་ཞེས་བཤེར་འོག་ཏུ་བོད་ནང་གི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་དོག་ལོལ་ཁྲབ་ཆེར་བཏང་འདུག འདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང། ༢༠༢༠ ལྷ་༤ ཚེས་༢༠ ཉིན། <https://tchrd.org/wp-content/uploads/2020/09/Tibet-surveillance-censorship-.pdf>
- 13) མལ་སྲིད་ལམ་དུས་བབ། ༢༠༡༢ ལྷ་༡༢ ཚེས་༢༤ ཉིན། <https://www.wsj.com/articles/china-snares-innocent-and-guilty-alike-to-build-worlds-biggest-dna-database-1514310353>
- 14) ལྷ་ནག་གི་བྲལ་སྲིད་བདག་དབང་གི་ལྷ་ཚུལ། ཚན་པ་དང་པོ། མི་ཅེ་ཡ་(Niels Nagelhus Schia)དང་ལྷ་ཇི་མི་མེ་གི་(Lars Gjesvik)། ལྷ་ལོ་༢༠༡༩ ལྷ་༤ ཚེས་༢ ཉིན། ཨ་ཕ་ལ་ལོ་སྤྱིའི་ཆེད་སྤྲོད། <https://theasiadialogue.com/2018/09/07/the-chinese-cyber-sovereignty-concept-part-1/>
- 15) བོད་ནང་དུ་ “རྒྱལ་ཁབ་ཁ་ལྷམ་” དང་ “རྒྱལ་ཁབ་གཅིག་གྲུང་ལ་གཏོར་བརྒྱལ་” ཟེར་བ་དམིགས་འབེན་དུ་བརྒྱུད་ནས་ལྷ་གཞུང་གིས་སྤྱི་ཚོགས་བརྒྱུད་ལམ་དུ་ཞུགས་མཁན་ཚོར་དྲང་དེག་ཚོན་གཏོར་རྒྱུ་ཡིན་ཟེར། འདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང། ༢༠༢༠ ལྷ་༡༢ ཚེས་༢༡ ཉིན། <https://tchrd.org/%E0%BD%96%E0%BD%BC%E0%BD%91%E0%BC%8B%E0%BD%93%E0%BD%84%E0%BC%8B%E0%BD%91%E0%BD%B4%E0%BC%8B-%E0%BD%A2%E0%BE%92%E0%BE%B1%E0%BD%A3%E0%BC%8B%E0%BD%81%E0%BD%96%E0%BC%8B%E0%BD%81%E0%BC%8B%E0%BD%96/>
- 16) བོད་སྲོད་ནང་མི་རིགས་དབྱེ་འབྲེད་དང་འོག་གཡེམ་སྐོར་གི་བཟོ་སྲིད། ལྷ་ལོ་སྤྱིའི་བོད་དོན་ལས་འགུལ་ཁང། ༢༠༢༠ ལྷ་༤ ཚེས་༤ ཉིན། <https://savetibet.org/anti-porn-measures-criminalize-discussion-of-tibetan-autonomy>
- 17) མཚོ་སྐོར་ནས་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་འོ་ཞེས་འཛིན་བརྒྱུད་གིས་གར་སོང་ཆ་མེད་ཆགས་འདུག ཨ་ཕ་ལ་ལོ་སྤྱིའི་ཆེད་སྤྲོད། ༢༠༢༠

- 18) ལྷ་ཉམ་ཚེས་༩ ཉིན། <https://www.rfa.org/english/news/tibet/writer-12042020164144.html>
- 19) ལྷ་ཉམ་ཚེས་༩ ཉིན། <https://savetibet.org/tibetan-monk-held-incommunicado-for-over-one-year>
- 20) ལྷ་ཉམ་ཚེས་༩ ཉིན། <https://tchrd.org/%E0%BD%A2%E0%BE%92%E0%BE%B1%E0%BC%8B%E0%BD%82%E0%BD%9E%E0%BD%B4%E0%BD%84%E0%BC%8B%E0%BD%82%E0%BD%B2%E0%BD%A6%E0%BC%8B%E0%BD%82%E0%BD%9E%E0%BD%B4%E0%BD%84%E0%BC%8B%E0%BD%A0%E0%BD%96%E0%BE%B2%E0%BD%BA/>
- 21) ལྷ་ཉམ་ཚེས་༩ ཉིན། <https://tchrd.org/%E0%BD%A2%E0%BE%92%E0%BE%B1%E0%BC%8B%E0%BD%82%E0%BD%9E%E0%BD%B4%E0%BD%84%E0%BC%8B%E0%BD%82%E0%BD%B2%E0%BD%A6%E0%BC%8B%E0%BD%82%E0%BD%84%E0%BC%8B%E0%BD%96%E0%BE%B1%E0%BD%B4%E0%BD%84%E0%BC%8B%E0%BD%96/>
- 22) ལྷ་ཉམ་ཚེས་༩ ཉིན། <https://www.rfa.org/english/news/tibet/woman-12082020180623.html>
- 23) ལྷ་ཉམ་ཚེས་༩ ཉིན། <https://duihua.org/ganzi-court-convicts-tibetans-of-inciting-splittism/>
- 24) ལྷ་ཉམ་ཚེས་༩ ཉིན། <https://tchrd.org/%E0%BD%91%E0%BD%98%E0%BD%B2%E0%BD%82%E0%BD%A6%E0%BC%8B%E0%BD%96%E0%BD%A6%E0%BD%A3%E0%BC%8B%E0%BD%A6%E0%BE%99%E0%BD%93%E0%BC%8B%E0%BD%90%E0%BD%BC%8D-%E0%BD%82%E0%BD%9E%E0%BD%B2%E0%BC%8B%E0%BD%A2/>
- 25) ལྷ་ཉམ་ཚེས་༩ ཉིན། <https://fccchina.org/2019/03/29/fccc-tibet-position-paper/>
- 26) ལྷ་ཉམ་ཚེས་༩ ཉིན། <https://www.rfa.org/english/news/tibet/tour-06262020184131.html>
- 27) ལྷ་ཉམ་ཚེས་༩ ཉིན། <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/beijings-ongoing-battle-independent-foreign-journalism>
- 28) ལྷ་ཉམ་ཚེས་༩ ཉིན། <https://savetibet.org/new-regulations-on-ethnic-unity-officially-depart-from-preferential-ethnic-policies-threaten-tibetan-culture-and-violate-international-human-rights-norms>
- 29) ལྷ་ཉམ་ཚེས་༩ ཉིན། <https://tchrd.org/tchrd-condemns-arbitrary-detention-of-tibetan-writer-shok-jang/>

D%84%E0%BD%BA%E0%BD%A6%E0%BC%8B%E0%BD%94%E0%BD%A2/

48) རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་མི་དང་ལྷན་མང་ཚོགས་ “བཅའ་ཁྲིམས་ལྷོ་བའི་དམིགས་ལུགས། འཕྲོ་བ་མིའི་ཚོབ་ཐང་ལྷ་ཞིབ་ཚོགས་པ། 2020.10.22 | <https://www.hrw.org/news/2020/10/22/chinese-authorities-aim-liberate-tibetan-believers>

49) མཚོ་སྔོན་ཞིང་ཆེན་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྐྱར་འཕུས་ཚབ་པའི་ཚོས་ལུགས་སྤྱི་དོན་རྒྱུ་སྤོང་འཛིན་གྲ། མགོ་པོ་བཟུ་ལེས་མངོང་སྐོར་ཞུགས་ནས་གཏན་བཞག་སྤོང་གྲ། གྲུ་གོའི་བོད་ཀྱི་བྲ་བ། 2020.10.22 | http://www.tibet.cn/cn/religion/202005/t20200508_6773789.html

50) ཞི་མས་སྤྱི་གཏུན་འབབས་བྱས་ནས། བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྐྱར་བྱེད་དམ་ཚད་ལྷན་ཅན་དང་ལས་ལུགས་ཅན། དེང་རབས་ཅན་དུ་སྐྱེས་འདེད་གཏོང་དགོས། གྲུ་གོའི་བོད་ཀྱི་བྲ་བ། 2020.10.22 | http://www.tibet.cn/cn/religion/202004/t20200410_6763553.html

51) རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་མི་དང་ལྷན་མང་ཚོགས་ “བཅའ་ཁྲིམས་ལྷོ་བའི་དམིགས་ལུགས། འཕྲོ་བ་མིའི་ཚོབ་ཐང་ལྷ་ཞིབ་ཚོགས་པ། 2020.10.22 | <https://www.hrw.org/news/2020/10/22/chinese-authorities-aim-liberate-tibetan-believers>

52) ལྷ་སར་བོད་རིགས་སློབ་ཕྲུག་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ལས་ཤེད་བཞུགས་ཀྱི་བྱེད་སྐོར་ཞུགས་མི་ཚོགས་ཨེ་པ་ལ་རང་དབང་རྒྱུང་འཕྲིན། 2020.10.22 | <https://www.rfa.org/english/news/tibet/barred-05262020181543.html>

53) ལྷ་སའི་བར་སྐོར་ནས་རྒྱུད་པའི་བོད་མི། རྩོད་ཡོན་ཏུན་རྒྱ་མཚོ། 2020.10.22 | https://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzUxMTg1NTk2OAA==&mid=2247486127&idx=1&sn=f89fea1c999e282f85e0c6a4656950da&chksm=f96c16a0ce1b%E2%80%A6

54) ཚོས་སྐྱར་ནས་ཕྱིར་ཕྱད་བཏང་བའི་བཅུན་སྡོད་ལེག་གིས་བཀག་ཉར་ཁང་དུ་རང་སློབ་བཅུད་འདུག ཨེ་པ་ལ་རང་དབང་རྒྱུང་འཕྲིན། 2020.10.22 | <https://www.rfa.org/english/news/tibet/nun-02142020172455.html>

55) ལ་ཚེན་སྐྱར་ནས་ཕྱིར་ཕྱད་བཏང་བའི་ལྷ་ས་བཅུན་སྡོད་ལེག་མང་པོར་ཆབ་སྲིད་སློབ་གསོ་སྤྱོད་བཞིན་འདུག ཨེ་པ་ལ་རང་དབང་རྒྱུང་འཕྲིན། 2020.10.22 | <https://www.rfa.org/english/news/tibet/re-education-07012019162843.html>

56) ལ་ཚེན་སྐྱར་ནས་ཕྱིར་ཕྱད་བཏང་བའི་ལྷ་ས་བཅུན་སྡོད་ལེག་མང་པོར་ཆབ་སྲིད་སློབ་གསོ་སྤྱོད་བཞིན་འདུག གོང་གི་འབྲེལ་ཐག་གཅིག་བཞུགས།

57) རྒྱ་གཞུང་གི་ཆབ་སྲིད་སློབ་གསོའི་ལྷེ་གནས་ཁང་དུ་བོད་མི་ཚོར་བཅུན་གཤམ་དང་མནར་གཅོད་གཏོང་བཞིན་འདུག འདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང་། 2020.10.22 | <https://tchrd.org/tibetan-monks-account-reveals-rampant-use-of-torture-and-sexual-abuse-in-chinas-political-re-education-centres/>

58) བོད་རིགས་སྐྱེས་མ་ཞིག་རྒྱ་ནག་གི་བཅུན་ཁང་དུ་བསད་འདུག འཕྲོ་བ་མིའི་ཚོབ་ཐང་ལྷ་ཞིབ་ཁང་། 2020.10.22 | <https://www.hrw.org/news/2020/10/29/china-tibetan-woman-dies-custody>

59) ལྷ་སྤང་ཁང་གི་བཀག་ཉར་མི་སྣ་ལི་བ་ཐག་གཅོད་བྱེད་སྐྱོགས་ཀྱི་གཏན་འབབས། 2020.10.22 | https://www.spp.gov.cn/spp/flfg/sfjs/201208/t20120830_2444.shtml

60) ལྷ་སྤང་ཁང་གཅོད་གཏོང་ཐབས་སུ་ཉེས་ཆད་ལ་ཆག་ཡང་མེད་པ། རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་རྒྱལ་སྤྱིའི་མནར་གཅོད་སྤྱོད་འགོག་དང་འཚོ་བ་སྤོང་མཁའ་ལ་གདུང་མེས་མཉམ་སྦྱེད་གཏན་བཞུགས་པའི་ཉེན་མོ་སྤང་བཞེད། འདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང་། 2020.10.22 | <https://tchrd.org/%E0%BD%A6%E0%BE%A1%E0%BD%B4%E0%BD%82%E0%BC%8B%E0%BD%A6%E0%BE%A6%E0%BE%B1%E0%BD%BC%E0%BD%84%E0%BC%8B%E0%BD%98%E0%BD%93%E0%BD%A2%E0%BC%8B%E0%BD%82%E0%BD%85%E0%BD%BC%E0%BD%91%E0%BC%8B%E0%BD%82%E0%BD%8F/>

61) རྒྱ་གཞུང་གིས་སྐུལ་སྐྱབས་སྐྱར་འཛིན་བའི་ལེགས་རིན་པོ་ཆེ་རྒྱུན་ལས་དུ་བཏང་ནས་མི་ལོ་40 འཁོར་བའི་རྗེས་དམ་ཉེན། ཉེ་མ་ལྷ་མོས་འཕོད་སྐུལ་ཞུས། རྒྱལ་སྤྱིའི་བོད་དོན་ལས་འགུལ་ཁང་། 2020.10.22 | <https://savetibet.org/nyima-lhamo-issues-message-on-fifth-death-anniversary-of-tenzin-delek-rinpoche/>

62) རྒྱའི་བཅུན་ཁང་ནང་སྐྱུག་སྤོང་སྤོང་མཁའ་དགེ་འདུན་ལེས་རབ་ལགས་སྤོངས་འདུག ཨེ་པ་ལ་རང་དབང་རྒྱུང་འཕྲིན། 2020.10.22 | <https://www.rfa.org/english/news/tibet/gendun-sherab-04242020150923.html>

63) བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་བཅུན་ཁང་གི་རྒྱ་ལག་ནད་བ་བཟོས་རྗེས་སྤོང་གོལ་བཏང་འདུག རྒྱལ་སྤྱིའི་བོད་དོན་ལས་འགུལ་ཁང་། 2020.10.22 | <https://savetibet.org/tibetan-political-prisoner-released-with-damaged-limbs>

August 19, 2020

64) བོད་མི་ཞིག་དང་ཁོའི་ཨ་ཉེ་གཉེས་ལ་པཎ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེར་སློན་ཆེན་གདང་ཞི་ཚོལ་གནང་བའི་བསྟོན་འཇུག་ལ་འོག་བཅོན་ཐག་བཅད་འདུག་ཨེ་པལ་ལ་རང་དབང་རྒྱུད་འཕྲིན། ༢༠༡༤ ལྷ་ལྷེ་ཆོས་འདུན།

<https://www.rfa.org/english/news/tibet/sentenced-05082019143525.html>

65) སློན་བཅོས་ལྷ་སྐྱོད་བྱེད་དུ་མ་བཅུག་པའི་རྒྱུན་གྱིས། བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་བཅོན་བྱེད་ཞིག་འདས་སྲོངས་ཕྱིར་བར་རྒྱ་གཞུང་གིས་སྤྱད་དུ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་དགོས། དདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང་། ༢༠༡༠ ལྷ་ལྷེ་ཆོས་འདུན། <https://tchrd.org/%E0%BD%A6%E0%BE%A8%E0%BD%93%E0%BC%8B%E0%BD%96%E0%BD%85%E0%BD%BC%E0%BD%A6%E0%BC%8B%E0%BD%A3%E0%BE%9F%E0%BC%8B%E0%BD%A6%E0%BE%90%E0%BE%B1%E0%BD%BC%E0%BD%84%E0%BC%8B%E0%BD%96%E0%BE%B1%E0%BD%BA%E0%BD%91/>

66) བཅོན་དབང་གི་ཆབ་སྲིད་སློབ་གསོའི་འོག་དུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་གང་སོང་ཆ་མེད་བཅོས་པའི་བོད་མི་གཉེས་སྤྱད་དུ་སྐྱོད་ཐོལ་གཏོང་དགོས། དདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང་། ༢༠༡༠ ལྷ་ལྷེ་ཆོས་འདུན། <https://tchrd.org/%E0%BD%96%E0%BD%99%E0%BD%93%E0%BC%8B%E0%BD%91%E0%BD%96%E0%BD%84%E0%BC%8B%E0%BD%82%E0%BD%B2%E0%BC%8B%E0%BD%86%E0%BD%96%E0%BC%8B%E0%BD%A6%E0%BE%B2%E0%BD%B2%E0%BD%91%E0%BC%8B%E0%BD%A6%E0%BE%B3%E0%BD%BC/>

67) འབྲི་བྱ་རྒྱུད་བོད་ཀྱི་སྤྱི་བ་ཞིག་ལ་མི་ལོ་དྲུག་གི་བཅོན་ཐག་བཅད་པ་དང་། བོད་ནང་དུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་མིའི་ཆོ་སྲོག་ལ་སྐོལ་བའི་ནག་ཉེས་ཚབས་ཆེན་བཅོས་འདུག་ དདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང་། ༢༠༡༠ ལྷ་ལྷེ་ཆོས་འདུན། <https://tchrd.org/%E0%BD%A0%E0%BD%96%E0%BE%B2%E0%BD%B2%E0%BC%8B%E0%BD%A2%E0%BD%B4%E0%BC%8B%E0%BD%A2%E0%BE%AB%E0%BD%BC%E0%BD%84%E0%BC%8B%E0%BD%91%E0%BD%B4%E0%BC%8B%E0%BD%96%E0%BD%BC%E0%BD%91%E0%BC%8B%E0%BD%80%E0%BE%B1/>

68) བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་བཅོན་པ་ཆེ་མགོན་རྒྱལ་སྐོད་རྗེས་གཤག་བཅོས་གཏོང་དགོས་ལྷུང་འདུག་ དདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང་། ༢༠༡༠ ལྷ་ལྷེ་ཆོས་འདུན། <https://tchrd.org/%e0%bd%96%e0%bd%bc%e0%bd%91%e0%bc%8b%e0%bd%80%e0%be%b1%e0%bd%b2%e0%bc%8b%e0%bd%86%e0%bd%96%e0%bd%8b%e0%bd%a6%e0%be%b2%e0%bd%b2%e0%bd%91%e0%bc%8b%e0%bd%96%e0%bd%99%e0%bd%bc%e0%bd%93%e0%bc%8b%e0%bd%94/>

69) Working Group on Arbitrary Detention, Relevant Adopted Opinion, 78th session (19-28 Apr 2017): Opinion No. 4/2017

70) གྲགས་ཆེན་ཆབ་སྲིད་བཅོན་བྱེད་ཆེ་མགོན་རྒྱལ་བསྐྱར་དུ་འཇུ་འཛིན་བཅོན་འཇུག་འབྲིང་བྱས་པས། མནར་གཅོད་དང་བཅོན་འཇུག་གི་ཉེན་ཁང་འཕྲད་འདུག་ དདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང་། ༢༠༡༤ ལྷ་ལྷེ་ཆོས་འདུན། <https://tchrd.org/%e0%bd%82%e0%be%b2%e0%bd%82%e0%bd%a6%e0%bc%8b%e0%bd%86%e0%bd%ba%e0%bd%93%e0%bc%8b%e0%bd%86%e0%bd%96%e0%bc%8b%e0%bd%a6%e0%be%b2%e0%bd%b2%e0%bd%91%e0%bc%8b%e0%bd%96%e0%bd%99%e0%bd%bc%e0%bd%93%e0%bc%8b/>

71) རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ནང་དུ་རྒྱ་དམར་ཤོག་སྲིད་གཞུང་བཙུགས་ནས་མི་ལོ་༡༠ ལོན་པའི་རྒྱལ་སློན་གྱི་བྱེད་སྐོར་སྤེལ། རྒྱལ་སྤྱིའི་བོད་དོན་ལས་འགུལ་ཁང་། ༢༠༡༤ ལྷ་ལྷེ་ཆོས་འདུན། <https://savetibet.org/chinese-authorities-stage-events-in-tibet-marking-70th-year-of-peoples-republic-of-china/>

72) བཅོན་དབང་གི་ཆབ་སྲིད་སློབ་གསོའི་འོག་དུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་གང་སོང་ཆ་མེད་བཅོས་པའི་བོད་མི་གཉེས་སྤྱད་དུ་སྐྱོད་ཐོལ་གཏོང་དགོས། དདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང་། ༢༠༡༠ ལྷ་ལྷེ་ཆོས་འདུན། <https://tchrd.org/%E0%BD%96%E0%BD%99%E0%BD%93%E0%BC%8B%E0%BD%91%E0%BD%96%E0%BD%84%E0%BC%8B%E0%BD%82%E0%BD%B2%E0%BC%8B%E0%BD%86%E0%BD%96%E0%BC%8B%E0%BD%A6%E0%BE%B2%E0%BD%B2%E0%BD%91%E0%BC%8B%E0%BD%A6%E0%BE%B3%E0%BD%BC/>

73) རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་ཁོར་ལུག་སྤྱད་སྐྱོབ་དང་རིག་གཞུང་དོན་གཉེར་གནང་མཐུན་ཚོང་པ་ཞིག་བཅོན་དབང་གིས་གང་སོང་ཆ་མེད་བཅོས་བཞེན་པ་སྤྱད་དུ་མཚམས་འཛིན་དགོས། དདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང་། ༢༠༡༠ ལྷ་ལྷེ་ཆོས་འདུན། <https://tchrd.org/%E0%BD%A2%E0%BE%92%E0%BE%B1%E0%BC%8B%E0%BD%82%E0%BD%9E%E0%BD%B4%E0%BD%84%E0%BC%8B%E0%BD%82%E0%BD%B2%E0%BD%A6%E0%BC%8B%E0%BD%96%E0%BD%BC%E0%BD%91%E0%BC%8B%E0%BD%80%E0%BE%B1%E0%BD%B2%E0%BC%8B%E0%BD%81/>

74) རྒྱ་གཞུང་གིས་ཁྲིམས་འགུལ་བཀག་བསྐྱེལ་འོག་གི་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐེངས་མེད་འདོན་གནང་མཐུན་ཨ་ཉེ་སོང་སྤྱད་ཁོར་བྱེད་འོག་གི་རོགས་པ་ཆེ་སྐྱོད་ཐོལ་གཏོང་དགོས། དདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང་། ༢༠༡༠ ལྷ་ལྷེ་ཆོས་འདུན། <https://tchrd.org/%e0%bd%a2%e0%be%92%e0%be%b1%e0%b-d%80%e0%be%b1%e0%bd%b2%e0%bc%8b%e0%bd%81/>

c%8b%e0%bd%82%e0%bd%9e%e0%bd%b4%e0%bd%84%e0%bc%8b%e0%bd%82%e0%bd%b2%e0%b-d%a6%e0%bc%8b%e0%bd%81%e0%be%b2%e0%bd%b2%e0%bd%98%e0%bd%a6%e0%bc%8b%e0%b-d%a0%e0%bd%82%e0%bd%a3-3/

75) ལྷལ་ཚོགས་ཀྱི་ཚེད་མཁམ་བས། ལྷལ་གཞུང་གིས་གངས་ལུང་མི་རིགས་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་འགོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་དོན་གཉེར་བར་བཅོན་འགོལ་བྱས་པའི་ཉེས་ཚད་ཕྱིར་འཐེན་དགོས་པའི་ཇོ་བོ་བླ་མེད་ལྷལ་ལྷན་ལཱ་ལྷན་གཞུང་གི་འདོད་ལྟར་གནས་ཁང་། ༢༠༡༠ ལྷ་ལོ་ཚེས་༡༤ ཉིན།<https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25894&LangID=E>

76) ལྷལ་གཞུང་གིས་བོད་རིགས་ཁེ་ལས་བར་དབྱེ་འབྲེད་ཀྱི་བཅད་ཁྲ་བསྐྱབས་བར་བསྐྱར་ཞིབ་ཀྱིས་དང་བདེན་མིན་པའི་བཅོན་འདུག་ལས་སྐོང་གིལ་གཏོང་དགོས། འདི་ག་ལྷེ་གནས་ཁང་། ༢༠༡༠ ལྷ་ལོ་ཚེས་༡༤ ཉིན།<https://tchrd.org/%e0%b-d%a2%e0%be%92%e0%be%b1%e0%bc%8b%e0%bd%82%e0%bd%9e%e0%bd%b4%e0%bd%84%e0%b-c%8b%e0%bd%82%e0%bd%b2%e0%bd%a6%e0%bc%8b%e0%bd%96%e0%bd%b-c%e0%bd%91%e0%bc%8b%e0%bd%a2%e0%bd%b2%e0%bd%82%e0%bd%a6%e0%bc%8b/>

77) བོད་མི་ཁེ་ལས་བ་ཞིག་ཚོ་བཅོན་བྱས་འདུག་ལྷ་སྐྱང་གསར་ཁང་། ༢༠༡༠ ལྷ་ལོ་ཚེས་༡༢ ཉིན།<https://www.theguardian.com/world/2010/aug/12/tibet-businessman-dorje-tashi-jailed>

སློབ་གསོ་དང་སྐད་ཡིག་གི་ཚོལ་ཐང་།

སྐད་ཡིག་སློབ་གསོའི་ཚོལ་ཐང་ནི་གཞི་རྒྱའི་འགྲོ་བ་མིའི་ཚོལ་ཐང་ཡིན་ལ། རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚེངས་
དང་གྲོས་ཚོད་མང་པོར་སྤང་སྤྱོད་བྱེད་པའི་གཞི་རྒྱའི་རང་དབང་ཡིན། འ་སྤྱི་ཚེངས་དང་གྲོས་ཚོད་
འདི་དག་གི་སྤྱིང་རྒྱ་ལྡན་དམར་ལོག་གཞུང་མཉམ་ཞུགས་བྱས་ཡོད། རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚེངས་ཁག་
ལ་གསལ་གྱི་སློབ་གསོའི་ཚོལ་ཐང་ལ་ཁས་ལེན་ཁག་ཐེག་གིས་མིང་རྟགས་དང་ལག་བསྟར་ཚོག་
མཚན་འཁོད་ནས། རྒྱ་གཞུང་གིས་སློབ་གསོའི་ཚོལ་ཐང་སྤང་སྤྱོད་ཀྱི་འགན་འཁུར་དང་། སློབ་
གསོའི་བྱ་གཞག་ནི་རིག་གཞུང་གི་དོ་བོ་དང་སྐད་ཡིག་གཅེས་སྤང་བྱ་ཐབས་ཤིག་ཡིན་པར་དོས་
འཛིན་ལུགས་བཤད་ཅིང་། དོན་དངོས་སུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་མི་རིགས་སོ་སོས་རང་སྐད་ཡིག་སྤང་
སྤྱོད་ཀྱི་ཚོལ་ཐང་ཡོད་པ་རྒྱ་གཞུང་རང་གི་ཅ་ཁྲིམས་ནང་གཅིགས་འཛིན་དང་འགན་སྤང་གི་རྣམ་
པ་འཁོད་ཅིང་། རྒྱ་གཞུང་གིས་དམ་ཤྱག་སྤྱི་དུས་སྐོ་ཚོགས་གཏན་འཁེབས་དང་ལག་བསྟར་ཁོང་
དུ་མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་ཡར་ཚོན་གྱི་མིང་བྱང་རྟུན་བསྐྱབས་བྱས་ཏེ། ཁག་ཐེག་དང་ཁྲིམས་ཀྱི་
མཐུན་འགྲུལ། འགན་སྤང་དང་བཅས་པ་ཚང་མ་ཅིས་མེད་རྒྱལ་འགལ་བྱས་ཡོད།

རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་མི་རིགས་དབྱེ་འབྱེད་འགོག་པའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚེངས་ལས་འཛིན་ཚོགས་རྒྱུང་
གིས་ཡང་ནས་བསྐྱར་དུ་དོས་ཤིང་འཚམ་པའི་སྐོ་ནས་རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་སྐད་ཡིག་སློབ་གསོའི་
སྤྱི་དུས་ལག་བསྟར་ཐད་ལ་སློ་འཚབ་ཆེ་བས། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་ལག་བསྟར་སྤྱི་དུས་དེ་དག་
སྤང་དུ་བྱིང་འཐེན་དགོས་པའི་སྐྱལ་འདེབས་གནང་ཡོད། ཟ࿃་ལོ་༢༠༠༩ ལོར་མི་རིགས་དབྱེ་འབྱེད་
འགོག་པའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚེངས་ལས་འཛིན་ཚོགས་རྒྱུང་ནས། བྱངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་སློབ་མར་
མི་རིགས་སྐད་ཡིག་སློབ་གསོའི་ཚོག་ནས་དབྱེ་འབྱེད་གཏོང་བཞིན་པར་སློ་འཚབ་ཆེ་བ་བརྗོད་
ཡོད། སྐད་ཡིག་གཙོ་བལ་དབྱེ་འབྱེད་སློ་གསོའི་ནང་དུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་རིགས་སློབ་སྐྱབས་ཚོར་
བཅོན་དབང་གིས་རྒྱ་ནག་པའི་སྐད་ཡིག་ཆེག་རྒྱུ་གི་སློབ་ཁིད་བྱེད་ལུས་ཤིང་། དེར་མ་ཟད། མི་
རིགས་དབྱེ་འབྱེད་འགོག་པའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚེངས་ལས་འཛིན་ཚོགས་རྒྱུང་གི་ཚོགས་མི་ཞིག་
གིས། “བྱངས་ཉུང་མི་རིགས་ཚོར་རང་སོ་སོའི་སྐད་མ་ཡིག་བཀོལ་སྤྱོད་སློབ་ཀྱི་ཁྲིམས་ཀྱི་

མཐུན་འགྱུར་འདོན་སྤྲོད་” གནང་ཚུགས་ལ་འདི་ཞིབ་གནང་སྐབས། རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་ད་ལྟོའི་ལག་
 བསྟར་སྲིད་ཅུས་དེ་དག་ཙམ་ཁྲིམ་སེལ་གྱི་མཐུན་འགྱུར་ལས་འགལ་བར་སྤང་ལ། གཤམ་ཉེ་དེ་འབྲེལ་ཡིན་
 དུས། ཁྲིམ་སེལ་ལྟར་འབྲེལ་ཡོད་ཁྲིམ་སེལ་སྲོལ་ལེགས་བཅོས་གཏོང་ཚུགས་ལ་བསམ་སྒོ་གཏོང་དགོས་
 བ་བརྗོད་ཡོད། ²) མི་ལོ་༢༠༡༤ ལོར་མི་རིགས་དབྱེ་འབྲེད་འགོག་པའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚེངས་ལས་
 འཛིན་ཚོགས་ཚུང་གི་དོས་འཇུག་རྒྱ་གཞུང་གིས་ཡར་རྒྱས་ཐོབ་བྱ་བཏང་ཡོད་ཟེར་བའི་སྐོར་གྱི་ཉོགས་
 ཞིབ་ལས་སྒྲམ་འདུགས་ལ་དོན། “བོད་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་འདུག་གི་བོད་སྐད་ཡིག་སློབ་ཁྲིད་དེ་རྒྱ་ནག་
 པའི་སྐད་ཡིག་སློབ་ཁྲིད་དང་བསྟུན་ན། ཁྲིམ་སེལ་དང་སྲིད་ཅུས་དང་ལག་བསྟར་ཁྲིད་དུ་སྐད་ཡིག་
 འབྲེལ་ཐུག་མེད་པར་གནང་ཆེད་དམ་བུ་གཏོང་བ་དང་། བོད་སྐད་ཡིག་སློབ་གསོ་དོན་གཉེར་གནང་
 མཁུ་ལ་ཁྲིམ་སེལ་ཚད་བཅོན་འགལ་བྱས་པ། ཁྲིམ་སེལ་གྱི་འགྲོ་ལུགས་སྐྱུར་སྐབས་ཀྱང་བོད་སྐད་
 ཡིག་གི་སྐད་སྐྱུར་མེད་པར་རྒྱ་སྐད་ཀྱི་ཐོག་ནས་ཁྲིམ་སེལ་དོན་སྐྱུར་བ་རེད།”³)

“བཏུན་ལྟོང་སྤྱད་སྤྱོད་”གི་ལས་དོན་མདོན་འགྱུར་བྱ་བས་ཉེ། ཉར་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མི་རིགས་རྒྱ་
 རྒྱུར་ལས་འགལ་ཁྲིད་དུ། རྒྱ་གཞུང་གི་ “སྐད་གཉེས་སློབ་གསོའི” སྲིད་ཅུས་ཁྲབ་ཆེར་ལུགས་
 ཆེར་གཏོང་བཞིན་བཤེས། མི་རིགས་སྐད་ཡིག་དང་སློབ་གསོའི་ཚོབ་ཐང་ཁག་ཅེས་མེད་དོན་ལོ་རྒྱུ་
 བཏང་བའི་བདེན་དཔང་རྒྱུད་ཡོད། སྲིད་ཅུས་དེས་བོད་སྐད་ཡིག་སློབ་གསོའི་ལས་ལུགས་
 ཅེས་མེད་བཏང་ནས། རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་གཏན་འབེབས་སློབ་ཚན་ལེད་སྤྱད་ནས་མི་རིགས་རྒྱ་རྒྱུར་
 དང་བསམ་སྒོ་མཚུངས་སྐྱུར་བྱ་བས་ལུགས་ཆེར་གཏོང་བ་དང་། བོད་མིའི་མདོན་འདོད་ལེད་སྤྱད་
 བས། ལྱང་གོའི་ལུགས་འདུན་མདོན་འགྱུར་ཡོང་ཐབས་བྱེད་ཀྱི་འདུག⁴)

དམར་ཤོག་སྲིད་གཞུང་གི་འབྲེལ་སྐྱེད་སྐྱེད་བྱས་ན་ “རྒྱལ་གཅེས་རིང་ལུགས་ཀྱི་སློབ་གསོ་”
 དང་ “རྒྱལ་ཡོངས་བདེ་འཇགས་སློབ་གསོ།” ཡང་ན་ “སློབ་གསོའི་ལས་ལུགས་” ཟེར་བའི་ཆབ་
 སྲིད་ཀྱི་རྒྱས་བཅད་སློབ་གསོ་དེ་ལོ། མང་གཞིའི་སློབ་གསོ་ནས་ཉར་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབང་སྐྱུར་
 ཁྲིམ་སེལ་སྤྱི་གཏོང་བོད་ལོ་ལྷམ་ལོ་སྤྱང་གོའི་ཁ་འབྲེལ་ཐབས་མེད་ལུགས། རྒྱལ་གཅེས་རིང་ལུགས་
 ཀྱི་སློབ་གསོ་ལོ་བོད་ཚུགས་ཀྱིས་བཏོན་པའི་གོས་ཚོད་དོན་ཚན་ལྷ་ཡི་རྩ་དོན་ཡིན་རབས། ལོ་
 རྒྱས་རང་བཞིན་ལྷན་པའི་བོད་རྒྱ་མི་རིགས་མཐུན་སྤྱིལ་ལ་ལོས་མཐུན་བྱེད་དགོས་རབས། དེ་

བཞིན་དུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་བསྐོས་བཞག་བྱས་པའི་པཎ་ཆེན་རྒྱན་མར་ངོས་ལེན་དང་བོད་རང་བཙན་ལ་
 དུས་ལུན་ནམ་ཡང་ངོས་ལེན་མི་ཚོགས་པ། ཏུ་ལའི་སློབ་མ་ནི་རྒྱལ་ཚོང་བཞིག་དང་། ཁ་བྲལ་རིང་
 ལུགས་པ་ཞིག་ཡིན་པའི་སློབ་འཇུགས་དགོས་པ་དང་། ཁ་བྲལ་རིང་ལུགས་ལ་ངོ་རྒྱུ་བྱེད་དགོས་
 པ་ལོགས་བྱུང་རིམ་ལོ་རྒྱུས་རྒྱུ་སྤྲིད་གིས་སློབ་ཁྲིད་བྱ་ཐབས་ཤིག་རེད་⁵⁾ <<རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དུས་
 ལུན་རིང་འབྲིང་གི་སློབ་གསོ་སྐྱུར་བཙུགས་དང་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་འཆར་འགོད་ཅུ་གནད་། ༡༩༠༡ ལོ་
 ལས་༡༩༥༠ བར། >>ཟེར་བཞིག་བཏོན་ནས། “སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལུགས་སྤྱི་ཚོགས་འཇུགས་སྐྱུན་
 དང་ཉར་གི་འགོ་ཁྲིད་མཐའ་འཁྲུངས་བྱ་རྒྱ་བཙས་ལ་ཡིད་ཆེས་སློ་གཏང་ཚོགས་པའི་སློབ་སྤྲུལ་སྐྱེད་
 སྲིད་” བྱ་ཐབས་སུ་ “རྒྱལ་གཅེས་རིང་ལུགས་ཀྱི་སློབ་གསོ་” བེད་སྐྱེད་པ་དང་།⁶⁾ འཆར་འགོད་
 ཅུ་གནད་ཟེར་བའི་ནང་དུ་ “སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལུགས་ལྟེ་བའི་རིན་ཐང་ལྟ་བ་” རེ་ “རྒྱལ་ཡོངས་གཅིག་
 ལུང་སློབ་གསོའི་ཁོངས་སུ་འཇུག་རྒྱུ་” གཅིག་ལྟ་ཅིམ་མིན་པར། ད་དུང་ “ལྷན་གྲོའི་སློབ་རྒྱུན་
 རིག་གནས་” དང་ “གསར་བརྗེའི་སློབ་རྒྱུན་རིག་གནས་” རྒྱུན་འཛིན་དང་གསར་སྐྱེལ་བྱ་ཐབས་
 ཤིག་རེད།⁷⁾ རྒྱ་གཞུང་གི་དམིགས་འབེན་འདི་ནི་སྤྱི་དམངས་དང་ཆབ་སྲིད་ཚོལ་ཐང་ཐད་ཀྱི་རྒྱལ་
 སྤྱིའི་སྤྱི་ཚེངས་དང་། གྲིས་པའི་ཚོལ་ཐང་ཐད་ཀྱི་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚེངས་ནང་གསལ་ཁྲིམས་ཀྱི་སྐུང་
 སློབ་མཐུན་འགྱུར་ཁབ་གི་གནད་དོན་དང་ཐད་ཀར་འགྲེལ་བ་ཡོད་ལ། སྤྱི་ཚེངས་འདི་དག་གི་ནང་
 དུ་གྲིས་པའི་ཤེས་ཡོན་སློབ་གསོ་དང་འགྲེལ་བའི་མི་རིགས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་རིག་གཞུང་གི་ཚོལ་
 ཐང་སྐྱེད་སྐྱོབ་བྱས་ཡོད།

རྒྱ་གཞུང་གིས་ “ལྷན་གྲོ་གཅིག་” གི་མིང་ལྷན་འོག་ཏུ་མི་རིགས་ཚོ་ཚོར་ངོས་ལེན་མི་བྱེད་པ་དང་
 ལྷག་པར་དུ་རྒྱ་ནག་པའི་སྐད་ཡིག་དང་སྐེལ་དང་བོད་སྐད་ཡིག་ཅུ་མེད་བཙོ་ཐབས་སུ་རྒྱལ་ཁབ་
 ཀྱི་སློབ་གསོའི་ལམ་ལུགས་ཁྲུབ་ཆེར་འཇུགས་ཆེར་གཏོང་ལུས་རེད། འདས་པའི་མི་ལོ་བརྒྱ་ལྷག་
 མང་པོར་བོད་རང་སྐྱོང་རྒྱུངས་ནང་གི་མཚོ་འབྲིང་སློབ་བྱ་ཁབ་གི་འཁྲིད་གཞི་ཆར་མ་རྒྱ་ཡིག་རྒྱ་
 སྐད་ཡིན་པ་དང་། ཉེ་བའི་ལོ་རྒྱུ་འདི་དག་གི་རིང་ལ་གྲིས་སྐྱོང་ཁང་ནས་སློབ་འཁྲོའི་སློབ་བྱ་ཁབ་
 གི་ནང་དུ་ཡང་སྐད་གཉིས་སློབ་གསོའི་སྲིད་རྒྱས་སྐེལ་ཏེ། ད་ཆར་བོད་རིགས་སློབ་མར་སློབ་ཁྲིད་
 ཀྱི་སྐད་ཡིག་གཙོ་མོ་རྒྱ་ཡིག་རྒྱ་སྐད་འབའ་ཞིག་བཙོས་འདུག་⁸⁾

ལྷན་ཏུ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་རྒྱལ་ཡོངས་འགྲོ་བ་མིའི་ཚོམ་ཐང་ལག་བསྟར་འཆར་
 འགོད་། ༡༩༠༧ ལོ་༡༩༡༠ ལོ། ༩ ཟེང་བའི་ནང་དུ། མི་རིགས་སྐད་ཡིག་སློབ་སྦྱོང་དང་བོད་
 སྦྱོང་དང་འཕེལ་རྒྱས་བཅས་གཏོང་བའི་ཚོམ་ཐང་ལ་བརྟེན་འདོད་དང་ཁག་ཐོབ་ཀྱི་རྒྱ་ཡིན་ལུགས་
 འཛོད་ཀྱང་། རོན་དངོས་སུ་མི་རིགས་སྐད་ཡིག་གི་ཚོམ་ཐང་འདི་དག་ལག་བསྟར་ཡེ་ལས་མེད་པ་
 རེད། རྒྱ་གཞུང་གི་ཁྲིམས་ལུགས་ནང་དུ་མི་རིགས་སྐད་ཡིག་འགན་སྲུང་བྱས་མེད་ཁར། རྒྱ་ལག་
 པའི་སྐད་ཡིག་གལ་ཆེ་གཅིགས་ཆེར་བརྒྱབ་བའི་སྤྱི་དྲུས་ལག་བསྟར་བྱས་ཏེ། མི་རིགས་སྐད་
 ཡིག་གི་རང་དབང་ཉམ་ཉེས་བཏང་བ་དང་། བོད་རིགས་སློབ་གྲྭ་མང་པོ་ཞིག་རྒྱ་རིགས་སློབ་གྲྭ་
 བསྐྱར་བཤམ། བོད་རིགས་སློབ་མར་རང་སྐད་ཡིག་གི་འདོན་གྲྭ་གཅིག་ལ་གཏོགས་མེད་པ་རེད།¹⁰

ཕྱི་ཟླ་༥ པའི་ནང་མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་སློབ་ཡིག་ཟེང་བ་ལག་བསྟར་བྱས་ཏེ། ལྷིས་སྦྱོང་ཁང་དང་
 རོན་འགྲོ། འབྲིང་རིམ། མཚོ་སློབ། ལས་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཁག་གི་སློབ་སྦྱོང་ཚང་མར་ཉར་བྱུང་
 དབྱུང་གི་དགོངས་དོན་དེ་མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་གྱི་སློབ་གསོ་དང་སློབ་གྲྭའི་སློབ་ཚན་ནང་སྤེལ་
 ལས་སློབ་སྦྱོང་ཏུར་ཐག་བྱེད་པའི་ལས་འགན་བཅའ་འགུལ་བྱས།¹¹ མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་སློབ་
 ཡིག་གི་ནང་དུ་དབྱེ་བྱས་ཆོད་པའི་ཁྲིམ་ཚང་ལེ་ལོ་ལྟེང་དུ་ “རྒྱལ་ཡོངས་མི་རིགས་མཐུན་
 སྦྲིལ་གྱི་སློབ་གསོ་སྤེལ་བའི་མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་གྱི་འདུ་ཤེས་གོང་སྤེལ་དང་ལུགས་རྒྱུན་ཁུབ་
 སྤེལ་ཉན་ཉིག་གཏོང་དགོས་” ལུགས་དང་། མི་སྤྱིར་ཚང་མ་རང་དོས་ལས་ “མེས་རྒྱལ་ལ་དགའ་
 བ་ཞིང་ཉར་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་ལ་རྒྱལ་སྦྱོར་མཐུན་གཅིག་ཏུ་བྱེད་དགོས་” པའི་ཆ་རྒྱུན་མང་
 པོ་བཏོན་འདུག དེ་སློབ་མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་སློབ་ཡིག་གི་ནང་དུ་སློབ་གསོའི་བཅའ་ཁྲིམས་དང་
 འབྲེལ་བའི་ཆ་རྒྱུན་བཏོན་པའི་ཁྲིད་དུ་ལྷིས་སྦྱོང་ཁང་གི་བོད་རིགས་ལྷིས་པ་ཚང་མར་རྒྱ་ཡིག་རྒྱ་
 སྐད་ཀྱི་ཚོགས་ལས་སྐད་གཉིས་སློབ་གསོའི་སློབ་ཁྲིད་གོང་སྤེལ་དང་། ལོ་ན་གསུམ་ཅན་གྱི་ལྷིང་པར་
 རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ “མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་ལྷ་བསྟན་” རིལ་སློབ་དང་སློབ་གསོ་གོང་སྤེལ་གཏོང་དགོས་
 རབས་འཛོད་འདུག¹²

རྒྱ་ནང་གི་ཁྲིམ་སྦྱོང་བཀག་རྒྱ་སློང་རྗེས་ཀྱི་ཕྱི་ཟླ་༩ པའི་ནང་རྒྱ་བོད་རིགས་རང་སྦྱོང་ཁུལ་གྱི་
 སློབ་གྲྭ་ཁག་འཚོགས་པ་དང་བསྐྱུར་བཤམ། རྒྱ་གཞུང་གིས་འཆར་རྒྱ་དགྲུ་བ་ལས་བརྒྱབ་འབྲིང་རིམ་

འཛིན་གྱ་ཚང་མ་མེད་པ་བཟོ་རྒྱུ་ཡིན་ཚུལ་བསྐྱབས་ཤིང་།¹³⁾ ས་གནས་མི་མང་གིས་སྤྱི་ཚོགས་
 བརྒྱད་ལམ་ཁག་ཏུ་སྲིད་གཞུང་གི་བཀའ་ཁྲབ་དེར་འདོད་མོས་མེད་པའི་སྤྱོད་བཟོ་དུགས་ཆེན་
 ཡུང་བ་དང་། རྒྱ་གཞུང་གིས་དག་ཆས་ཉེན་རྟོག་པ་འགྲེམ་འཛིན་གིས་མི་མང་ལ་དོགས་ཚོན་སྐྱུལ་
 ཞིབ་དང་དག་གཞོན་འཛིན་བཟུང་གི་འཛིན་སྐྱུལ་བཏང་། བཀའ་ཁྲབ་དེའི་ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ལོར་རྒྱ་
 བ་ཁྲུལ་དམངས་འཕུས་ཚོགས་ཆེན་གྱི་ལོ་རྒྱུལ་གྱི་སློབ་གྲྭ་རྒྱུང་འབྲིང་ཁག་ནང་ལུ་མཐུད་ཏུ་
 བོད་སྐད་ཡིག་བེད་སྤྱོད་ཚོགས་པར་གཏན་འབེབས་བྱས་པ་དེར་འགོག་རྒྱུན་བཟོ་བབས་ཤིག་རེད།¹⁴⁾
 ལོང་ལྷོས་རྒྱ་བ་དེ་རང་ལ་ས་གནས་འགོག་པ་མང་ཚོགས་ཀྱིས་འབྲེལ་ཡོད་དབང་འཛིན་པར། རྒྱ་
 བ་བོད་རིགས་ཆེད་རིགས་རང་སྤྱོད་ཁྲུལ་གྱི་བོད་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཁག་ནང་སྤྱོད་སྐད་ཡིག་ཟེར་
 པའི་རྒྱ་ནག་སའི་སྐད་ཡིག་ཆེག་རྒྱུང་གིས་སློབ་ཁྲིད་བྱ་འཆར་ཡོད་པ་དེ་ཕྱིར་འཐེན་དགོས་པའི་ལྷོ་
 ཡིག་སྐུལ་ཞིང་།¹⁵⁾ རྒྱ་གཞུང་གི་བྱེད་ཐབས་དེས་འགོག་ཁྲུལ་གྱི་པ་མ་དང་སློབ་སྐྱབས་ཚོའི་མ་འོངས་
 པའི་བོད་སྐད་ཡིག་རིག་གཞུང་གི་བདེ་འཇགས་དང་འཕེལ་རྒྱས་ལ་གཞོན་སྤྱོད་བཟོ་རྒྱུ་སའི་ཉེན་
 ཚབས་གཞིར་བྱས། ལྷོ་ཡིག་དེའི་ནང་ཏུ་རྒྱ་ནག་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་གིས་མི་རིགས་ས་ཁོངས་
 རང་སྤྱོད་བཅའ་ཁྲིམས་ནང་གསལ་རང་མི་རིགས་ཀྱི་ས་སྐད་མ་ཡིག་གི་རང་དབང་དང་ཐོབ་ཐང་
 ལ་བརྩེ་འཛིན་དགོས་པའི་བསམ་འཆར་བཏོན་ཡོད།¹⁶⁾

འདི་ལོའི་ཕྱི་ཟླ་༩ པའི་ནང་རྒྱ་སྤོ་ཁྲུལ་རེབ་གོང་རྫོང་ཏུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་ས་གནས་བོད་མིའི་སློབ་གྲྭ་
 ཁག་གི་སློ་རྒྱལ་ཏུ་བཅུག་པར་སློབ་སྐྱབས་གི་པ་མ་ཚོས་ཞི་ཚོལ་གནང་བ་དང་། དེ་ལ་བརྟེན་ནས་
 ས་གནས་ཉེན་རྟོག་པས་མི་མང་ལ་དག་གཞོན་གྱིས་ཞི་ཚོལ་གནང་མཁན་འཛིན་བཟུང་བཀག་ཉར་
 བྱས།¹⁷⁾ ས་གནས་མི་མང་གི་མངོན་འདོད་ཅིས་མེད་བཏང་ནས། རྒྱ་གཞུང་གིས་ས་གནས་བོད་
 མིའི་སློབ་གྲྭ་ཁག་ཚང་མའི་སློ་རྒྱལ་ཏུ་བཅུག་ནས་སློབ་སྐྱབས་ཚོ་ཁད་ཐག་རིང་པའི་སློབ་གྲྭ་གཞན་
 བུང་བཅོན་འཇུག་བྱས་འདུག

མཚོ་རྒྱལ་སོགས་རིགས་བོད་རིགས་རང་སྤྱོད་ཁྲུལ་ཐེམ་ཆེན་རྫོང་ཏུ་སློབ་སྐྱབས་གི་པ་མ་ཚོས་སློབ་
 གྲུང་བསམ་འཆར་བཏོན་མི་ཚོགས་པར་བཟོས་པ་དེ་ནི། རྒྱ་གཞུང་གིས་རྒྱ་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཁག་གསལ་
 ཆེན་གཅིགས་ཆེན་ཏུ་བཟུང་ནས་བོད་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཁག་བཅོན་གྱིས་དབྱེ་འབྱེད་རྒྱར་བཏང་

བའི་བདེན་དཔང་རྫོང་ཆགས་ཡོད།¹⁸⁾ རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་རིགས་སློབ་ལྷན་ཁག་དཔེ་འབྲེང་གིས་
 རྒྱུ་ཕུད་བཏང་ནས་མི་རིགས་སློབ་སྦྱོང་ཚོ་རྒྱ་རིགས་སློབ་མའི་འཛིན་གྲུང་མཉམ་བཤེས་བཏང་
 བ་དེས། ས་གནས་སློབ་ལྷན་དེ་དག་ཏང་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མི་རིགས་ཀྱི་ངོ་བོ་རྒྱ་སྐྱུར་དང་སྐད་ཡིག་
 རྒྱ་སྐྱུར་ལས་གཞི་སླེལ་གནས་འབའ་ཞིག་ཏུ་བེད་སྤྱོད་སྤིང་བའི་སློབ་འཆབ་བསྐྲངས་ཡོད།
 ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ཟླ་༣ པ་ནས་བཟུང་བོད་རང་སྐྱོང་རྫོངས་ནང་བོད་རིགས་སློབ་ལྷན་ཚང་མ་རྒྱ་ནག་
 བའི་སློབ་ལྷན་ཁག་ལ་རྒྱ་སླེལ་བཏང་བ་དང་། དེ་ཡང་དཔེར་ན་བོད་ནག་ཚུ་ས་ཁུལ་གྱི་གྲོང་རྒྱལ་མི་
 འབྲུག་ལ་༤ གི་ས་གནས་སློབ་རྒྱུང་ཁག་གི་དངོས་ཡོད་གནས་སྐྱུངས་ལས་བདེན་དཔང་རྒྱུང་ཡོད།¹⁹⁾
 བོད་རང་སྐྱོང་རྫོངས་སྤིང་གཞུང་གིས་མི་རིགས་ཁག་ལ་རྒྱ་ནག་བའི་སྐད་ཡིག་རིག་གཞུང་གི་སློབ་
 གསོ་སྤྱོད་དོན་ནི་མི་རིགས་ས་ཁུལ་གྱི་དཔལ་འབྱོར་དང་ཤེས་ཡོན་འཕེལ་རྒྱས་དང་རྒྱལ་སློབས་
 ཡར་རྒྱས་གཏོང་ཐབས་ཤིག་ཡིན་ལུགས་བཤའ་ཡང་། སློབ་སྦྱོང་བོད་མི་ཚོས་རྒྱ་གཞུང་གི་བྱེད་
 ཐབས་དེས་བོད་མིའི་རྒྱལ་སློབས་ཡར་རྒྱས་གཏོང་བར་ཕན་རྒྱས་མེད་ཁར། ཤེས་ཡོན་གྱི་ཐོག་
 བས་ཡང་ཕན་རྒྱས་མེད་པ། ད་དུང་སློབ་ལུགས་ཀྱི་ཁད་ཐག་རིང་བ་དང་རང་མི་རིགས་ཀྱི་སྐད་
 ཡིག་རིག་གཞུང་ཉམ་ཉེས་ཀྱི་གནད་དོན་ཞིག་ཡིན་པའི་ངེས་ཤེས་སྤྲེས་ཡོད། རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་
 སྐད་ཡིག་སློབ་གསོའི་ཐོབ་ཐང་དོན་གཉེར་གནང་མཁན་བཟང་ཤིང་ཤེས་དབང་ལྷན་ལ་རྒྱལ་ཁབ་ཁ་བྲལ་
 ཀྱི་ངན་སྐྱེལ་བྱས་ལུགས་ཀྱི་ནག་ཉེས་བཅུགས་ནས་མི་ལོ་༥ ཡི་དུས་བཀག་བཅོལ་འཇུག་གི་ཁྲིམས་
 ཐག་བཅད་པ་དང་། སྐད་གཉེས་སློབ་གསོའི་སྤིང་རྒྱས་ལ་བརྟེན་ནས་མི་རིགས་རྒྱ་སྐྱུར་ལས་གཞི་
 ལག་ཏུ་བསྐྱར་ནས་བོད་མིའི་སྐད་ཡིག་རིག་གཞུང་ཉམ་ཉེས་གཏོང་ཐུས་རེད།²⁰⁾ འདི་ལོའི་ཕྱི་ཟླ་
 ༩ པའི་ནང་རྒྱ་གཞུང་གིས་རྒྱ་ནང་གྱི་ཁྲིམ་སྤོང་བཀག་རྒྱུར་ཁ་གཡུང་ནས་བཟང་ཤིང་ཤེས་དབང་ལྷན་
 གི་ཁྲིམས་ཚུངས་དག་འབྲུལ་ལྷུ་གུ་གཞེངས་གསུམ་པ་གནང་ཆེད་བཟང་ཤིང་ཤེས་དབང་ལྷན་²¹⁾ ལ་
 ཐུག་འཕྲད་དུ་བསྐྱོད་ཡང་། འབྲེལ་ཡོད་དབང་འཛིན་པ་ཚོས། དེ་ནི་ “ཚོར་ལུགས་སྤྱོད་པའི་” རྒྱུད་
 དོན་ཞིག་ཡིན་པས། ལོང་རིམ་གྱི་ཚོགས་མཆན་དགོས་ལུགས་བཤའ་ནས་ཁྲིམས་ཚུངས་བཟང་ཤིང་ཤེས་
 དབང་ལྷན་ལ་ཐུག་བཅུག་མེད་པ་རེད།
 བཟང་ཤིང་ཤེས་དབང་ལྷན་ལ་ནག་མེད་བསྟོན་འཇུགས་བྱས་པའི་རྒྱུད་དོན་དེ་ནི། རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་

སྐད་ཡིག་དང་ནང་ཚོས་སོགས་མི་རིགས་སོ་སོའི་ཐུན་མེད་རིག་གནས་ཚང་མར་ཚད་ལས་བརྒྱུ་
བའི་དོགས་གཞི་དང་དག་ལྟར་བརྒྱུད་ནས། ས་གནས་མི་རིགས་རིང་ལུགས་དང་ཁ་གྲུལ་རིང་ལུགས་
དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་ལུགས་ཀྱིས། དེ་ལི་རྒྱ་ལག་གི་མེས་རྒྱལ་བརྟན་སྤོང་དང་མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་
ཟེར་བར་གཞོན་པའི་རོ་སོར་བརྒྱུར་འགོ་བའི་དཔེ་མཚོན་འཇུག་མེད་ཅིག་ཆགས་ཡོད།²²⁾ བཅ་
ཞར་རྒྱ་གཞུང་གི་སྲིད་ཁྲིམས་ལག་བརྟུང་ཁོད་ཏུ་རང་མི་རིགས་ཀྱི་ས་སྐད་མ་ཡིག་བཞོལ་སྦྱོང་དང་
དར་སྤེལ་གཏོང་བའི་རང་དབང་ལ་ཚོད་འཛིན་ལྷགས་ཆེར་བཏང་ནས། དེའི་ཚབ་ཏུ་རྒྱ་ལག་པའི་
སྐད་ཡིག་སློབ་གསོ་བཅའ་སྤེལ་བྱེད་པ་རེད། རྒྱ་གཞུང་གིས་མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་དང་རྒྱལ་ཡོངས་
བརྟན་སྤོང་ལ་གཞོན་པར་ཁ་གཡར་ནས། མི་རིགས་སྐད་ཡིག་གི་སློབ་ཐང་ཁག་ལོངས་སུ་སྦྱོང་
དབང་མེད་པར། རོད་མིའི་སྐད་ཡིག་སློབ་གསོ་དང་ཚོས་ལུགས་རིག་གཞུང་རྩ་མེད་གཏོང་ལུས་
རེད།

དབྱུང་ཞིབ་ཡིག་ཚགས།

- 1) རྒྱལ་སྤྱིའི་པ་སྐྱད་ཉེན་མོར་སྐྱད་ཡིག་གི་ཚན་སྲིད་ལུང་དུ་སྐྱར་རིགས་ཀྱི་སྐྱད་ཡིག་གི་ཚོབ་ཐང་ཞེས་པའི་བོད་འགྲུར་སྤྱན་རློབ་འབྲེལ་སྤེལ་བྱས། འདི་ག་ལྷན་གནས་ཁང་། ༢༠༡༤ ལྷན་ཚེས་༢༠ ཉེན། <https://tchrd.org/%e0%bd%a2%e0%be%92%e0%be%b1%e0%b-d%a3%e0%bc%8b%e0%bd%a6%e0%be%a4%e0%be%b1%e0%bd%b2%e0%bd%a0%e0%bd%b2%e0%b-c%8b%e0%bd%95%e0%bc%8b%e0%bd%a6%e0%be%90%e0%bd%91%e0%bc%8b%e0%bd%89%e0%b-d%b2%e0%bd%93%e0%bc%8b/>
- 2) མི་རིགས་དེའི་འབྲེད་འགོག་པའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚེངས་ལས་འཛིན་ཚོགས་ཚུང་། དུས་བཀག་བསྐྱར་ཞིབ་ཐང་སྤེལ་བཅུ་བཞི་ཞེས་བརྟེན་བདུན་པའི་རྒྱ་གཞུང་གི་སྤྱོད་ལུ་ མི་རིགས་དེའི་འབྲེད་འགོག་པའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚེངས་ལས་འཛིན་ཚོགས་ཚུང་། དུས་བཀག་བསྐྱར་ཞིབ་སྤྱོད་ཐོ་ཚེས་འཛིན་པའི་འཛིན་ཐང་ལས་འཛིན་སྤྱོད་ཚོགས། རི་ཉི་ལྷན་ ༢༠༡༡ ལོར།
- 3) དུས་བཀག་བསྐྱར་ཞིབ་ཐང་སྤེལ་བཅུ་བཞི་ཞེས་བརྟེན་བདུན་པའི་རྒྱ་གཞུང་གི་སྤྱོད་ལུ་ མི་རིགས་དེའི་འབྲེད་འགོག་པའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚེངས་ལས་འཛིན་ཚོགས་ཚུང་གི་རྟོགས་ཞིབ་ལས་འཛིན།
- 4) རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་སྐྱད་ཡིག་གི་དྲུག་ཚས་སྤེལ་ནས་བོད་ལ་སྤངས་འཛིན་བྱེད་པ། ཚོམ་མཁའ་ཉལ་ཁྲིའི་ཨེའི་(Halder, Ben)། ༢༠༡༤ ལྷན་ཚེས་༡༦ ཉེན། ཨ་ཚོ་གསར་ཁང་། ༢༠༢༠ ལྷན་ཚེས་༡༦ ཉེན། <https://www.ozy.com/around-the-world/china-undercuts-tibetan-monastery-education-to-control-the-regions-future/96486/>. 16 November 2020.
- 5) བོད་ཚེན་མོ་བོད་མི་རིགས་རིང་ལུགས་ཀྱི་རིག་གནས། རྒྱ་གཞུང་གི་འཐབ་རྩལ་དང་ས་གནས་བོད་མིའི་འགོག་སྐོལ། ལྷ་ས་ཡེ་ཤེས་འཛིགས་མེད། དམིགས་བསལ་སྤྱན་རློབ་རྒྱལ་སྤེལ་སྤྱི་ལོ། ཚུན་ཚུགས་ཞིབ་འཇུག་དང་ཞི་བདེ་སློབ་གཉེན་ཁང་། ༢༠༡༢ ལྷན་ཚེས་ ༧ བ།
- 6) རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དུས་ལུན་རིང་འཁྲིད་གི་སློབ་གསོ་སྐྱར་བཅོས་དང་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་འཆར་འགོད་ཙ་གནད་། ༢༠༡༠ ལོ་ནས་༢༠༢༠ བར། ་། https://www.aei.gov.au/news/newsarchive/2010/documents/china_education_reform_pdf.pdf
- 7) རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དུས་ལུན་རིང་འཁྲིད་གི་སློབ་གསོ་སྐྱར་བཅོས་དང་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་འཆར་འགོད་ཙ་གནད་། ༢༠༡༠ ལོ་ནས་༢༠༢༠ བར། ་།
- 8) བོད་ནང་དུ་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་སྐྱད་གཉེས་སློབ་གསོའི་སྲིད་ཅུས་འོག་ བོད་སྐད་ཡིག་གི་བསྐྱབ་གཞི་ཉེན་ཁར་སྤང་ཡོད། འཕྲོ་བ་མིའི་ཚོབ་ཐང་ལྷན་ཞིབ་ཁང་།
- 9) རྒྱ་ནག་རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་འཕྲོ་བ་མིའི་ཚོབ་ཐང་ལག་བསྐྱར་འཆར་འགོད་། ༢༠༡༦ ལོ་ནས་༢༠༢༠ བར། ་། http://www.china.org.cn/government/whitepaper/node_7242095.htm
- 10) ར་བ་མངོན་གསལ་བོད་མོར་བོད་སྐད་ཡིག་སློབ་ཁྲིད་བྱས་མི་ཚོགས་བཅོས་འདུག རྒྱལ་སྤྱིའི་བོད་དོན་ལས་འགུལ་ཁང་། ༢༠༢༠ ལྷན་ཚེས་ ༢༡ ཉེན། <https://savetibet.org/ngaba-highlights-erosion-of-tibetan-language-instruction>
- 11) མི་རིགས་མཐུན་སྦྲེལ་གི་སློབ་ཡིག་གསར་བས་བོད་མིའི་འཕྲོ་བ་མིའི་ཚོབ་ཐང་ཚུལ་མེད་དོག་རོལ་བཀྲང་བ། རྒྱལ་སྤྱིའི་བོད་དོན་ལས་འགུལ་ཁང་། ༢༠༢༠ ལྷན་ཚེས་ ༡༢ ཉེན། <https://savetibet.org/new-regulations-on-ethnic-unity-officially-depart-from-preferential-ethnic-policies-threaten-tibetan-culture-and-violate-international-human-rights-norms/>
- 12) བོད་ནང་དུ་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་སྐྱད་གཉེས་སློབ་གསོའི་སྲིད་ཅུས་འོག་ བོད་སྐད་ཡིག་གི་བསྐྱབ་གཞི་ཉེན་ཁར་སྤང་ཡོད། འཕྲོ་བ་མིའི་ཚོབ་ཐང་ལྷན་ཞིབ་ཁང་། ༢༠༢༠ ལྷན་ཚེས་ ༢ ཉེན། <https://www.hrw.org/report/2020/03/04/chinas-bilingual-education-policy-tibet/tibetan-medium-schooling-under-threat>
- 13) བོད་སྐད་ཡིག་སློབ་གསོའི་ཉམ་ཉེས། འཕྲོ་བ་མིའི་ཚོབ་ཐང་ལྷན་ཞིབ་ཁང་། སོ་ལྷེ་ཡ་འེ་ཆར་ཁྲི་ལྷན་ལྷན་ལྷན་། <https://www.hrw.org/news/2020/04/23/bitter-blow-tibetan-mother-tongue-education>
- 14) བོད་འཕྲོད་ཀྱི་འབྲེལ་ཐག་གཅིག་པ་ཡིན། Ibid.
- 15) འཕྲོག་པ་མང་ཚོགས་ཀྱིས་ར་བ་ལུལ་ཁོངས་ཀྱི་སློབ་གྲྭ་ཁག་ནང་བོད་སྐད་ཡིག་གི་སློབ་ཁྲིད་དགོས་པའི་ལུ་གུག་གནང་། ཨེ་ཤ་ཡ་རང་དབང་རྒྱུད་འབྲིན། ༢༠༢༠ ལྷན་ཚེས་ ༢༣ ཉེན། <https://www.rfa.org/english/news/tibet/nomads-school-04232020110325.html>
- 16) བོད་འཕྲོད་ཀྱི་འབྲེལ་ཐག་གཅིག་པ་ཡིན། Ibid.
- 17) ར་བ་ལུལ་ཁོངས་ཀྱི་སློབ་གྲྭ་ཁག་ནང་རྒྱ་སྐད་གཅོད་མོར་འཛིན་པའི་སློབ་ཁྲིད་ལག་བསྐྱར། ཨེ་ཤ་ཡ་རང་དབང་རྒྱུད་འབྲིན། ༢༠༢༠ ལྷན་ཚེས་ ༡༢ ཉེན། <https://www.rfa.org/english/news/tibet/school-09122020104223.html>
- 18) ར་བ་ལུལ་ཁོངས་ཀྱི་སློབ་གྲྭ་ཁག་ནང་རྒྱ་སྐད་གཅོད་མོར་འཛིན་པའི་སློབ་ཁྲིད་ལག་བསྐྱར། ཨེ་ཤ་ཡ་རང་དབང་རྒྱུད་འབྲིན། ༢༠༢༠ ལྷན་ཚེས་ ༡༢ ཉེན། <https://www.rfa.org/english/news/tibet/school-09122020104223.html>
- 19) བོད་ནང་དུ་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་སྐྱད་གཉེས་སློབ་གསོའི་སྲིད་ཅུས་འོག་ བོད་སྐད་ཡིག་གི་བསྐྱབ་གཞི་ཉེན་ཁར་སྤང་ཡོད། འཕྲོ་བ་མིའི་

ཟོབ་ཐང་ལྷ་ཞིབ་ཁང་། ༡༠༡༠ ཟླ་ ༣ ཚེས་ ༧ ཉིན། <https://www.hrw.org/report/2020/03/04/chinas-bilingual-education-policy-tibet/tibetan-medium-schooling-under-threat>

20) བོད་སྐད་ཡིག་སློབ་གསོའི་ཟོབ་ཐང་དོན་གཉེར་བ་བཙོན་འཇུག་བྱས་པ་ནི། རྒྱ་གཞུང་གི་མི་རིགས་དབྱེ་འབྲེད་ཀྱི་སྲིད་ཇུས་དེས་བོད་མིའི་རིག་གཞུང་དོ་བོ་དང་བཅས་པ་རྩ་མེད་གཏོང་གི་ཡོད་པ་གསལ་བོར་བསྟན་ཡོད། འདི་གཤེ་གནས་ཁང་། ༡༠༡༩ ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡༣ ཉིན། <https://tchrd.org/%E0%BD%96%E0%BD%BC%E0%BD%91%E0%BC%8B%E0%BD%A6%E0%BE%90%E0%BD%91%E0%BC%8B%E0%BD%A1%E0%BD%B2%E0%BD%82%E0%BC%8B%E0%BD%A6%E0%BE%B3%E0%BD%BC%E0%BD%96%E0%BC%8B%E0%BD%82%E0%BD%A6%E0%BD%BC%E0%BD%A0%E0%BD%B2/>

21) རྒྱ་གཞུང་གིས་ཉོག་དབྱིབས་ནད་དུག་ལ་ཁ་གཡར་ནས་བོད་སྐད་ཡིག་སློབ་གསོའི་ཟོབ་ཐང་དོན་གཉེར་བ་སྤྱི་བསྐྱེད་བཀག་སྲུབ་བྱེད་བཞིན་པ་མཚམས་འཇོག་དགོས། འདི་གཤེ་གནས་ཁང་། ༡༠༡༠ ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡ ཉིན། <https://tchrd.org/category/%E0%B-D%82%E0%BD%A6%E0%BD%A2%E0%BC%8B%E0%BD%A0%E0%BD%82%E0%BE%B1%E0%B-D%B4%E0%BD%A2%E0%BC%8D/page/5/>

22) བོད་ཀྱི་ནད་བསྐྱེད་ཚེས་ལྷན་སྐྱེད་འོག་རིང་ལྷན་སྐྱེད་ལ་བསྐྱེད་བཞུགས་ཆེ་རིང་སྐྱོབས་རྒྱུ། ༡༠༡༡། ལྷང་གོའི་དེང་རབས་ཅན་གྱི་སྲིད་ཆབ་དང་ཚེས་ལྷན་སྐྱེད་ https://case.edu/affil/tibet/documents/The_Securitization_of_Tibetan_Buddhism.pdf

ཁོར་ཡུག་དང་ཡར་རྒྱས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་།

འདི་མའི་སྤྲོ་བ་དེ་ལྟར་ལས་དོན་སྐྱོར་གྱི་བཞུགས་མོལ་ཚོགས་འདུ་ཐངས་བདུན་པ་
ཟེར་བ་བལྟས་ཏེ་རྒྱ་ནག་གི་སྲིད་འཛིན་ཞི་ཅིན་ཕིན་གཙོས་ཏང་གི་མཐོ་རིམ་དཔོན་རིགས་དང་
དམག་སྡེ་དང་སྲིད་གཞུང་རིམ་ཁག་གི་འགོ་ཁྲིད་ཚོ་ཉམས་ཞུགས་བྱས་པའི་སྐྱེད་ཀྱི་ ཐོབ་ཐང་དུ་
“མགོ་མཇུག་འཚོལ་བའི་” ཡར་རྒྱས་འཇུགས་སྐྱོན་སྲིད་རྒྱས་གསར་བཟོ་དང་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་ “རྣམ་
གྲངས་” འཆར་འགོད་སྐྱོར་གྱི་གྲོས་གཞི་བཏོན་ནས། བེ་ཅིན་དབུས་གཞུང་གི་བཀོད་རྒྱས་ལྟར་
ཡར་རྒྱས་འཇུགས་སྐྱོན་འཆར་འགོད་སྤྲིག་བཟོ་དང་ལག་བརྟུང་། དེའི་དམིགས་ལྷུང་དང་བཅས་
པ་གཏན་འབེབས་བཟོས།¹⁾

སྲིད་རྒྱས་གཏན་འབེབས་དང་རྣམ་གྲངས་འཆར་འགོད་ཐག་གཅོད་པའི་སྐྱེད་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་རིགས་ཀྱི་རྒྱུ་
ཡོངས་དམངས་འཇུག་ཚོགས་ཚེན་གྱི་འཇུག་མི་དང་རྒྱུ་ལས་ལྷན་ལྷན་གྱི་ལྷན་ཡོན་གྱི་འགོ་ཁྲིད་
གཞུང་པ་པད་མ་འཕྲིན་ལས་ཟེར་བ་གཅིག་ལུ་མ་གཏོགས་མེད་ཅིང་།²⁾ གྲོས་ཞིབ་ཐོག་རྒྱུ་ཁབ་
ཀྱི་དཔལ་འབྱོར་ཡར་རྒྱས་ཁེ་གཉེར་འབའ་ཞིག་སྟེ་བར་འཛིན་པའི་དབུས་སྐྱོར་མཐོགས་གཏོར་
དང་རྒྱལ་ནང་ཐོན་སྐྱེད་ཅ་འཕོར་ (GDP) དང་འབྲུང་འབྱུར་གྱི་ཐོན་འབབ་ཟེར་བ་སོགས་ལྷན་
ཆེར་གཏོར་རྒྱ་གཙོ་གནད་དུ་བཟུང་འདུག³⁾

ཐངས་འདིའི་བཞུགས་མོལ་ཚོགས་འདུའི་གཏན་འབེབས་ལས་རྒྱུ་ཁབ་ཀྱི་དཔལ་འབྱོར་ཁེ་
དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བདེ་འཇགས་ལས་དོན་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་དམིགས་ལྷུང་བཅས་ཀྱི་ཡར་
རྒྱས་འཇུགས་སྐྱོན་སྲིད་རྒྱས་ཀྱི་གཙོ་གནད་དུ་བཏོན་ཏེ། ཐ་མར་ཡར་རྒྱས་འཇུགས་སྐྱོན་སྲིད་རྒྱས་
ཟེར་བ་དེའི་ནང་དུ་སྤྲི་དམངས་ཀྱི་བདེ་དོན་ལེགས་བཅོས་དང་ཚོགས་ཚེན་གྱི་ཁ་ཚོད་གཏུག་
གི་ལས་དོན་ཁག་ལས་ཀྱང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དམིགས་ལྷུང་འབའ་ཞིག་གལ་ཆེར་གཅིགས་ཆེར་བཟུང་
འདུག⁴⁾

རྒྱ་གཞུང་གི་ཆེས་མཐོའི་དབང་འཛིན་དཔོན་རིགས་ཚོས་ད་དུང་ཡང་ནས་བསྐྱར་དུ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་
ཆབ་སྲིད་དམིགས་ལྷུང་ཀྱི་ཡར་རྒྱས་འཇུགས་སྐྱོན་གྱི་ཅ་བའི་ཅ་དོན་ཡིན་པའི་ལྷ་ཚུལ་གསལ་

འདོན་བྱས་སོང་། འདས་ལོར་ལེ་ཅིན་དབུས་གཞུང་གིས་བོད་དང་། ཉམ་ཉམ་གི་སི་ཐན་གྱི་ཧེལ་ས་
དོན་དང་འབྲེལ་ཏེ། “བརྟན་ལྗིང་འཕེལ་རྒྱས་” གྱི་འཐབ་རྩུལ་ཁོང་དུ་སྐྱོན་མོང་གི་ཡར་རྒྱས་དང་
བདེ་འཇགས་ཀྱི་སྲིད་རྩུལ་རབ་དང་རིམ་བར་བཏོན་པ་དང་། ད་ཆར་ “བརྟན་ལྗིང་” གི་སྲིད་རྩུལ་
“ཡང་དང་ཐོང་” འཛིན་རྒྱ་མཐའ་འཁྲོངས་བྱས་ཏེ། བོད་མིའི་ཡར་རྒྱས་འཇུགས་སྐྱོན་གྱི་མངོན་
འདོད་ཅིས་མེད་བཏང་ནས། བདེ་འཇགས་སྲིད་རྩུལ་ནི་བོད་ནང་དུ་རྒྱ་གཞུང་གི་ཡར་རྒྱས་འཇུགས་
སྐྱོན་འཐབ་རྩུལ་གྱི་དགོངས་དོན་ཡང་དག་པ་ཡིན་ལུགས་བཅའ་སྐྱུལ་བྱས།⁵⁾

དེར་མ་ཟད། བོད་ནང་དུ་ཡར་རྒྱས་འཇུགས་སྐྱོན་གྱི་མ་དདུལ་ཇི་མང་དུ་གཏོང་བཞིན་པ་དེ་ནི། བོད་
ལུས་དུ་རྒྱ་རིགས་ལུལ་སྐོར་སྐོར་འཆར་གྱི་མ་སྐྱོན་འགྱུར་སྐྱུལ་ཐབས་⁶⁾ དང་བོད་ནང་གི་རང་བྱུང་ཐོན་
ལུངས་སྲོག་འབྲེན་བྱེད་ཐབས་⁷⁾ ལེག་ཡིན་པ་དང་། དེ་ལ་བརྟེན་ནས་བོད་ནང་གི་རང་བྱུང་ཐོན་ལུངས་
སྲོག་འབྲེན་བྱེད་མཁན་རྒྱ་གཞུང་གི་གཏོར་སྲོག་ཁེ་གཉེར་བ་ཇི་མང་དུ་བྱིན་པ་རེད།

གོང་ལུས་དམིགས་འབེན་འདི་དག་ཁོ་ན་སྐྱུལ་ཐབས་ཀྱི་འཇུགས་སྐྱོན་འཆར་འགོད་ལས་གཞི་དེ་
དག་གིས། ས་གནས་བོད་མིའི་འཚོ་གནས་ཐང་ལ་ཁ་ཡོད་ལག་ཡོད་ཀྱི་ཡར་རྒྱས་དང་ཁེ་བཞུ་
གང་མེད་པ་རེད།

ལྷག་པར་དུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་ཡར་རྒྱས་འཇུགས་སྐྱོན་གྱི་ཐོབ་ཐང་ཟེར་བ་གཙོ་བོར་དུ་བཟུང་ནས།
ཕུན་ཚུན་གཅིག་ལ་གཅིག་འབྲེལ་གྱི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ཁག་མང་པོ་ཞིག་ཅིས་མེད་དོག་རོལ་
གཏོང་གི་འདུག སྤྱིར་ཡར་རྒྱས་འཇུགས་སྐྱོན་གྱི་ཐོབ་ཐང་ཞེས་པ་ནི་རྒྱལ་སྤྱིའི་འབྲེལ་ལས་ཁོང་
ཆབ་སྲིད་ཀྱི་གལ་གནད་དུ་འཛིན་པའི་དགོས་པ་རྒྱ་མཚན་གསུམ་ཡོད་པའི་གཅིག་ཅི། ཡར་རྒྱས་
འཇུགས་སྐྱོན་གྱི་ཐོབ་ཐང་ནི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་གཞན་མང་པོར་འབྲེལ་ནས་ཡོད་པ་དང་། དེའི་
ནང་དུ་འོས་འཆར་གྱི་འཚོ་གནས་ཐོབ་ཐང་དང་། ཟ་མ་དང་འཕུང་རྩ་དང་གྲོན་པ་དང་སྲོད་ཁང་
བཅས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་དང་། དེ་བཞིན་དུ་ལས་ལུགས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་དང་ལེས་ཡོན་སྲོབ་གསོའི་ཐོབ་ཐང་
དང་ཆེ་སྲོག་འཚོ་སྐྱོང་གི་ཐོབ་ཐང་དང་། ཚོགས་འཇུགས་དང་སྐྱ་བརྗོད་རང་དབང་གི་ཐོབ་ཐང་དང་
འབྲེལ་བ། གཉེན་འདུག་ལྟེ་ཡར་རྒྱས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་དང་། སྤྱི་དམངས་དང་ཆབ་སྲིད་ཐོབ་ཐང་། དཔལ་
འབྱོར་དང་སྤྱི་ཚོགས་དང་རིག་གཞུང་གི་ཐོབ་ཐང་སོགས་ཐོབ་ཐང་ཕན་ཚུན་གཅིག་ལ་གཅིག་འབྲེལ་

གྱི་འགྲོ་བ་མིའི་ཚོལ་ཐང་ཚན་པ་གསུམ་དང་འབྲེལ་བ། གསུམ་ནི། ས་སྐྱེས་དོ་སྐྱེས་གྱི་ལུལ་མི་འདུ་
བའི་སྤྱི་དང་སྐྱེར་དང་མི་མང་དབར་གྱི་འབྲེལ་ཟམ་ལྟ་བུ་ཆགས་པའི་ཚོལ་ཐང་ཁག་དང་དམ་པོར་
འབྲེལ་ཡོད་པ་རེད།⁸⁾

དབུལ་སྐྱོར་མཁེགས་གཏོར།

ཕྱི་ཟླ་ ༡༠ བའི་ནང་པོད་ལྗོངས་གྱི་དམར་ཤོག་བྱང་ཆེ་སྤུ་དབྱང་ཅེ་ཟེར་བས་རྒྱ་གཞུང་གི་དབུལ་
སྐྱོར་མཁེགས་གཏོར་དམག་འཐབ་ལ་རྒྱལ་ཁ་ཆེན་ཚོལ་ལུགས་དང་། པོད་རང་སྐྱོར་ལྗོངས་གྱི་རྫོང་
ཁག་རིམ་བ་ ༡༤ ཡི་མི་གྲངས་ ༤༣༡༠༠༠ དབུལ་ཐར་བཏང་རབས་བསྐྱགས་ཀྱང་། དེ་ནི་ཁོས་རྒྱ་
གཞུང་གི་ “སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལུགས་གྱི་ལམ་ལུགས་” ལུད་སློབ་བྱས་པ་ཞིག་རེད།⁹⁾ སྤྱི་ཡོངས་ནས་
རྒྱ་གཞུང་གི་སློབ་འབྲེལ་ཡིག་ཆ་ཁག་གི་ནང་དུ་ “མི་དམངས་གྱི་འཚོ་བ་དང་ཡར་རྒྱས་” གྱི་ཚོལ་
ཐང་ནི་མི་དམངས་གྱི་འཕེལ་རྒྱས་མདོན་འགྲུར་ཡོང་བའི་འགོག་རྒྱུན་གཙོ་བོར་ལོག་འབྲེལ་བྱས་
ཤིང་། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༤ ལོའི་རྒྱལ་ཤ་དཀར་པོའི་དེབ་གཞན་ཞིག་གི་ནང་དུ་ཡང་། རྒྱ་གཞུང་གིས་ཡར་
རྒྱས་གྱི་ཚོལ་ཐང་ཐད་ལ་བཞག་པའི་ “བྱས་རྗེས་” ཟེར་བ་སྐྱེད་སྐྱབས། “དབུལ་པོངས་ནི་འགྲོ་བ་
མིའི་ཚོལ་ཐང་གི་འགོག་རྒྱུན་ཆེ་ཤོས་རེད་” ཟེད།¹⁰⁾ འཛམ་གླིང་སྐྱང་འདིར་དབུལ་པོངས་ནི་མི་
མང་གི་འཚོ་གནས་དཀའ་ཁག་ཆེ་ཤོས་ཡིན་པར་ངོས་འཛིན་པའི་སྐྱབས་འདིར། རྒྱ་གཞུང་གི་འགྲོ་
བ་མིའི་ཚོལ་ཐང་ཐད་གྱི་དབུལ་སྐྱོར་མཁེགས་གཏོར་ཟེར་བ་གཅིགས་ཆེར་བཟུང་ནས། འཕེལ་རྒྱས་
ནི་དཔལ་འབྱོར་གྱི་ཁེ་བཟང་འབའ་ཞིག་མངོན་འགྱུར་བྱ་རྒྱུ་དེ་ཡིན་པའི་ལྷ་ཚུལ་གསལ་སྟོན་བྱས་
ཤིང་། རྒྱ་གཞུང་གི་དབུལ་སྐྱོར་མཁེགས་གཏོར་དམག་འཐབ་ལ་རྒྱལ་ཁ་ཚོལ་བ་ཟེར་བ་དེ་ནི་ཡར་
རྒྱས་མདོན་འགྲུར་ཡོང་རབས་ལུད་སློབ་དང་། ཡར་རྒྱས་མདོན་འགྲུར་བྱང་ལུགས་དེ་ཡང་འགྲོ་བ་
མིའི་ཚོལ་ཐང་གི་མདོན་འདོད་སྐྱབ་པར་ཆ་འཛོག་བྱས་འདུག

སྤྱི་ཁ་ཡོད་ལག་ཡོད་གྱི་འཕེལ་རྒྱས་གྱི་བརྒྱུད་རིམ་ཁོད་དུ་རྒྱ་ཆེའི་མི་མང་ལ་ཁ་ཡོད་ལག་ཡོད་
གྱི་ཚོས་འདེམ་དང་ཚོན་ཁུངས་ལོངས་སུ་སྤྱོད་དབང་དང་དེ་ནས་གཞི་རྒྱ་ཆེའི་ཕྱིའི་དངོས་པོ་དང་

དངོས་མིན་གྱི་འཇགས་འདུན་སྐྱབ་པའི་ཐོབ་ཐང་སོགས་ཡོད་པ་རེད། དེ་བས། ཡར་རྒྱས་ཞེས་པ་
 དེ་སྤྱོད་པ་ཡོངས་རང་བཞིན་ཞིག་ཡིན་པ་རེད། རྒྱ་གཞུང་གིས་དམིགས་འབེན་དུ་བཟུང་བའི་སྤྱོད་པ་
 ཡོངས་འཕེལ་རྒྱས་དང་ཐོན་འབབ་མཉམ་སྦྲུང་ཟེར་བ་དེ་ནི། རྒྱལ་སྤྱིའི་ཡར་རྒྱས་གྱི་གོ་དོན་དང་
 ཡོངས་སུ་འགལ་ཡོད། རྒྱལ་ཚོགས་གྱི་ཡར་རྒྱས་ཐོབ་ཐང་སྐོར་གྱི་སྐྱབ་ཐོ་དང་། ཡུལ་གནས་སྐྱབ་
 པའི་ཡར་རྒྱས་གྱི་དམིགས་ཡུལ། ཡང་ན་སྤྱི་ཚོགས་ཡར་རྒྱས་གཏོང་སྤྱོད་པ་གྱི་བསྐྱབ་དོན་༥༥
 ཡི་རེད་མིག་མེད་དུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་དཔལ་འཕྲོར་ཡར་རྒྱས་ཟེར་བ་ནི་
 སམ་ཉེས་འབའ་ཞིག་ཡིན་པ་གསལ་སྟོན་གནང་ཡོད།

རྒྱ་གཞུང་གི་དབུལ་སྐྱོར་མཁེགས་གཏོར་དམག་འཐབ་ཟེར་བ་དེ་ནི་རྒྱ་གཞུང་གིས་རང་ཉིད་ནི་བྱུ་
 སྤྱོད་པ་རྒྱལ་ཁབ་ཁབ་གི་ཡར་རྒྱས་གྱི་མིག་དཔེ་ལྟ་བུ་བཟོ་ཐབས་དང་། དམར་ཤོག་སྤྱིད་གཞུང་
 གི་སྐར་བཙོད་དབང་སྐྱར་ནི་ཁྲིམས་མཐུན་གྱི་ངོ་བོར་བསྐྱར་ཐབས་གྱི་དམིགས་ཡུལ་ཆེན་པོ་ཞིག་
 གི་ཆ་ཤས་རེད།¹¹ རྒྱ་གཞུང་གི་དབུལ་སྐྱོར་མཁེགས་གཏོར་ལས་གཞི་མང་པོ་ཞིག་བོད་དང་ཤར་
 ཏུར་གི་སི་ཐན་ནང་སྤེལ་ནས། “སྲོང་གཤེབ་གྱི་ངལ་བུས་སློ་འགྲུར་” ཟེར་བའི་མིང་བྱང་ལོག་ཏུ་
 བཙོན་དབང་གིས་མི་རིགས་རྒྱ་སྐྱོར་དང་གཉའ་གཞོན་གཏོང་སྤྱས་རེད།¹²

བོད་སྤྱོད་པ་གྱི་དམར་ཤོག་བྱང་ཆེ་སྐུའུ་དབང་ཅེས་དུང་ “རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་གྱི་ཆ་རྒྱུན་ཏུ་ཅང་
 ཞན་པའི་མི་དམངས་རྣམས་ཐོན་སྐྱེད་གྱི་ཐོན་ཁུངས་བཟང་བ་དང་མང་གཞིའི་འཇུགས་སྐྱབ་སྤར་
 ལས་བཟང་སར་གསར་དུ་གནས་སྤར་ཉེ་དབུལ་སྐྱོར་མཁེགས་གཏོར་དམག་འཐབ་ལ་རྒྱལ་ཁབ་ཐོབ་
 པ་དང་། དབུལ་སྐྱོར་གནས་སྐོར་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་མ་སྐྱལ་དང་གླངས་གྱི་ཐོག་ནས་བསྐྱབས་པ་
 ཡིན་ཟེད། དོན་དངོས་སུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་ཡུལ་མི་ཚོར་གནས་སྐོར་ཁ་གསལ་འབོར་ཆེན་སྤོད་རྒྱ་
 ཡིན་འཇགས་བཤད་ནས། ས་གནས་བོད་མི་མང་པོ་སྲོང་ཁུང་ཅན་གྱི་འཚོ་བ་དང་དང་དེང་རབས་
 ཅན་གྱི་སྤོད་ཁང་ཟེར་བའི་ནང་གནས་སྐོར་གཏོང་གི་འདུག དཔེར་ན་རྒྱལ་སྤྱིའི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་
 ཐང་ལྟ་ཞིབ་ཁང་གིས། ས་གནས་བོད་མི་ཚོ་གནས་སྐོར་དབུལ་སྐྱོར་ལས་འགུལ་ནང་མི་འཇུགས་
 ཐབས་མེད་བྱུང་བའི་དངོས་ཡོད་གནས་སྐྱངས་ཤེས་ཉོགས་བྱུང་བ་ལྟ་བུ་རེད། རྒྱ་གཞུང་གི་དབང་
 འཛིན་དཔོན་རིགས་ཚོས་ཡུལ་མིའི་འཚོ་གནས་ཡར་རྒྱས་གཏོང་རྒྱ་ཡིན་པའི་མིང་ཐོག་ནས། ས་

གནས་ལུལ་མི་ཚོས་གོང་གསེབ་གོང་ཁྲིར་ཅན་དུ་བསྐྱར་བར་ངེས་པར་མོས་མཐུན་གྱེད་དགོས་པ་
 དང་། མོས་མཐུན་མེད་མཁན་གྱི་སྡོད་ཁང་བཙན་གྱིས་བཞིག་སློབ་བཏང་བའི་གནས་ཚུལ་ཡང་ཐོན་
 ཡོད། དབང་འཛིན་དཔོན་རིགས་ཚོས་ད་དུང་ཞི་བཤག་གཉིས་ཀྱི་གྱེད་ཐབས་སྤྱད་དེ། གནས་སློབ་
 གྱེད་མཁན་ཚོར་སྡོད་ཁང་ཆེན་པོ་དང་བརྟན་པོ། ཁ་གསལ་རོགས་དཔུལ་མང་པོ། དེའི་ཁར་སློབ་
 བྱ་དང་ཚོང་ཁང་སོགས་ཀྱི་མཐུན་འགྲུར་སློད་རྒྱ་ཡིན་ལུགས་ཀྱི་མགོ་སློབ་བཏང་ནས། ལུལ་མི་
 ཚོ་གནས་སློབ་བཏང་རྗེས་ཁ་དན་ཚིག་ལ་གནས་མེད་པ་རེད།

རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་མིའི་སྲོལ་རྒྱན་རང་བཞིན་གྱི་འཚོ་རྟེན་གཙོ་བོ་སྐོ་རྒྱལ་ས་བཙོང་བཅུག་པ་དང་
 རྣམ་འགན་གཙང་མེན་ཟེར་ནས་གཞུང་བསྐྱབས་ཉེ་བོད་མི་མང་པོ་བཙན་གྱིས་གོང་ཁྲིར་གྱི་མཐའ་
 འཁོར་དུ་གནས་སློབ་བཏང་རྗེས། བོད་མི་ཚོ་གོང་ཁྲིར་གྱི་འཚོ་བར་གོམས་འབྲིས་མེད་པ་དང་
 བརྟན་འཇགས་ཀྱི་ལས་ཀ་མ་རྟེན་པ། ཡང་རྒྱ་གཞུང་གིས་ལག་ཤེས་སློབ་བཅུར་ཟེར་ནས་བོད་མི་
 མང་པོ་བཙན་དབང་གིས་ངལ་རྩལ་བསྐྱར་བཞོད་བྱས་པའི་ཉེར་ལེན་དུ། གོང་ཁྲིར་གྱི་བོད་མི་ཚོས་
 རང་ཉིད་ནི་དངོས་གནས་དཔུལ་བོ་ཉམས་ཐག་དང་འཁོས་ཞན་ལུས་མེད་ལྟ་བུར་མཐོང་བའི་གནས་
 ལུངས་ཆགས་ཡོད།

གནས་སློབ་དང་གྱིར་ལུང་།

སྡོད་བཅུད་ལུག་ཁོར་སྤྱང་སྡོད་གི་མིང་བྱང་འོག་ཏུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་འབྲོག་སྡེ་མང་པོ་བཙན་
 གྱིས་གནས་སློབ་དང་ལུལ་མཐའ་འཁོབ་འཇུགས་སྡོད་། གོང་ཁྲིར་ཅན་ལ་བསྐྱར་ཚད་རྗེ་མགྲོགས་
 སུ་བཏང་བ་བཅས་ལོ།¹³ རྒྱ་གཞུང་གིས་ལུལ་མིའི་རྣམས་བསྐྱེད་པའི་དང་བཅད་བཟུང་གིས་རྒྱལ་ཁབ་
 སྤྱི་གླིང་ཟེར་བ་སོགས་འཇུགས་སྐྱུན་གྱེད་པ་དང་། མཐའ་འཁོབ་ཀྱི་ས་ཆ་མང་པོ་ཞིག་ས་སྡོད་དང་
 བསྐྱར་གསོ་ལ་སོགས་པར་བརྟེན་ནས་རང་ས་རང་ལུལ་གྱི་བོད་མི་རྣམས་བཙན་དབང་དང་གཡོ་
 ཐབས་ཀྱིས་གོང་ཁྲིར་ཅན་ལ་གནས་སློབ་བཏང་བ་རེད།¹⁴ དེ་ལས་ཀྱང་གསལ་འགངས་ཆེན་པོ་ཞིག་
 ལ། ཁོར་སྤྱང་གི་མིང་ཐོག་ནས། རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་རྣམས་གི་མི་འཁོར་རྗེ་ཉུང་དུ་གཏོང་བ་དང་

རྩ་སའི་བདག་དབང་གི་ཐོབ་ཐང་འཕྲོག་པ། དུམ་གནས་རང་བཞིན་གྱི་འབྲོག་པའི་འཚོ་གནས་དང་
དེ་འབྲེལ་གྱི་རིག་གནས་མེད་པར་བཟོ་བ། ས་གནས་ཤོད་མི་ཚོ་སྲོང་ཁྲིར་གྱི་མཐའ་འཁོར་དུ་སྲིར་
ཕུད་གཏོང་ལུས་རེད། ཁོར་ཕུག་སྲུང་སྦྱོང་གི་བྱ་འགུལ་ཁོད་དུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་ས་གནས་ལྷལ་མིར་
མཉམ་འབྲེལ་དང་གོ་བསྐྱར་ཅི་གང་མ་བྲས་པར་འབྲོག་ཏུ་གནས་སྲོར་དང་རྩ་ས་བཀག་སྡོམ་གྱི་
སྲིད་རྩིས་རབ་དང་རིམ་བཤག་ཏུ་བསྐྱར་བའི་རྒྱུན་གྱིས། ས་གནས་ཤོད་མི་དང་སྲིད་གཞུང་གི་
དབང་དུ་འཇུག་ཚོད་བྱུང་བ་རེད།

ཕྱི་ཟླ་༩ པའི་ནང་རྒྱ་གཞུང་གིས་ལྷལ་ལུལ་ཁུལ་སྤེལ་རྒྱ་མཛོད་ཚུ་དམར་ལེབ་རྫོང་ཆེན་མོ་སྤྱི་ལོ་ལྷོ་རྒྱལ་
ཁོར་རྒྱལ་གྱི་འབྲོག་པ་སྲོང་པག་མང་པོའི་རྩ་སའི་བདག་དབང་གི་ཐོབ་ཐང་བཅའ་འཕྲོག་བྲས་ཏེ་རྒྱལ་
ཁབ་སྤྱི་སྲིད་འཇུགས་སྐྱུན་ལྟེང་རྒྱ་ཡིན་པའི་བཅའ་བཀའ་བཏང་བ་དང་། དེ་ལ་བཞེན་ནས་ཕྱི་ཟླ་༩
ཚེས་༡༡ ཉེན་རང་ལོ་༤༣ ཡིན་པའི་བོད་མི་རྫོང་སྐབས་དང་རང་ལོ་༤༣ ཡིན་པའི་ཁོར་གི་ཚ་བོ་
རྒྱལ་མཚན་གཉིས་ཁྲི་འདུ་རྫོང་ཐོག་གི་ཟ་ཁང་ཞིག་ནས་སྲོ་ཕུར་འཛིན་བཟུང་གིས་བཀའ་ཉར་བྲས་
པ་རེད།¹⁵ དེ་སྲོན་འབྲོག་གི་རྩ་ས་གཞུང་བཞེས་གཏོང་དགོས་པའི་སྲོར་གྱི་སྲོང་རྩལ་སྲིད་གཞུང་
གི་ཚོགས་འདུ་ཞིག་གི་སྟེང་དུ། ཤོད་མི་རྫོང་སྐབས་ཀྱིས་ལྷལ་མིའི་རྩ་ས་ཅིས་སྲོད་མི་རུང་བ་དང་།
དེ་ནི་འབྲོག་པ་མང་ཚོགས་ཀྱི་འཚོ་རྟེན་འཚོར་བའི་ཉེན་ཚབས་ཤིག་ཡིན་པ་གསལ་བརྗོད་གནང་
ཡོད།

ཕྱི་ཟླ་༤ པའི་ནང་རྒྱ་གཞུང་གིས་འདི་ལོའི་ལོ་མཇུག་བར་དུ་མཚོ་རུབ་སོག་རིགས་བོད་རིགས་
རང་སྦྱོང་ཁུལ་ཐེམ་ཆེན་རྫོང་ཁོར་གྱི་འབྲོག་ཏུ་ཚང་མ་གནས་སྲོར་བཏང་ནས་ཚར་དགོས་པའི་
བཅའ་དཀའ་བཏང་བ་དང་།¹⁶ རྫོང་སྲིད་གཞུང་གི་ཚོགས་འདུ་ཞིག་གི་སྟེང་དུ་ས་གནས་བརྗོད་
བཀའ་སྟེ། ལྷལ་མི་ཚང་མས་རྒྱ་ནག་གི་སྲིད་འཛིན་ཞི་ཅིན་ཕིན་གྱི་སྲོད་བཟུང་ཤེས་དཔལ་འཇུགས་
སྦྱོང་གི་མཐུན་འགྱུར་བཀོད་རྩིས་དགོངས་དོན་ཟེར་བ་གཞིར་བྲས་སྲིད་གཞུང་གི་བཀོད་ཁྲབ་ལ་
ཉན་དགོས་ཟེར། ཐེམ་ཆེན་རྫོང་ཁོར་གྱི་འབྲོག་ཁྲིམ་མང་པོ་ཞིག་བར་ཐག་སྤྱི་ལོ་༥༠༠ སར་གྱི་
གོར་མོ་སྲོང་ཁྲིར་གྱི་ཁོར་སྐྱ་གནས་སྲོར་བཏང་འདུག

ཆབ་མཛོད་ས་ཁུལ་གྱི་སྐྱར་ཁམས་དང་གོ་འཛོ་རྫོང་ཁོར་ས་ཁུལ་མི་༤༠༠༠ ལྷག་གནས་སྲོར་

བཏང་རྗེས་འཚོ་གནས་ཀྱི་དཀའ་ཁག་སྤང་ཡུང་གྱིར་རང་ས་རང་ཡུལ་དུ་ལོག་བཅུག་མེད་པ་རེད།¹⁷⁾
 ཉེ་བའི་ལོ་རྒྱུ་འདི་དག་རིང་ཆབ་མདོ་ས་ཁུལ་གྱི་ཡུལ་མི་མང་པོ་ཞིག་ཁད་ཐག་རིང་བའི་སྟོད་ལུང་
 བདེ་ཆེན་དང་གཞིས་ཅེ། འདས་གཞུང་སོགས་སུ་གནས་སྡོད་བཏང་བ་དང་། དེ་གར་ཡུལ་མི་ཚོས་
 ཉེན་རེའི་ལས་ཀ་འཚོལ་བ་དང་གྱིས་བར་སྟོབ་སྟོར་དང་འབྲོག་བརྟེན་བདེ་སྤྱང་བཅས་ཀྱི་དཀའ་
 སྤྱད་སྟོང་སྤྱས་རེད།

རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས།

ཡུང་ལྷ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གཏེར་ལས་ཚོང་གཉེར་ཁང་ཚང་མ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྤྱད་པ་
 ལས་དང་སྟོག་ཁང་ཚུད་པའི་འཇུགས་སྐྱུན་གཞན་དག་གི་མ་དདུལ་དང་འབྲེལ་བའི་གཞུང་འབྲེལ་
 ཁེ་ལས་འབའ་ཞིག་ཡིན་པར་མ་ཟད། ཁེ་གཉེར་ཁང་དེ་དག་ལ་སྐྱེད་ཀ་དམའ་མོའམ། སྐྱེད་འབབ་
 སྟོད་མི་དགོས་པ་དང་ཡུལ་མིར་ས་རིན་སྟོད་མི་དགོས་པ་སོགས་ཀྱི་ཐབས་ཁུས་སྤྱད་ནས་གཏེར་
 ལས་ཁེ་གཉེར་བྱས་ཆེར་བཏང་སྟེ། བོད་ཡུལ་མཚོ་སྐང་དུ་ཐོན་ཁུངས་འབྲིང་རིམ་མང་པོ་སྟོག་འབྲེན་
 གྱེད་སྤྱས་རེད།¹⁸⁾ རྒྱ་གཞུང་གིས་ད་དུང་ཞིང་ཆེན་གཞན་གྱི་ཁེ་ལས་ཁང་མང་པོར་གཏེར་ལས་
 འཚོར་གཉེར་གྱི་ཚོག་མཚན་ཡིག་ཆ་སྤྱད་དེ། བོད་ཡུལ་མཚོ་སྐང་གི་ཐོན་ཁུངས་སྟོག་འབྲེན་གྱི་ཁེ་
 བཟང་ཚང་མ་ཁོ་རང་ཚོས་གཉེར་གྱིན་འདུག།

ཕྱི་ཟླ་༩ པའི་ལོར་ “ཆེ་ལེན་རི་བོའི་རྒྱལ་ཁབ་རིམ་བཞི་རང་བྱུང་སྤྱད་སྟོང་ཁུལ་” ཟེར་བའི་ཉེ་འགམ་
 ཐེམ་ཆེན་རྫོང་ཁོངས་ཀྱི་ས་བབ་མཚོ་ཚད་ལ་སྤྱི་༩༣༠༠ ཟེན་པའི་སར་གཏེར་ཁ་སྟོན་འདོན་བྱས་
 ཏེ། མཚོ་སྐང་གི་རྩ་ཐང་དང་བརྒྱན་སར་གཏོར་སྟོན་དང་རྩ་ལམ་ཁོང་ཡུག་ལ་ཉེན་ཆབས་ཆེན་པོ་
 བཅོས་འདུག འདས་པའི་མི་ལོ་༡༩ རིང་ལ་མཚོ་སྟོན་གྱི་ཞིན་ཆེན་(Xingqing)གཏེར་ལས་ཚོང་
 གཏེར་ཁང་ཟེར་བས་ཁྲིམས་འགལ་གྱི་ཐོག་ནས་རྩོམ་ཏུན་ས་ཡ་༣༩ ལྷག་སྟོག་འབྲེན་དང་ཁེ་བཟང་
 རྒྱ་སྟོར་དུང་ལུང་༡༠༠ ལྷག་གྲངས་བ་དང་། སྟོག་འབྲེན་བྱས་པའི་གཏེར་ཁུངས་ཀྱི་ཞིང་ཚད་ལ་སྤྱི་
 ལེ་༥ དང་གཏེར་ཚད་ལ་སྤྱི་ ༣༠༠ ལས་༥༠༠ ཟེན་འདུག།

ཕྱི་ལོ་༢༠༡༡ ལོར་རྒྱ་གཞུང་གི་འབྲེལ་ཡོད་འགོ་ཁྲིད་ཚོས་མདོ་ལ་རི་རྒྱུད་དུ་ལྷན་ཞུས་ཞིབ་བཤེར་
ཐངས་གཉིས་བྱས་ཏེ་གཉེར་ཁ་སྡོག་འབྲེལ་མཚམས་བཞག་ཀྱང་། ལུ་རུ་ས་ཆའི་ཤིང་ནགས་གཙོ་
འབྲེལ་དང་གཉེར་ཁ་སྡོག་འདོན། བཟོ་བྲལ་གསར་རྒྱལ་ཡུལ་སྐོར་སྐོར་འཆམ་ཉེ་གནས་འཇུགས་སྐྱེན་
སོགས་ཀྱི་ཁྲིམས་འགལ་ལས་རིགས་ལ་རྟོགས་ཞིབ་དང་ཞིབ་བཤེར་མཐེལ་བྱིན་མ་བྱས་པའི་རྒྱུ་
ཀྱིས།¹⁹⁾ ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ལྷ་༢ ལས་བཟུང་སྐྱར་ཡང་ཁྲིམས་འགལ་གྱི་ཐོག་ནས་ཁྲབ་རྒྱ་ཆེ་བའི་རང་
བྱུང་ཐོན་ཁུངས་སྡོག་འབྲེལ་བྱེད་འགོ་བཙུགས་འདུག²⁰⁾

ཕྱི་ལོ་༡༡ པའི་ནང་རྒྱ་གཞུང་གི་ཚོན་རིག་པ་ཚོས་ཆེ་ལོན་རི་བོའི་སྤྱི་ལེ་༤༠༠ རིང་ཚད་ཀྱི་འབྲུགས་
རིམ་ཞུས་ཚད་ཇི་མཚོགས་དང་། ཕྱི་ལོ་༡༩༥༠ ལོ་ནས་འབྲུགས་རིམ་ཞུས་ཚད་སྤྱི་༤༥༠ ཟེན་ཏེ་
ཆེ་ལོན་རི་བོའི་འབྲུགས་རིམ་གྲངས་༢༤༤༤ ལ་ཉེན་ཚབས་ཆེ་བའི་གནས་རྒྱུལ་བཏོན་པ་དང་།²¹⁾
རྒྱ་ནག་ས་གནས་ཁོར་སྐྱར་མི་སྣ་ས་ཁུལ་གྱི་མཚེའུ་རྒྱས་པ་དང་རྒྱ་ལོག་འབྲུང་བ། རི་འདབས་
ཀྱི་སོ་ནམ་པར་འཐུང་རྒྱས་མི་འདང་བའི་ཉེན་བཟོ་བཏང་ཡོད།

རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་སྡོག་འབྲེལ་གྱི་བྱུན་དུལ་སྐོར་པའི་ཐབས་ཁུས་བཏོན་ནས། བོད་ལྗོངས་ཀྱི་
རྒྱ་ནག་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་གི་ས་ཅི་ཅིན་(Zijin)གཉེར་ལས་ཚོང་གཉེར་ཁང་ལ་བོད་ལུས་ཀྱི་
ཐངས་གཉེར་ཆེ་ཤོས་སྡོག་འབྲེལ་བྱེད་དུ་བཙུགས་ལྟར། ཕྱི་ལོ་༦ པའི་ནང་ཅི་ཅིན་སྤྱི་གཉེར་ཁང་
ཟེར་བ་དེས་ལྷ་སའི་ཉེ་འགྲམ་གྱི་མལ་གྲོ་གོང་དཀར་རྫོང་ཁོངས་ཀྱི་གི་སུ་ལ་དང་རུས་ལུང་ཐངས་
ལས་ཚད་ཡོད་སྤྱི་གཉེར་ཁང་གི་རུས་ལུང་(Qulong)གཉེར་ཁང་གི་སུ་ལ་(Zhibula)གཉེར་
ཁང་གཉིས་ཀྱི་མ་རྒྱུ་ཉོས་ལུགས་གསལ་བསྐྱབས་བྱས།²²⁾ རུས་ལུང་གཉེར་ཁང་ནས་ལོ་རེར་ཐངས་
གཉེར་ཐོན་གཉེར་བྱེད་ཚད་ཉུག་ས་ཡ་༣༠ དང་གི་སུ་ལ་གཉེར་ཁང་ནས་ལོ་རེར་ཐངས་གཉེར་ཐོན་
གཉེར་བྱེད་ཚད་ཉུག་ས་ཡ་༡.༩ ཟེན་འདུག རུས་ལུང་ཐངས་གཉེར་ཁྱིའི་འཛམ་གླིང་གི་ཐངས་གཉེར་
ཆེ་ཤོས་གསལ་གྱི་གཅིག་ཆགས་ཀྱི་ཡོད། ཐངས་གཉེར་ཐོན་སྐྱེད་ཀྱི་ཡོང་སྐོར་ཚང་མ་ས་ལྷ་སར་ཉེན་
གཞི་བྱས་པའི་བོད་ཀྱི་ཅི་ཅིན་ཐོན་སྐྱེན་ཚད་ཡོད་སྤྱི་གཉེར་ཁང་ཟེར་བར་བདག་ས་དང་། རྒྱ་གཞུང་
གིས་ཐངས་གཉེར་ཚོང་གཉེར་ཁང་དེ་ལྷ་ས་ཁབ་རིམ་པའི་གཉེར་ལས་ཐོན་གཉེར་འཐབ་ཁུས་
ཁང་ཞིག་ལ་ཆ་འཛོགས་བྱེད་ཅིང་། ཁེ་གཉེར་ཁང་དེས་རྒྱ་གཞུང་ལ་ཐངས་རིགས་ཐོན་སྐྱེད་བརྒྱ་ཆ་

༡༥ མཁོ་འདོན་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད་འདུག²³⁾ བོད་ལྗོངས་ཉང་ལུང་དང་ལྷ་ས་ཁྲོད་ལུང་རྒྱུ་ལས་འགོ་
 བློན་གཞོན་ས་པད་མ་དབང་འདུས་ཟེར་བས། ཅུས་ལུང་ཟངས་གཉེར་སྤྱི་གཉེར་ཁང་གིས། རྒྱལ་
 ཁབ་ཀྱི་“ལྗང་མདོག་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་སྒྲུབ་བྱ་ལག་བསྟར་ལྷན་ཉན་དང་། གཉེར་ཁ་སྲོག་འདོན་དང་
 སྤྱི་ཁམས་སྤུང་སྤྱོད་གི་འཆར་འགོད་ཡག་ཤོ་བྱེད་དགོས། ལྗང་མདོག་གི་གཉེར་རི་དང་། བདེ་
 འཇགས་ཀྱི་གཉེར་རི། འཆམ་མཐུན་ཀྱི་གཉེར་རི། དམངས་ལུག་གི་གཉེར་རི། ཤེས་དཔལ་ཀྱི་
 གཉེར་རི་འཇུགས་སྐྱུན་བཅས་ལ་འབད་བཅོལ་བྱེད་དགོས་”ལུགས་ཅུང་སློབ་བྱས།²⁴⁾
 ཕྱི་ལོ་༢༠༢༠ ལོ་མཇུག་ལ་རྒྱ་ནག་གི་ཟངས་ཀྱི་རིན་གོང་དེ་འདས་པའི་ལོ་རྒྱུ་ལས་རིན་གོང་
 མཐོ་གོས་སུ་འབར་བ་དང་། རྒྱ་གཞུང་གིས་ཕྱི་ལོ་༢༠༢༡ ལོར་ཟངས་རིགས་ཉུན་༡༠༠༠༠༠ ཚོན་
 སྤྱོད་ཀྱི་འཆར་འགོད་བཟོས་འདུག²⁵⁾ ཟངས་ཀྱི་རིན་གོང་འབར་ནས་ཟངས་གཉེར་སྲོག་འདོན་ཀྱི་
 དགོས་མཁོ་ཆེ་རུ་སྤྱིན་བ་དང་། རྒྱ་གཞུང་གིས་ཟངས་ལྷགས་དང་ཆུ་སློབ་ཚོན་གཉེར་ཀྱི་འགོ་བློན་
 མ་དུལ་ཇེ་མཐོར་བཏང་འདུག²⁶⁾ ཆུ་ལྷགས་སློབ་འདོན་ཀྱི་དགོས་མཁོ་དང་ཟངས་ལྷགས་ཚོན་
 གཉེར་ཀྱི་དགོས་མཁོར་དམིགས་ནས་རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ལུང་ཀྱི་ཟངས་གཉེར་མང་པོ་སྲོག་འདོན་
 ཀྱི་བལྟ་གཞི་གཏོང་ལུས་རེད། རྒྱ་གཞུང་གིས་ཟངས་རིགས་འདི་དག་ཚང་མ་སློབ་སྦྱོང་སྤངས་
 འཁོར་དང་། ས་ཐག་རིང་བོར་སློབ་འབྲེན་སྤྱི་བཅས་ཉི་ལུས་དང་རྒྱུ་ལུས་ཀྱི་སློབ་གཏོང་སྤྱི་བཅས་
 ཆས་བཅས་ལ་བེད་སྤྱོད་བཞིན་འདུག²⁷⁾

མེ་འཁོར་ལྷགས་ལམ།

མེ་འཁོར་ལྷགས་ལམ་གཙོས་རྒྱ་གཞུང་གི་གཞི་རྒྱ་ཆེ་བའི་འཇུགས་སྐྱུན་ལས་གཞི་མང་པོ་ཞིག་གི་
 ཀྱུན་སྒོར་གཙོ་བོ་ནི་རྒྱ་གཞུང་རང་གི་ཆབ་སྲིད་དང་དཔལ་འབྱོར་ཁེ་བཟང་གཉེར་ཐབས་ཡིན་པ་
 མ་གཏོགས་ས་གནས་བོད་མིའི་འཚོ་གནས་བདེ་འཇགས་དང་ཡར་རྒྱས་གཏོང་བའི་ཐུན་ཚོད་གི་
 རེ་འདུན་ཅི་གང་མེད་པ་རེད།²⁸⁾ རྒྱ་དཀར་ནག་གཉེས་དབར་ཉིན་བོད་མཐའ་མཚམས་ཚོད་སྲེང་
 ལུང་བར་བརྟེན་ནས་འདི་ལོར་རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ནང་འཇུགས་སྐྱུན་སྲོག་ཅིས་མ་དུལ་ཇེ་མཐོར་

བཏང་བ་རེད།²⁹⁾ ཕྱི་ཟླ་ ༡༡ པའི་ནང་རྒྱ་ནག་གི་སྲིད་འཛིན་ཞི་ཅིན་ཕིན་གྱིས། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༡ ལོར་
ཁོ་ལོ་ལྷགས་ལམ་ཤར་གཏོང་བྱུང་བར་རེ་བ་ཡོད་ལུགས་དང་། ཁོ་ལོ་ལྷགས་ལམ་མེ་ “མཐའ་
སྐྱོད་ལོ་ལྷག་དང་མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་སྲུང་སྐྱོང་ཐང་ཉ་ཅང་གལ་འགངས་ཆེན་པོ་ཡིན་” རབས་
བཤད་ཅིང་། ཁོ་ལོ་ལྷགས་ལམ་རྒྱ་ནག་གི་རྒྱ་དུ་ཤར་གཏོང་བྱས་པ་དེ་ནི། རྒྱ་དམག་གི་འགྲིམ་
འགྲུལ་དང་དངོས་ཤོག་སྐྱེལ་འདྲེན་དང་དམག་འཐབ་མཐུན་འགྲུང་སོགས་སྐབས་བདེ་བཏང་བ་ཞིག་
རེད།³⁰⁾

ཉེ་བའི་ཆར་ནས་རྒྱ་དཀར་ནག་གི་འབྲེལ་ལམ་རེ་སྟུག་ཏུ་ཕྱིན་པ་དང་། རྒྱ་གཞུང་གིས་མེ་འཁོར་
ལུགས་ལམ་འདི་དག་ཚང་མ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བདེ་འཇགས་སྲུང་སྐྱོང་དང་དམག་དོན་འཐབ་རྩུས་སུ་
སྐྱོད་པའི་ཀུན་སྲོང་བཟུང་ཡོད་པ་མ་གཏོགས། ས་གནས་ལུལ་མིའི་བདེ་འཇགས་དང་ཁེ་སན་ལ་
འབྲེལ་བ་ཅི་གང་མེད་པ་རེད། དེ་སྟོན་གྱི་ལུགས་ལམ་འཇུགས་སྐྱབ་ལས་གཞིའི་ཁོང་དུ་མཚོ་བོད་
ལུགས་ལམ་ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༩ ལོར་ཤར་གཏོང་བྱས་པ་དེ་ནི་ “རྒྱ་གཞུང་གི་དག་པོའི་དམག་དཔུང་
དང་དམག་ཆས་བོད་དུ་འདྲེན་པའི་རྒྱ་ལམ་གཙོ་བོ་ཆགས་” འདུག

རྒྱ་གཞུང་གིས་ཡར་རྒྱས་འཇུགས་སྐྱབ་གྱི་དཔེ་མཚོན་ལྟ་བུར་དོམ་སོ་བྱེད་བཞིན་པའི་ཁོ་ལོ་ལྷག་
ལུགས་ལམ་ཟེར་བ་དེ་བརྒྱད་ནས་ཞིན་ཏུ་ལྷན་སྟེ་ས་བར་དུས་ལུག་རྒྱ་ཚོང་ད་ ༣༩ ལས་ ༤ དབར་
རེ་མཚོགས་སུ་བཏང་བ་དེས་སྲུང་ལས་ལྷག་པར་རྒྱ་རིགས་ལུལ་སྐྱོར་སྐྱོ་འཆམ་པ་སོན་ཆེན་བོད་
ནང་དུ་སྐྱེལ་ཐབས་སྐབས་བདེ་དང་བོད་ནང་གི་ཐོན་ཁུངས་སྐྱོག་འདོན་གྱིས་རྒྱ་ལུལ་དུ་འདྲེན་ཐབས་
རེ་མཚོགས་སུ་བཏང་འདུག ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༤ ལོར་རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་མི་རིགས་དབྱེ་འབྲེད་འགོག་པའི་
རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚེངས་ལས་འཛིན་ཚོགས་རྒྱུང་ནས། རྒྱ་གཞུང་གིས་ནམ་ཞམ་ལུགས་ལམ་དེ་དག་
བོད་རིགས་རྣམས་རྒྱ་ནག་ནང་སར་ཡོང་བྱུང་པའི་ཆེད་དུ་བསྐྱབ་པ་ཡིན་ཟེར་བ་དེ་ཁ་བཤད་དོན་
ལ་མི་གནས་པ་ཞིག་སྟེ། “བོད་རང་སྐྱོང་སྡེ་ལུང་ནང་བོད་མིའི་འགོ་འོང་ལ་དམ་འགྲུབ་ཆེན་པོ་བྱས་
པ་” གསལ་སྟོན་གནང་ཡོད།³¹⁾

ཁོ་ལོ་ལྷགས་ལམ་སོགས་རྒྱ་གཞུང་གི་འཇུགས་སྐྱབ་དེ་དག་གི་ཀུན་སྲོང་གཙོ་བོ་ནི་གྲུང་གསེང་
དང་བསྐྱབ་ནས་རྒྱ་རིགས་ལུལ་སྐྱོར་བ་བོད་ནང་དུ་སྐྱེལ་ཐབས་དང་། བོད་ཁུལ་གྱི་རང་བྱུང་ཐོན་

ཁུངས་སློབ་འདེན་བྱའཆེད་གཏོང་བའམ་ཤིག་ཡིན་པ་མ་གཏོགས། འཇུགས་སྐྱབ་ལས་གཞི་དེས་
ས་གནས་བོད་མིར་མཐུན་འགྱུར་གྱི་ཁེ་སན་ཅི་གང་བསྐྱབ་མེད་པ་རེད།

འཇུགས་སྐྱབ་ལས་གཞི་དེ་དག་ཚང་མ་བོད་ཀྱི་དཔལ་འབྱོར་དང་བོད་མིའི་ཁེ་སན་གྱི་ཆེད་དུ་ཡིན་
ལུགས་ཅུད་སློབ་རི་ལྟར་བྱས་ཡང་། རྒྱ་གཞུང་གི་ལྷགས་ལམ་འཇུགས་སྐྱབ་རྒྱའལོགས་གྱི་ཀུན་
སྤོང་དོ་མ་དེ་རྒྱ་གཞུང་རང་གི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ལས་དོན་དང་དཔལ་འབྱོར་གྱི་ཁེ་སན་སྐྱབ་ཐབས་འབའ་
ཞིག་རེད།³²⁾ ཕྱི་ལོ་༢༠༡༦ ལོར་རྒྱ་གཞུང་གིས་ཆབ་མདོ་ས་ཁུལ་གྱི་མི་མང་༢༤༠༠༠ ལྷ་སའི་ཁྲོང་
མཐར་གནས་སློབ་བྱས་ཏེ། འདས་པའི་མི་ལོ་༤ ཡི་རིང་ལ་བོད་ཁུལ་གྱི་རྒྱ་རིགས་ལས་བཅོ་བ་རིེ་
མང་དུ་བཏང་ནས། “ས་གནས་བོད་མིའི་ཞང་ས་བསྐྱལ་ལེན་དང་སྲོད་ཁང་བཞིག་སློབ་བྱས་པའི་ལུལ་
དུ་ཁང་ཅེག་མང་ལོ་འཇུགས་སྐྱབ་བྱས་” པ་རེད།³³⁾

ཕྱི་ལོ་༢༠༡༡ ལོར་རྒྱ་གཞུང་གིས་ཁོོན་བོད་ལྷགས་ལམ་སྐྱབ་བཞིན་པའི་མཚམས་སུ་ཟེ་ཁོོན་གཡལ་
རྩ་ཁྲོང་ཁྲིར་ནས་བོད་སྤྱོད་ཉིང་ཁྲི་ཁྲོང་ཁྲིར་དབར་གྱི་ལྷགས་ལམ་ལས་འགོ་བཙུགས་པ་དང་།
སྤྱིར་ཁོོན་དུ་ལུགས་རྩ་ཁྲོང་ཁྲིར་གྱི་ལྷགས་ལམ་དེ་ཅི་ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ཟླ་༡༢ ལས་ལས་བཞིན་ཡོད་
པ་དང་།³⁴⁾ ཉིང་ཁྲི་ཁྲོང་ཁྲིར་གྱི་ལྷགས་ལམ་དེ་ལས་འགོ་བཙུགས་ནས་ཕྱི་ལོ་༢༠༡༡ ལོར་ཤར་
གཏོང་བྱས་པ་བྱ་འཆར་འདུག རང་བྱུང་ས་བབ་ངན་པ་དང་སྐྱེ་ཁམས་ལ་གཞོན་སྐྱོན་ཐེབས་སླ་བ།
རི་ཉུལ་ས་འགྲུལ་འབྱུང་ཉེན་ཆེ་བའི་སྐྱོན་གྱིས། ལས་བཞིན་པའི་ཁོོན་བོད་ལྷགས་ལམ་ཟེར་བ་དེ་
ཕྱི་ལོ་༢༠༢༠ བར་གཡེར་བསྐྱབ་ཚར་བ་བྱ་རྒྱ་ཡིན་འདུག³⁵⁾

སློབ་འདོན་ཚུ་མཛོད།

རྒྱ་གཞུང་གི་རྒྱལ་ས་པེ་ཅིན་དུ་ལོ་ལྔ་ཚན་བཅུ་བཞི་བའི་འཆར་འགོད་ཀྱི་ཕྱི་ལོ་༢༠༡༡ ལས་༢༠༡༥
བར་། རྣམ་སློབ་ཞིབ་བྱས་ནས་ “ཚུ་སློབ་འཆར་འགོད་” ཟེར་བ་ཞིག་བསྐྱར་དུ་གཏན་འབེབས་
གྱིས། བོད་ནང་དུ་ཡར་རྒྱས་འཇུགས་སྐྱབ་སྲིད་རྩམ་སྤྲིག་བཅོས་བྱས་ཤིང་། འཆར་འགོད་དེ་ཅི་
ཐད་ཀར་བོད་ནང་ཡར་རྒྱས་འཇུགས་སྐྱབ་གྱི་ཆ་སྐྱོན་གཙོ་བོར་བཟུང་ཡོད་པ་དང་། གཞི་རྒྱ་ཆེ་

བའི་ཉིང་ཁྲིའི་རྒྱ་ཡུགས་སྒོག་ཁང་འཇུགས་སྐྱུན་འཆར་འགོད་ལ་ཚོག་མཚན་སྤྲད་པར་མ་ཟད། ཉི་
 བའི་ལོ་རྒྱུ་འདི་དག་གི་རིང་ལ་བར་ཐག་སྤྱི་ལེ་༥༠༠ མཚམས་ཀྱི་ཡར་སྐྱོད་གཙང་བོའི་རྒྱུད་དུ་སྒོག་
 འདོན་རྒྱ་མཚོ་དེ་གཞན་མང་པོ་བསྐྱུན་འདུག³⁶⁾ རྒྱ་གཞུང་གིས་ད་དུང་ཡར་སྐྱོད་གཙང་བོ་ “རྒྱལ་
 ཁབ་རིམ་པའི་སྤྱང་སྤྱོད་ཁུལ་” ཟེར་བའི་ལས་གཞིའི་ནང་དུ་བརྒྱུག་ནས་སྤྱང་སྤྱོད་བྱས་ཡོད་ཟེར།³⁷⁾
 གཏེར་ཁ་སྒོག་འདོན་དང་སྒོག་འདོན་རྒྱ་མཚོ་དེ། གཙང་རྒྱ་ཁ་བསྐྱུར་དང་གཏེར་རྒྱ་ཚོན་གཏེར་བྱེད་
 ཚེད་རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ཁུལ་གྱི་རྒྱའི་ཚོན་ཁུངས་མང་པོ་བེད་སྤྱད་པ་དེས། འཕུང་རྒྱ་དྲུངས་མོ་དང་
 ཁོར་ཡུག་གཙང་མར་ཉེན་ཚབས་བཅོས་པ་དང་སྒོ་སྤྲུགས་སེམས་ཅན་དང་སྒོ་ཤར་ཨེ་ཤ་ཡའི་རྒྱལ་
 ཁབ་ཁབ་གི་རྒྱའི་ཚོན་ཁུངས་བདེ་འཇགས་ལ་ཉེན་ཁ་བཅོས་པ། མ་ཟད་རང་བྱུང་སྤྱེ་ཁམས་ཁོར་
 ཡུག་ཉིལ་བོར་གཏོར་སྤོལ་དང་ཉམ་ཉེས་ཚབས་ཚེན་བཅོས་འདུག།
 མཚོ་སྐང་གི་འབྲུགས་རོམ་ཞུས་ཤིང་འབྲུགས་རི་རྩེ་ཉུང་དུ་བྱིན་པ་ཡིས་བོད་ཁུལ་གྱི་གཙང་རྒྱའི་
 ཚོན་ཁུངས་ལ་ཉེན་ཚབས་ཚེན་པོ་བཅོས་པ་དང་། དེ་ལ་བརྟེན་ནས་གནམ་གཤིས་གྱུར་སྒོག་དང་
 གཤིན་ས་ཉམས་རྒྱུ། ས་རྒྱ་སྐྱུག་བཙོག་བཅོས་པ་དེས་ཁོར་ཡུག་གི་སེམས་ཅན་སྒོ་སྤྲུགས་ཀྱི་
 སྤྱིས་འབེལ་ལ་གཞོན་པར་མ་ཟད། འཛམ་གླིང་སྐང་གི་མི་འབོར་མང་པོས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་༡༠ བོད་
 ཁུལ་གྱི་རྒྱའི་ཚོན་ཁུངས་ལ་བརྟེན་ཡོད། རྒྱའི་ཚོན་ཁུངས་བདེ་འཇགས་མིན་པ་ཡིས་ཨེ་ཤ་ཡ་ཞི་
 བདེའི་རྒྱ་མཚོ་ཚེན་མོའི་མངའ་ཁུལ་གྱི་བརྒྱ་ཆ་༥༥ ལྷག་ལ་རྒྱའི་དཀའ་ཁབ་སྤད་པ་དང་། བོད་
 ཁུལ་གྱི་རྒྱའི་ཚོན་ཁུངས་ནས་འཛམ་གླིང་གི་མི་འབོར་བརྒྱ་ཆ་༥༠ ལྷག་ལ་འཕུང་རྒྱ་གཙང་མ་མཁོ་
 འདོན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། རྒྱ་སྒོག་གི་དཀའ་ཁབ་གཅིག་ལུ་མིན་པར། ཚེད་མཁས་པས་ད་དུང་མི་རིང་
 བར་མ་འགྲུ་ཚོན་སྤྱེད་རྩེ་ཉུང་དང་གནས་སྒོ་མི་མང་རྩེ་མང་དུ་བྱིན་ནས་མ་འོངས་པར་རྒྱ་ཚོད་ཀྱི་
 དུས་ཟིང་འབྱུང་བའི་སྤོལ་དཔག་གནང་ཡོད།³⁸⁾

འདི་ལོའི་ཕྱི་ཟླ་༩ བའི་ནང་བཏོན་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཡིག་ཆ་ཞིག་གི་ནང་དུ་རྒྱ་རྒྱའི་སྤྱེད་དུ་རྒྱ་མཚོ་དེ་
 བརྒྱུ་པ་དང་རྒྱ་རྒྱའི་བཞུར་རྒྱུན་བཅད་པའི་རྒྱུན་གྱིས། སྒོ་ཤར་ཨེ་ཡའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁབ་གི་ནང་དུ་
 ཐན་སྤོལ་བྱུང་བའི་གོད་ཆག་གི་འགན་དེ་རྒྱ་གཞུང་ལ་ཡོད་པར་བསྟན།³⁹⁾ ཞིབ་འཇུག་ཡིག་ཆ་ལྟར་
 བ། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༤ ལོར་རྒྱ་རྒྱའི་སྤྱད་རྒྱུད་ཀྱི་འབབ་རྒྱུན་སྤོལ་མ་གྲགས་པར་རྩེ་ཉུང་དུ་བྱིན་ཏེ་འདུག་

འབྲེལ་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ལ་རྒྱའི་དཀའ་ཁག་ཕྱད་པར་བསྐྱབ་ཡོད། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༩ ལོར་ཆར་དུས་སྐབས་
སུའང་རྗེ་རྒྱའི་སྤྱད་རྒྱུད་ཀྱི་འབབ་རྒྱུན་རྗེ་ཉུང་ཕྱིན་པ་དེ་ནི་རྒྱ་གཞུང་གིས་རྗེ་རྒྱའི་སྤྱད་རྒྱུད་ཀྱི་བཟུང་
རྒྱུན་བཀག་སྐྱེལ་བྱས་པའི་རྒྱུན་གྱིས་ཡིན་པ་དང་། ཞིབ་འཇུག་ལྷན་རྒྱའི་སྤྱད་རྒྱུད་དུ་རྒྱ་རྒྱུ་
སོན་ཆེན་བསྐྱབ་ནས་རྒྱའི་བཟུང་རྒྱུན་བཅད་པའི་རྒྱུན་གྱིས། རྗེ་རྒྱའི་འབབ་རྒྱུད་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་མང་
པོར་ཕྱད་པའི་རྒྱའི་དཀའ་ཁག་སེལ་ཐབས་དགོས་པའི་འདོད་སྐུལ་ཞུས་ཡོད།⁴⁰⁾

ཕྱི་ལོ་༡༩ པའི་ནང་ཨ་རིའི་གྲོས་ཚོགས་ནས་ཕྱི་འབྲེལ་ལྷན་ཁང་ལ་ཁྲིམས་ཡིག་འདོན་སྤྱོད་གིས།
རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ནང་དུ་རྒྱ་མཚོ་དམར་པོ་བསྐྱབ་སྟེ་གཙང་རྒྱའི་འབབ་རྒྱུན་ལ་ཤུགས་རྒྱུན་དབ་
པ་ཐེབས་པའི་སྐོར་གྱི་གནས་ཚུལ་སྐྱབ་སེང་ཞུ་བའི་དགོས་འདུན་བཏོན་ཡོད།⁴¹⁾ རྒྱལ་སྤྱིའི་སྟེང་རྒྱ་
གཞུང་གིས་བོད་ནང་དུ་རྒྱ་མཚོ་དམར་པོ་འཇུག་སྐྱབ་བྱེད་བཞིན་པར་དོ་སྣང་ཆེ་བུ་ཕྱིན་ཏེ། རྒྱ་
གཞུང་གི་རྒྱ་རྒྱུ་ལ་འཇུགས་སྐྱབ་གིས་བོད་ཁུལ་གྱི་གཙང་རྒྱའི་བདེ་འཇུགས་ལ་གོད་སྐྱབ་ཐེབས་
པར་སྤྱོད་ཡོངས་ནས་སྐོ་འཆབ་བཞེས་ཡོད།⁴²⁾

རྒྱ་གཞུང་གིས་སྐོ་བྱར་གྲོང་ཁྲིམ་ཅན་འཇུགས་སྐྱབ་དང་གནས་སྐོར་མི་གངས་འཕེལ་བའི་རྒྱུན་གྱིས་
རྒྱའི་ཐོན་ཁུངས་ལ་དམ་བཅད་ཚོད་འཛིན་བྱེད་ཐུས་ཤིང་། རྒྱལ་སྤྱིའི་དབྱེ་ཞིབ་པས་ཕྱི་ལོ་༢༠༡༠
བར་རྒྱ་གཞུང་ནི་གྲོང་ཁྲིམ་ཅན་གྱི་མི་འབོར་ཆེས་མང་པོས་ཆགས་རྒྱ་ཡིན་པར་སྐྱབ་དཔག་བྱེད་
ཀྱི་འདུག⁴³⁾ རྒྱ་གཞུང་གིས་ད་ཆར་གྲོང་ཁྲིམ་ཡུལ་མི་ས་ཡ་ ༢༡༠ ཟིན་པའི་ཁར་ཡུལ་མི་གནས་
སྐོར་ས་ཡ་ ༢༩༩ མང་བུ་གཏོང་འཆར་འདུག

རྒྱ་གཞུང་གི་ལོ་ལྔ་ཚོན་བཅུ་གསུམ་པའི་འཆར་འགོད་ཀྱི་ཕྱི་ལོ་༢༠༡༡ ནས་༢༠༢༠ བར། །ཁྲིད་བྱུ་
གཙང་རྒྱ་སྐྱམ་ནས་ཐོན་སྐྱོན་རྗེ་མང་དང་གནས་གཤིས་འགྱུར་སྟོག་བཅས་ཀྱི་དཀའ་ཉེན་ལ་མ་
བསྐྱལ་བར། ⁴⁴⁾རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ཡུལ་མཐོ་སྐང་དུ་སྐོག་འདོན་རྒྱ་མཚོ་དམར་པོ་བསྐྱབ་གཙོས་
གཞི་རྒྱ་ཆེ་བའི་འཇུགས་སྐྱབ་ལས་གཞི་མང་པོ་སྟེལ་བར་དོས་ལེན་བྱས་ཡོད།⁴⁵⁾ ཉི་མ་ལ་ཡིའི་རི་
རྒྱུད་ཁུལ་དུ་ཡང་བསྐྱབ་མང་རྒྱ་གཞུང་གི་འཇུགས་སྐྱབ་ལས་གཞི་མང་བུ་སྟེལ་ཐུས་ཡིན་པ་དེས།
མ་འོངས་པར་འཕྱང་རྒྱ་གཙང་མ་ལེད་པའི་དཀའ་ཁག་དང་ཡུལ་མི་སྤྱིར་སུད་ཀྱི་ཉེན་ཁུ་ རིམ་ལྔ་
ཁབ་བརྒྱལ་དང་ཐོན་རྒྱུ་ཚོད་འཇུག་ཟིང་གི་འགྱུར་རྒྱུན་ཆགས་ཤིང་།⁴⁶⁾ རྒྱ་གཞུང་གིས་རྒྱ་ཤུགས་

སློབ་འདོན་(HEP)ལས་གཞིའི་ཁོང་དུ་སྤྲི་ལོ་༢༠༢༠ རང་ཅུ་སློབ་ཐོན་གཉེར་བྱེད་ཚད་བརྒྱ་ཚ་༦༠
 ཡི་གསུམ་ཚའི་གཅིག་ཟེན་ཐབས་བྱ་རྒྱུ་ཡིན་པའི་ལས་གཞི་འགོ་བཙུགས་འདུག⁴⁷⁾ འདས་པའི་
 མི་ལོ་ལྔ་བཅུ་ལྷག་རིང་འཛམ་སྐྱིད་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་དག་དང་བསྐྱར་ན་རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ཁུལ་གྱི་
 གཙང་ཅུ་ཁ་བསྐྱར་དང་ཅུ་མངོན་པོན་ཚེན་འཇུགས་སྐྱུན་བྲལ་བར་མ་ཟད།⁴⁸⁾ བོད་ཁུལ་དུ་ཅུ་མངོན་
 མང་པོ་ཞིག་ད་རྟ་ལྷ་ལྷ་འཇུད་འཇུགས་སྐྱུན་བྱེད་ལུས་རེད།⁴⁹⁾

ས་གནས་གྱི་འགོག་ཚོལ་

རྒྱ་གཞུང་གི་དག་གཞོན་ཕྱགས་ཚེར་བཏང་བར་མ་བཟུས་པར། བོད་མི་ཚོས་རྒྱ་གཞུང་གི་ཡར་
 རྒྱས་འཇུགས་སྐྱུན་གྱི་རབ་རྒྱས་ལ་ཞི་ཚོལ་གནང་ལུས་ཡིན་པ་དང་། རྒྱ་གཞུང་གི་འཇུགས་སྐྱུན་
 ལས་གཞི་དེ་དག་མི་འབོར་མང་པའི་རྒྱ་ནག་ཉལ་མི་རིགས་གྱི་ཁེ་སན་སྐྱབ་ཐབས་ཤིག་ཡིན་པར་
 མ་ཟད། རྒྱ་ས་བཅོན་འཕྲོག་དང་། ཨར་ལས་འཇུགས་སྐྱུན། ཐོན་ཁུངས་སྡོག་འབྲེག། ཡུལ་སྐོར་ལྟེ་
 གནས་གསར་བསྐྱབ་པོགས་ས་གནས་བོད་མིའི་འཚོ་རྟེན་ལ་ཉེན་ཚབས་ཚེན་པོ་བཅོས་ཡོད། འདས་
 པའི་མི་ལོ་བཅུ་ལྷག་རིང་རྒྱལ་ཁབ་གྱི་གཉེར་ལས་ཞིབ་བཤེར་ཁོང་དུ་ཞི་ཚོལ་བོད་མི་ཚོ་དམིགས་
 འབེན་དུ་བཟུང་ནས། རྒྱ་གཞུང་གི་ཁེ་ལས་དེ་དག་གིས་ས་གནས་རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་ལ་བཟུ་
 གཞོག་དང་ཁོར་ཡུག་སྐྱབ་བཅོག་དང་གཏོར་སྐྱོན་གཏོར་ལུས་རེད། རྒྱ་གཞུང་གི་གཉེར་སྡོག་གཏོར་
 སྐྱོན་ལ་འགོག་ཚོལ་གནང་མཁན་ས་གནས་ཡུལ་མི་དང་དང་སྲིད་གཞུང་གི་ཚབ་སྲིད་རྟ་སྐྱོད་མི་
 མཐུན་མཁན་ཚང་མ་འདྲིན་བཟུང་བཀག་སྐྱིལ་བྱེད་ལུས་རེད།

དོན་དངོས་སུ་གོང་འགོད་ས་བཅད་གསུམ་པའི་ནང་གསལ་ལྟར། རྒྱ་གཞུང་གི་དཔལ་འབྱོར་འདུ་
 འགོད་ཁོང་གྱི་བོད་གྱི་ལས་དོན་ཟེར་བ་དེ་ནི་བོད་ཁུལ་གྱི་རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་སྡོག་འབྲེག་བྱེད་
 ཐབས་དང་། བོད་ཁུལ་དུ་ཡུལ་སྐོར་ལྟེ་གནས་འཇུགས་སྐྱུན་བྱེད་བཞིན་པ་དེ་ཡང་སྡོག་ལྟེ་རྒྱ་ནག་
 ཉལ་མི་རིགས་གྱི་དགོས་མཁོ་སྐྱབ་ཐབས་འབའ་ཞིག་རེད། དེ་བས། རྒྱ་གཞུང་གིས་ལོ་རེ་བཞིན་
 ཡར་རྒྱས་འཇུགས་སྐྱུན་སྲིད་རྒྱས་རབ་དང་རིམ་བཤེན་སྐྱུད་དེ། རྒྱ་རིགས་ཡུལ་སྐོར་སྐྱོ་འཚམ་

པའི་དགོས་མཁོ་སྐྱབ་ཐབས་ཀྱི་འགྲིམ་འགྲུལ་སྐྱེལ་འབྲེན་དང་རྒྱ་ལམ་འཇུགས་བསྐྱོད་ཀྱིས་བོད་
ཁུལ་གྱི་བདག་དུ་མ་བཅུང་བའི་རང་བྱུང་སྣོད་བཅུད་གཉིས་ལ་བསྐྱུ་གཞིག་དང་གཏོར་སྐྱོན་བཙོ་
ལུས་རེད།

ཉེ་བའི་ལོ་རྒྱུ་འདི་དག་གི་རིང་ལ་བོད་མི་མང་པོས་བོད་མིའི་འཚོ་ཉེན་ལ་གཞོན་ཚབས་ཆེ་བའི་རྒྱ་
གཞུང་གི་གལ་ཆེའི་ལས་གཞི་འདི་དག་ལ་འགོག་ཚུལ་གནང་ཡོད། རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ཡར་རྒྱས་
གཏོར་གི་ཡོད་རབས་ཀྱི་ཉུང་སྣོད་ལས་སྣོད་སྟེ། བོད་མི་ཚོས་རྒྱ་གཞུང་གི་ཡར་རྒྱས་འཇུགས་
སྐྱོད་སྲིད་རྒྱས་ལ་འགོག་ཚུལ་གྱི་ཞི་འབྲེན་སྣོད་ལུས་ཡིན། བོད་མི་མང་པོ་ཞིག་གིས་འཚོ་མེད་ཞི་
ཚོལ་གྱི་ཐབས་ལམ་བརྒྱུད་དེ་རྒྱ་མཚན་གནས་ལུགས་ཡོད་པའི་སྣོ་ནས་རྒྱ་གཞུང་གི་ཡར་རྒྱས་
འཇུགས་སྐྱོད་ཁོང་དུ་ས་གནས་བོད་མི་རང་ཉིད་ཀྱང་ཡར་རྒྱས་ཡོང་ཐབས་ཀྱི་མཉམ་ཞུགས་དང་
བོད་མིའི་འཚོ་གནས་ལ་ཉེན་ཚབས་ཆེ་བའི་གནད་དོན་ཐད་ལ་གོ་བསྐྱུར། རང་དབང་གི་ཐོག་ནས་
སོ་སོའི་མངོན་འདོད་ཀྱི་ལྷ་རྩལ་བརྗེ་རེས། བོད་མིའི་འཚོ་གནས་ལ་གཞོན་པའི་རྒྱ་གཞུང་གི་ལག་
བསྟར་སྲིད་རྒྱས་རིམ་བར་གནས་ལུགས་དང་མཐུན་པའི་སྣོ་ནས་རྟོགས་དཔྱད་གནང་བ། དེ་བཞིན་
དུ་མ་འོངས་བོད་ཀྱི་འཚོ་གནས་བྱ་གཞིག་དང་འབྲེལ་བའི་ལས་རིམ་ཁག་ནང་མཉམ་ཞུགས་ཡོང་
ཐབས་བཅས་ལ་རྒྱ་གཞུང་གིས་ཡར་སྐྱོད་རྗེ་མེད་པར་དག་པོས་གཉམ་གཞོན་གཏོར་གི་ཡོད།

ཕྱི་ཟླ་༤ པའི་ནང་ས་གནས་བོད་མིས་བཅེ་བཀུར་ལུ་ས་འགོ་ཁྲིད་༡༠ ལ་མི་ལོ་༤ ལས་༡༤ བར་
གྱི་བཅོན་འཇུག་གི་ཁྲིམས་ཐག་བཅད་ཅིང་། རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་མི་དེ་ཚོར་ཉེན་ཞུས་རིགས་
རང་སྐྱོང་ཁུལ་ཉེན་ཞུས་ཁྲིམས་ཁྲིའི་དང་གཞན་སྣོད་འདི་གས་རང་སྐྱོང་ཁུལ་གཙོ་སྐྱོང་ཁྲིའི་དབང་གི་
བར་སྐྱར་ཐང་གོང་འོག་གི་ཁྲིམས་གཞུང་ཁྲིའི་སྟེ་དང་བསྐྱུང་རྒྱ་རྒྱུ་འོག་ཉི་(Lin-he)ལུ་སྐྱོད་
གཞུང་ལམ་ཟེར་བ་འཇུགས་བསྐྱོད་སྐབས་སུ་ས་གནས་ལུལ་མིའི་མཁའ་དབང་ལ་གཏོར་སྐྱོན་
ཐབས་བར་གཏུག་གསལ་བྲུངས་རབས་ཀྱི་ནག་ཉེས་བཅུགས།⁵⁰⁾ ལེན་ཉི་ལུ་སྐྱོད་གཞུང་ལམ་
འཇུགས་བསྐྱོད་སྐབས་སུ་ས་གནས་བོད་མིའི་སྣོད་ཁང་དང་གནས་ལྷ་དགོན་གྱི་ཟ་ཁང་སོགས་
བཅོན་གྱིས་བཞུགས་སྣོད་ཀྱི་བཅུག་པ་དང་། དེའི་རྗེས་ཕྱི་ལོ་༢༠༡༣ ལོར་ས་གནས་བོད་མི་འདུ་
འཛོམས་ཀྱིས་འཇུགས་བསྐྱོད་སྐབས་སུ་གཏོར་སྐྱོན་བཙོས་པའི་ས་ཁང་ལ་གཏུག་གསལ་སྣོད་དགོས་

ས་དང་ས་ཁང་བའི་ས་སྤོ་མཚམས་འདྲིལ་དགོས་པའི་ཞི་ཚོལ་གནང་རྒྱུ། རྒྱ་ནག་ས་གནས་སྲིད་
 གཞུང་གིས་གྲུབ་གསལ་མཐོང་བུ་སྤྲད་འདུག ཕྱི་ཟླ་༤ པའི་ནང་ཉིན་གཉིས་རིང་ཁྲིམས་བཤེར་བྱས་
 པའི་ཐོག་དེ་སྤོན་སྤྲད་པའི་གུན་གསལ་གྱི་དཔུལ་དེ་ཡང་བཅོམ་འཕྲོག་བྱས་རབས་གྱི་ནག་མེད་
 བསྟོན་འཇུགས་དང་། ལྷག་སེལ་གཤེད་བཅོམ་ཆེད་དོན་འཐབ་ཚོད་ཟེར་བའི་འོག་ཏུ་བསང་ཚུ་རྫོང་
 གི་བོད་མི་དེ་ཚོ་ཁྲིམས་འགལ་བཅོམ་འཇུག་བྱས། ལྷག་སེལ་གཤེད་བཅོམ་གྱི་ཆེད་དོན་འཐབ་ཚོད་
 ཟེར་བ་དེ་ནི་མངོན་གསལ་དོད་པོར་རྒྱ་གཞུང་རང་གི་ཡང་རྒྱས་འཇུགས་སྤྲོད་ལས་གཞིར་འགོག་
 ཚོལ་གནང་མཁུ་ཚང་མ་ཚར་གཙོད་གཏོང་ཐབས་དང་རྒྱ་གཞུང་རང་གི་ཆབ་སྲིད་གྱི་དམིགས་
 འདུན་སྒྲུབ་ཐབས་འབའ་ཞིག་ལ་བེད་སྤྲོད་བཞིན་མཆིས།⁵¹⁾ ལྷག་མེད་བཅོམ་འཇུག་བྱས་པའི་བོད་
 མི་དེ་ཚོ་གནས་ལྷན་དགོན་དོ་དམ་ཚོགས་ཚུང་གི་ཚོགས་མི་ཡིན་ས་དང་། རྒྱ་གཞུང་གིས་ཁོ་ཚོར་
 མང་ཚོགས་གྱི་རྒྱ་དངོས་གཡོ་ལེན་དང་བཅོམ་སྤྲུལ་བརྗེ་ཚོར་བྱས་ཟེར་བའི་ནག་ཉེས་བཅོམ་འགོལ་
 བྱས་འདུག⁵²⁾

འདྲིལ་བཟུང་བཅོམ་འཇུག་བྱས་པའི་བོད་མི་ ༡༠ ཡི་མིང་ཐོ་གཤམ་གསལ།

མིང་།	ལོ།	བཅོམ་ཐག
བཟང་ཤིས་རྒྱ་མཚོ།	༢༩།	མི་ལོ་༡༢།
ཚེ་དབང་།	༧༠།	མི་ལོ་༤།
སྤྲིང་ལྷགས།	༤༠།	མི་ལོ་༡༠།
རྩ་མགྲིན་དོ་རྩེ།	༥༦།	མི་ལོ་༤།
བསོད་ནམས་རྒྱལ།	༤༣།	མི་ལོ་༡༠།
རྩ་མགྲིན་ཚེ་རིང་།	༥༣།	མི་ལོ་༤།
གཙོད་པ་ཚེ་རིང་།	༢༥།	མི་ལོ་༤།
རྒྱལ་ལོ།	༥༩།	མི་ལོ་༡༠།
རྟུག་ཐང་རྒྱལ།	༥༠།	མི་ལོ་༡༠།
བསྟན་པ་རྒྱ་མཚོ།	༣༩།	མི་ལོ་༤།

དབུང་ཞིབ་ཡིག་ཚགས།

- 1) བོད་ཀྱི་ལས་དོན་སྐོར་གྱི་བཞུགས་ཚོལ་ཚོགས་འདུ་ཟེངས་བརྟན་པ། ༢༠༢༠ ལྷ་འུ་ཚེས་༣༡ ཉིན། རྩོམ་པོ་བ། <https://rukor.org/seventh-tibetwork-forum-decrees-the-future/>
- 2) བོད་ཀྱི་ལས་དོན་སྐོར་གྱི་བཞུགས་ཚོལ་ཚོགས་འདུ་ཟེངས་བརྟན་པར་དབུང་ཞིབ། བསྟན་འཛིན་ཚེ་བརྟན། ༢༠༢༠ ལྷ་འུ་ཚེས་༡༡ ཉིན། <https://tibetpolicy.net/the-seventh-tibet-work-forum-an-assessment/>.
- 3) བོད་ཀྱི་ལས་དོན་སྐོར་གྱི་བཞུགས་ཚོལ་ཚོགས་འདུ་ཟེངས་བརྟན་པའི་མ་དོངས་བཀོད་ཁྲབ། རྩོམ་པོ་བ། ༢༠༢༠ ལྷ་འུ་ཚེས་༣༡ ཉིན། <https://rukor.org/seventh-tibetwork-forum-decrees-the-future/>.
- 4) གཅིག་སྐོམ་སྐྱེར་གཅོད་དབང་སྐྱེར་གྱི་བདེ་དོན། རྒྱ་ནག་ནང་དབང་སྐྱེར་བར་སྐྱེར་སྐོར་བུ་བའི་ཕྱི་ཚོགས་མཐུན་འགྲུར་རི་ལྷར་སྐྱེར་བཅ། ཚུམ་མཐུན་རིན་ལྷོ་མོ་པན་(Jennifer Pan) ཨ་ཁི་ལི་ལི་ལོ་ལོ་(Oxford) །གཞིག་ལག་སྐོམ་ཚེན་ནས་འགྲེམ་སྤེལ་བྱས། ༢༠༢༠ ལྷ་འུ་ཚེས་༤ བ།
- 5) བུ་ལོ་གསུམ་གསུམ་པ། རྒྱ་ནག་གིས་བོད་དང་འཕར་ཏུར་གི་མི་ཐོན་ནང་དབང་འབྱོར་སྐོར་དབྱེད་བྱས་ཡོད་དམ། མ་ལི་ཏོ་(Matt Ho)། ༢༠༢༠ ལྷ་འུ་ཚེས་༡༠ ཉིན།
- 6) མཚོ་བོད་ལྷག་ལས་འཛུགས་སྐྱེན་རྗེས་ཀྱི་ཁོར་བོད་ལྷག་ལས་འཛུགས་སྐྱེན་ལས་གཞི་ལག་བསྟན། སང་ཉེ་འོང་(Wang Hairong)། ༢༠༢༠ ལྷ་འུ་ཚེས་༢༣ ཉིན། http://www.bjreview.com/Nation/202011/t20201123_800227769.html བེ་ཅིང་བསྟར་ཞིབ་བྱས་དེ། ༢༠༢༠ ལྷ་འུ་ཚེས་༡ ཉིན་སྤེལ།
- 7) མཚོ་བོད་ལྷག་ལས་དང་འབྲེལ་བའི་ས་གནས་འཛུགས་སྐྱེན་འཆར་འགོད་དང་ཁོར་ལྷག་སྐྱེན་འབྱོར་ལོན། ཡིན་ཏོང་ཚིན་(Ying-hong Qin)དང་པོ་ལིང་(Bo Zheng)། རང་བྱུང་ཁོར་ལྷག་ལྷན་གནས་དང་ཡང་རྒྱས། ༢༠༡༠ ཞབས་ཞུ་ཚོགས།
- 8) ཡར་རྒྱས་ཐོབ་ཐང་སྐོར་གྱི་ཕྱི་ཚེས་གསུམ་པ། ཡེང་ཏུ་ཏོ་བོད་མདུན་བྱ་འགོལ་རྒྱ་ཡིན་ནམ། ཚུམ་མཐུན་རི་ལོ་མི་རེ་སྐོར་(Nico Schrijver)། རི་རྐྱེར་ལན་ཤིའི་འགྲོ་བའི་ཐོབ་ཐང་གི་བཞི་ཚ་གཅིག་ ༢༠༡༠། (Vol. 38(2) 84–93)
- 9) ལྷང་གི་བོད་ལྷངས་ཀྱི་དབུལ་སྐོལ་འགག་སྐྱོལ་ལ་རྒྱལ་ཁབ་ཚོན་པོ་ཐོབ་པར་ཕྱི་བསྐྱེད་བྱས། ཞིན་ཏུ་གསུམ་པ། ༢༠༢༠ ལྷ་འུ་ཚེས་༡༥ ཉིན། http://www.xinhuanet.com/english/2020-10/15/c_139442336.htm
- 10) ཡར་རྒྱས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་། ལྷང་གི་འཕེལ་བའི་གཞུང་ལུགས་དང་འགྲུབ་ལས་བསྟར་དང་བྱས་རྗེས། ༢༠༡༦ ལྷ་འུ་ཚེས་༡ ཉིན། <http://www.scio.gov.cn/zfbps/32832/Document/1534707/1534707.htm#:~:text=China%20appreciates%20the%20articulation%20in,and%20political%20development%2C%20in%20which>
- 11) དབུལ་སྐོལ་འགག་གཏོར་ལ་རྒྱལ་ཁབ་ལྷགས་ཀྱི་ཞི་ཅིན་མིན་གྱི་ཕྱི་བསྐྱེད་དང་དེའི་རྒྱབ་ལོགས། ཨ་ལེ་ཇ་ཞི་ཞུན་(Elizabeth Chen)། <https://jamestown.org/analyst/elizabeth-chen/>
- 12) གོང་འཁོད་ཀྱི་འབྲེལ་ཐག་གཅིག་པ་ཡིན། Ibid
- 13) གཅོད་གསུམ་འབྲུང་ལུལ་གྱི་རང་བྱུང་སྐྱོད་ཁྲུལ་གྱི་འགྲོག་ཏུ་གནས་སྐོར། མཚོ་སྐོར་མ་སྐོར་ཚོང་གི་གནད་དོན་ཞིབ་འཇུག་ཚུམ་མཐུན་ཐུན་ཏུ་(Fachun Du)། ༢༠༡༡། (pp.116-133)
- 14) རྒྱ་གཞུང་གི་ཆབ་སྲིད་སྐྱེད་འཛིན་འོག་ཏུ་བྱེ་འབྱུར་གྱི་གནད་དོན་རི་ལྷར་སྐོར་དམ། ཚུམ་མཐུན་ཨེ་ཤི་ཡར་ཤི་ཡང་(Edward Wong)། ༢༠༡༦ ལྷ་འུ་ཚེས་༡༣ ཉིན། <https://www.nytimes.com/2016/10/28/world/asia/china-desertification-troy-sternberg.html>
- 15) ལྷ་མེས་སྐོར་མ་བྱས་པའི་རྒྱན་གྱིས་བོད་མི་ཞིག་དང་ཁོར་གི་ཚོ་བོ་གཉིས་འཛིན་བཟུང་བྱས། ཨེ་ཤི་ཡར་དབང་རྒྱུང་འབྲིན། ༢༠༢༠ ལྷ་འུ་ཚེས་༢༤ ཉིན། <https://www.rfa.org/english/news/tibet/land-08242020144752.html>
- 16) རྒྱལ་ཁབ་སྐྱི་སྐོར་འཛུགས་སྐྱེན་བྱེ་ཚོང་འགྲོག་ཏུ་སྐོར་ཐག་མང་པོ་གནས་སྐོར་བཏང་། ཨེ་ཤི་ཡར་དབང་རྒྱུང་འབྲིན། ༢༠༢༠ ལྷ་འུ་ཚེས་༩ ཉིན། <https://www.rfa.org/english/news/tibet/driven-09092020142844.html>
- 17) གནས་སྐོར་ལས་གཞིའི་ནང་མིང་ཆད་བུང་བའི་བོད་མི་ཚོར་ཁ་གསུམ་དང་སྐོར་ཁང་ཅི་གང་མེད་པར་སྐྱེད་འདུག ཨེ་ཤི་ཡར་དབང་རྒྱུང་འབྲིན། ༢༠༢༠ ལྷ་འུ་ཚེས་༡༢ ཉིན། <https://www.rfa.org/english/news/tibet/absent-05122020172238.html>
- 18) རྒྱ་ནག་གིས་བོད་མཐོ་སྐང་གི་རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་བཅོན་འགྲོག་བྱེད་བཞིན་པ། ཚུམ་མཐུན་ལཱ་སྐོར་(Gabriel Lafitte)། ༢༠༡༣ ཡོར་ཇེ་ཏེ་དུ་ལོ་སྐོར་ཁང་(Zed Books Ltd)།
- 19) མཚོ་སྐོར་ཏུ་ཞིས་ལག་གྱི་ཐོག་ནས་གཏོར་ཁ་སྐོར་འབྲེན་ལ་སྐྱ་བ། ཡང་ཐན་ལེ་(Yang Wanli)། ༢༠༢༠ ལྷ་འུ་ཚེས་༦ ཉིན། <https://www.chinadailyhk.com/article/139189>
- 20) གོང་གི་འབྲེལ་ཐག་གཅིག་པ་ཡིན། Ibid.
- 21) མཐོ་སྐང་གི་འབྲུགས་རོམ་ཞུས་ཚད་ཀྱིས་རྒྱ་ནག་གི་ཚོན་རིག་པ་ཏང་སངས་ཏུ་བརྟུག་ བོ་ལར་ཤི་(Martin Quin Pollard)། རྩོམ་པོ་བསུམ་པ། ༢༠༢༠ ལྷ་འུ་ཚེས་༡༠ ཉིན། <https://www.reuters.com/article/us-climate-change-china-glacier-widerima-idUKKBN27P34J>

- 22) ལྷན་པོ་ཅིན་གཏེར་ལས་ཚོང་གཏེར་ཁང་ཟེར་བས་རྒྱ་སྐོར་ཐེང་འབྲམ་ ༣.༡༡ སྤང་ནས་བོད་ལུལ་གྱི་གཏེར་ཁ་ཚེན་པོ་གཉིས་ཀྱི་ཕྱིང་གཏེར་བརྒྱ་ཆ་༥༠.༡ ཉེས་སྐྱབ་བྱ་འཆར། གོ་ལའི་ཁྲིམ་རྟོགས་དཔྱད་ཁང་། ༢༠༢༠ ལྷ་ ༤ ཚེས་ ༡ ཉིན། <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/latest-news-headlines/china-s-zijin-to-acquire-50-1-stake-in-2-copper-mines-in-tibet-for-3-88b-yuan-58952505>
- 23) ཅི་ཅིན་གཏེར་ལས་ཚོང་གཏེར་ཁང་གིས་ཟངས་ཀྱི་གཏེར་ཁ་ཚེན་པོས་ཚུས་ལུང་ཟངས་གཏེར་སྤྲོག་འདྲེན་བྱ་འཆར། ༢༠༢༠ ལྷ་ ༤ ཚེས་ ༤ ཉིན། <https://www.seetao.com/details/27773/en.html>
- 24) ཅི་ཅིན་གཏེར་ལས་ཚོང་གཏེར་ཁང་གིས་ཟངས་ཀྱི་གཏེར་ཁ་ཚེན་པོས་ཚུས་ལུང་ཟངས་གཏེར་སྤྲོག་འདྲེན་བྱ་འཆར།
- 25) ལྷན་པོ་ཅིན་གཏེར་ལས་ཚོང་གཏེར་ཁང་ཟེར་བས་རྒྱ་སྐོར་ཐེང་འབྲམ་ ༣.༡༡ སྤང་ནས་བོད་ལུལ་གྱི་གཏེར་ཁ་ཚེན་པོ་གཉིས་ཀྱི་ཕྱིང་གཏེར་བརྒྱ་ཆ་༥༠.༡ ཉེས་སྐྱབ་བྱ་འཆར། གཏེར་ལས་བདུན་དེའ། ༢༠༢༠ ལྷ་ ༤ ཚེས་ ༡ ཉིན། https://www.miningweekly.com/article/zijin-takes-control-of-tibet-copper-miner-for-548-mln-2020-06-08/rep_id:3650
- 26) ལྷན་པོ་གི་ཚོགས་ལེ་མེན་ཏེ་(Felix Imonti)། ༢༠༢༠ ལྷ་ ༡༡ ཚེས་ ༢༤ ཉིན། <https://intpolicydigest.org/2020/11/24/china-s-rivers-of-sand/>.
- 27) མཐའ་མཚུམས་སྤང་སྐྱོང་དང་འབྲེལ་བའི་ཁྲོན་བོད་ལྷགས་ལམ། དབྱང་ཚུལ་ ཚུམ་པ་པོ་ཨ་ཚག་ཏེ་ལུ་(Ashok Tiku)། ༢༠༢༠ ལྷ་ ༡༡ ཚེས་ ༡༠ ཉིན། <https://www.eurasiareview.com/10112020-new-strategic-sichuan-tibet-railway-link-to-strengthen-border-defense-analysis/>.
- 28) ཁྲོན་བོད་ལྷགས་ལམ་འཛུགས་སྐྱབ་དེ་མཐའ་མཚུམས་བརྟན་སྲིད་དང་མི་རིགས་མཐུན་སྲིལ་ལ་གཤམ་འགྲངས་ཆེ་ལྷགས་ཀྱི་ཞེ་ཡི་བཀའ་ཁྲུག་ ལུ་ཁི་ཡུའུ་(Xu Keyue)། གོ་ལའི་དུས་བབ། ༢༠༢༠ ལྷ་ ༡༡ ཚེས་ ༡ ཉིན། <https://www.globaltimes.cn/content/1206134.shtml>
- 29) རྒྱ་དཀར་ནག་གི་ཚོང་སྲིད་དང་འབྲེལ་བའི་རྒྱ་གཞུང་གི་བོད་ལུལ་འཛུགས་སྐྱབ། ༢༠༢༠ ལྷ་ ༤ ཚེས་ ༤ ཉིན། <https://www.reuters.com/article/us-china-investment-tibet-idUSKBN25V1KS>
- 30) སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལྷགས་དེང་རབས་ཅན་གྱི་བོད་ལུལ་གསར་བ་འཛུགས་སྐྱབ་སྲིད་རྒྱུས་ཀྱི་ཁ་ཕྱོགས་གཏན་འཁེབས། རྒྱ་གཞུང་གི་གོ་ལའི་བརྟན་འཛིན་བརྒྱུད་ལམ་(CGTN)། ༢༠༢༠ ལྷ་ ༡ ཚེས་ ༢༤ ཉིན། <https://news.cgtn.com/news/2020-08-29/Xi-addresses-seventh-Tibet-work-forum-in-Beijing--TIGiGamKcM/index.html>
- 31) མི་རིགས་དབྱེ་འབྲེད་འགོ་བཤམ་པའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚེངས་ལས་འཛོལ་ཚོགས་ཚུང་། དུས་བཀག་བསྐྱར་ཞིབ་ཐེངས་བཅུ་བཞི་ནས་བཅུ་བདུན་པའི་རྒྱ་གཞུང་གི་སྐོར་ལུ་ མི་རིགས་དབྱེ་འབྲེད་འགོ་བཤམ་པའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚེངས་ལས་འཛོལ་ཚོགས་ཚུང་། དུས་བཀག་བསྐྱར་ཞིབ་སྐོར་ལུ་ ཆེ་མཐོའི་འགོ་བཤམ་པའི་ཐོབ་ཐང་ལས་འཛོལ་སྐོར་ཚོགས་ཚུང་། རྒྱ་ལྗོངས་ ༢༠༡༡ ལོར།
- 32) མཐའ་མཚུམས་སྤང་སྐྱོང་དང་འབྲེལ་བའི་ཁྲོན་བོད་ལྷགས་ལམ། དབྱང་ཚུལ་ ཚུམ་པ་པོ་ཨ་ཚག་ཏེ་ལུ་(Ashok Tiku)། ༢༠༢༠ ལྷ་ ༡༡ ཚེས་ ༡༠ ཉིན། <https://www.eurasiareview.com/10112020-new-strategic-sichuan-tibet-railway-link-to-strengthen-border-defense-analysis/>.
- 33) བོད་མི་ཚོ་སྤེར་སྤུང་བཏང་ཟེས་རྒྱ་རིགས་ལས་བཟོ་བ་མང་པོ་ཚབ་མདོས་ལུལ་དུ་སྐོས་པ། ཞེ་ལ་ལ་རང་དབང་རྒྱུད་འཛིན། ༢༠༢༠ ལྷ་ ༤ ཚེས་ ༡༤ ཉིན། <https://www.rfa.org/english/news/tibet/chamdo-06162020105744.html>
- 34) རྒྱ་གཞུང་གི་ལྷགས་ལམ་ཉེན་བོད་མཐའ་མཚུམས་ཁག་བར་དུ་བསྐྱབ་པ། ཚུམ་མཁའ་ར་མ་ཚག་པ་རན་(Sudha Ramachandran) (Publication: China Brief Volume: 20 Issue: 21) <https://jamestown.org/program/tibet-railway-network-speeding-up-to-the-indian-border/>
- 35) མཐོ་བོད་ལྷགས་ལམ་ཨ་རུ་ན་ཅལ་མངའ་སྡེ་བར་བསྐྱབ་དགོས་པའི་སྐོར་གྱི་ཞེ་ཅིན་མེན་གྱི་བཀའ་ཁྲུག། ༢༠༢༠ ལྷ་ ༡༡ ཚེས་ ༡ ཉིན། <https://www.tribuneindia.com/news/nation/xi-orders-advancing-construction-of-rail-line-in-tibet-%20close-to-arunachal-167932>
- 36) ང་ལ་ཚུ་མཛོད་གཅིག་ཁྲོད་ལ་ཚུ་མཛོད་གཅིག་ ཚུམ་མཁའ་ལ་སྡེ་ཏེ་(Gabriel Lafitte)། ༢༠༢༠ ལྷ་ ༡༢ ཚེས་ ༢ ཉིན། <https://rukor.org/a-dam-for-me-a-dam-for-you/>.
- 37) རྒྱ་གཞུང་གི་ཁེ་གཏེར་ཁང་གི་འགོ་ཁྲིད་ཀྱིས་རྒྱ་གར་གྱི་འགོ་གྲོལ་ལ་མ་བཟུས་པར་བོད་ལུལ་གྱི་ཚུ་སྐོག་འཛུགས་སྐྱབ་འཆར་འགོ་དང་རྒྱལ་སྤྱིམ་མཉམ་ལས་བྱ་བར་ཞེན་སྐུལ་གཏེར་དགོས་ཟེར། ཀ་རེ་ས་ཏེ་ན་ཉུང་(Kristin Huang)། རྒྱ་ནག་སྤྱི་རྒྱུད་ཞིགས་པའི་ཆེ་འཛིན། ༢༠༢༠ ལྷ་ ༡༡ ཚེས་ ༢༤ ཉིན། <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3111841/tibet-hydropower-plans-will-boost-international-cooperation>
- 38) འབྲུགས་རོས་ཚབས་ཆེར་ལུས་པ། ཚུམ་མཁའ་ལ་ར་མིར་(Brook Larmer)། ༢༠༡༠ ལྷ་ ༤ ལ། རྒྱལ་ཡོངས་ས་ཁམས་རིག་པའི་བདུན་དེའབྱུང་། <http://ngm.nationalgeographic.com/print/2010/04/tibetan-plateau/larmer-text>
- 39) རྩ་ཚུའི་སྤོང་རྒྱུད་ཀྱི་འབབ་རྒྱུན་ལ་རྟོགས་ཞིབ། ཞིབ་འཇུག་པ་ཨ་ལན་ལ་མི་ཏེ་(Alan Basist) དང་ཁི་ཡུའུ་ཏེ་མེ་ལེམ་(Claude

Williams)] ཡུན་གནས་འཛུགས་སྐྱོན་གྱི་འབྲེལ་ཡོད་ཞིབ་འཇུག་ཀྱི་ས་ཟུན་ཁོ་ཁི་(Bangkok)]

40) གོང་འཁོད་གྱི་འབྲེལ་ཐག་གཅིག་པ་ཡིན། Ibid.

41) ཨ་རིའི་གྲོས་ཚོགས་ནས་བྱེ་འབྲེལ་ཚན་པར་བོད་ནང་གི་གཙང་ཆུའི་བདེ་འཇགས་སྐོར་གྱི་སྐྱེད་མེད་ཉུང་གོས་པའི་བཀའ་བྱ། ༢༠༢༠ ལྷ་ཧྲུང་ཚེས་༢༣ ཉིན། <https://savetibet.org/congress-mandates-state-department-report-on-tibet-water-security>

42) ཨ་རིའི་གྲོས་ཚོགས་ནས་བྱེ་འབྲེལ་ཚན་པར་བོད་ནང་གི་གཙང་ཆུའི་བདེ་འཇགས་སྐོར་གྱི་སྐྱེད་མེད་ཉུང་གོས་པའི་བཀའ་བྱ།

43) འཛམ་གླིང་གི་གྲོང་ཁྱེར་མི་གཙང་འབྲས་མཐའི་མི་གཙང་གི་ཕྱེད་ཀ་ལས་བརྒལ་བ། མཉམ་འབྲེལ་གྱི་ཚོགས་ཀྱི་ཚེས་ ༢༠ ཉིན། <http://www.un.org/en/development/desa/news/population/world-urbanization-prospects-2014.html>

44) ལྷ་གཞུང་གི་ཆུ་མཚོ་དང་ཆུ་སྐྱོད་འཛུགས་སྐྱོན་རྒྱུ་མཚན་དུ་བཏང་འདུག་ཟེ་ཟེ་མེ་ལེ་ལེ་(Beth Walker)] ༢༠༡༦ ལྷ་ཧྲུང་ཚེས་༢༡ ཉིན། <https://www.thethirdpole.net/2016/03/21/china-plans-more-hydro-projects-and-mega-infrastructure-in-tibet/>

45) ལྷ་གཞུང་གི་ཆུ་མཚོ་དང་ལྷ་གྲོང་གི་ཆུ་མཚོ་ལ་ཉེན་ཚབས་ཆེན་པོ་བཟོས་འདུག་ཟེ་ཟེ་ལེ་ལེ་(Joydeep Gupta)] ༢༠༡༦ ལྷ་ཧྲུང་ཚེས་༢ ཉིན། <https://www.thethirdpole.net/2016/10/02/chinese-dam-hurts-tibet-more-than-india/>

46) བོད་ཡུལ་མཐོ་སྐྱོད་གི་འབྲས་ལེན། བྱེ་འབྲེལ་སྐྱོན་ཁང་། ༢༠༡༦ ལྷ་ཧྲུང་ཚེས་༤ ཉིན། <https://www.cfr.org/background/water-clouds-tibetan-plateau>

47) ཨེ་ཤ་ཡའི་འཇུག་ཆུའི་འཐབ་རྩེད་འགོ་བཙུགས། ཚུམ་མཁན་སོ་ལོ་མོན་(Steven Solomon)] <https://www.forbes.com/2010/09/09/water-china-tibet-2020-opinions-contributors-steven-solomon.html>

48) འཇུག་ཆུ། ཨེ་ཤ་ཡའི་གཡུལ་ས་གསལ་བ། ཚུམ་མཁན་ཆེ་ལ་ལེ་(Brahma Chellaney)] རྫོང་རྫོང་ལོ་མཚན་གཙུག་ལག་སློབ་ཆེན་གྱི་དབང་སྐྱོན་(Georgetown University Press)] ལང་། ༢༠༡༣ ལོར།

49) བོད་ཀྱི་འབྲས་ལེན་རྒྱུ་ལ། ལྷ་གཞུང་གིས་ཨེ་ཤ་ཡའི་ཆུའི་ཐོན་ཁུངས་བོད་ཡུལ་མཐོ་སྐྱོད་གི་སྐོད་བཟུང་སྟེ་ཁམས་གཏོར་སྐྱོན་བཟོས། ཚུམ་མཁན་བླ་ཁི་ལེ་(M. Buckley)] མང་ལེན་དབང་སྐྱོན་ཁང་(St. Martin Press)] ༢༠༡༤ ལོར།

50) ལྷ་གཞུང་གི་མིང་ཐོག་ནས་བོད་མི་ ༡༠ ལ་ཁྲིམས་ཐག་བཟང་། ༢༠༢༠ ལྷ་ཧྲུང་ཚེས་ ༡ ཉིན། <https://savetibet.org/new-report-exposes-fraudulent-anti-gang-trial-of-sangchu-10-tibetans/>

51) ལྷ་གཞུང་གི་མིང་ཐོག་ནས་བོད་མི་ ༡༠ ལ་ཁྲིམས་ཐག་བཟང་། ༢༠༢༠ ལྷ་ཧྲུང་ཚེས་ ༡ ཉིན། <https://4vo.170.myftpupload.com/wp-content/uploads/2020/09/The-Evil-Trial-of-10-Sangchu-Tibetans.pdf>

52) གོང་འཁོད་གྱི་འབྲེལ་ཐག་གཅིག་པ་ཡིན། Ibid.

མཚུགས་སྒྲུབ།

དང་ཆར་བོད་ནང་གི་གནས་སྐབས་ལ་མཚོན་ན། རྒྱ་གཞུང་གིས་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་བཅོན་འཕྲོག་
དང་ཕྱི་མ་མེད་དོན་ལ་ཚབས་ཆེར་གཏོང་བཞིན་པར་མ་ཟད། ཞི་ཚོལ་ལས་འགུལ་རིགས་ནམ་
བུའ་ལ་ཁུབ་རྒྱ་ཆེ་ཞིང་དམིགས་ལུལ་དང་འཆར་གཞི་ལྡན་པའི་ཐོག་ནས་དག་གཞོན་བྱས་སྐྱེན།
བོད་མི་ཚོར་སྐྱོ་བཟོད་རང་དབང་ལོངས་སུ་སྤྱོད་པའི་རང་དབང་གི་ཁོར་ལུག་ནི་ཅི་གང་མེད་པ་
རེད།

བོད་མི་ཚོར་རང་ས་རང་ལུལ་ནས་འཚོ་སྤོད་མི་ཚོགས་པ་དང་། སོ་སོའི་རྩ་བའི་སྐྱ་མ་ལགོང་ས་སྐྱབས་
མགོན་ཆེན་པོ་མཚོགས་གི་སྐྱེ་པར་དང་གངས་སེང་རྟགས་ཅན་གྱི་རྒྱལ་དར་ཉར་མི་ཚོགས་པ་དང་།
གལ་ཏེ་དེའི་རིགས་ཉར་ཆགས་བྱས་ཆེ་འཛིན་བཟུང་བཀའ་ཉར་དང་བཅོན་འཚུགས་མཉམ་གཏོང་
སྤོང་དགོས་བྱུང་ཡོད།

རང་ལུལ་གྱི་རང་བུང་ཁོར་ལུག་དང་རྩ་བའི་བདག་དབང་གི་ཐོབ་ཐང་དང་། བོད་སྐད་ཡིག་སློབ་
གསའི་ཐོབ་ཐང་སྤང་སྐྱོབ་གནང་མཁན་བོད་མི་ཚོར། རང་ཉིད་ནི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་སྤང་སྐྱོབ་
གནང་མཁན་ཞིག་ཡིན་ཀྱང་། སོ་སོའི་ཐོབ་ཐང་ལོངས་སུ་སྤྱོད་དབང་མེད་པ་དང་། ཐ་ན་ཉེས་དོན་
དག་འགུལ་དང་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་སྤང་སྐྱོབ་གནང་མཁན་སློ་སྐྱོབས་ཅན་གྱི་རྒྱ་རིགས་ཁྲིམས་
ཚུངས་ཚོར་ཡང་ཉེས་ཆད་བཅོན་འགོལ་བྱེད་ཐུས་རེད།

རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་རྒྱལ་ཁབ་ནང་ཉེས་མེད་བོད་མིར་བཅོན་དབང་གིས་སྐྱབས་སྤོང་མཉམ་གཏོང་
གཏོང་རྒྱ་ཁུབ་ཆེར་སྤོན་པར་མ་ཟད། ཕྱི་ལོ་༢༠༡༥ ལོར་འཛམ་གླིང་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་གྱི་
གང་བུང་མཉམ་གཏོང་འགོག་པའི་ལས་འཛིན་ཚོགས་ཚུངས་ལ། རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་རྒྱལ་ཁབ་
གྱིས་ཉེས་མེད་ལ་བཅོན་དབང་གིས་སྐྱབས་སྤོང་མཉམ་གཏོང་གཏོང་བ་དང་། མི་སྤོང་ལས་འདས་
པའི་གཏུག་རྩལ་དང་དམའ་འབེབ་མཐོང་རྒྱུ་གི་བསམ་སྤོང་རིགས་མཚམས་བཞག་ནས། བཀའ་
ཉར་མི་སྐྱ་དང་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་སྤང་སྐྱོབ་གནང་མཁན་ཚོར་སྤང་སྐྱོབ་བྱེད་དགོས་པའི་
སྐོར་གྱི་སྐྱུལ་འདེབས་ཁག་ལས་གཅིག་ཀྱང་ལག་བརྟུར་མ་བྱས་པར་སྐྱོན་བཟོད་གནང་བའི་རྗེས་

སྲུ ད་དུང་ཡང་གནས་སྐྱབས་དེ་ཡང་རྒྱས་ཐོབ་ཅིང་ཡང་བཏང་མི་འདུག
རྒྱ་གཞུང་གིས་མི་སྐྱེད་སྲུང་སྐྱོབ་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ཅིས་མེད་དོན་ལྟོས་གཏོང་བ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་ཁྲིམས་
ཀྱིས་སྐྱོང་བ་ལས་སྐྱོབ་སྟེ་ཁྲིམས་སྒྲིག་ཁག་གི་ཆབ་སྲིད་དབང་སྐྱུར་གྱི་ལག་ཆར་སྐྱུར་ནས། ཉེས་
དོན་རྐྱེན་དང་གསལ་བ་གད་ཅི་གང་མེད་པར་ཉེས་མེད་མི་མང་གང་བྱུང་སྟོན་ཐོག་ཐོག་གཏོང་བ་དང་
ཐ་ན་ “བརྟན་སྡིང་སྲུང་སྐྱོང་” གི་ཉེན་ཁར་ཆ་འདོག་གིས་སྐྱིད་མངས་ཀྱི་གཞི་རྩའི་འགོ་བ་མིའི་
ཐོབ་ཐང་ཡང་ཅིས་མེད་དོན་ལྟོས་གཏོང་གི་འདུག

ཐོད་ནང་དུ་གང་བྱུང་བཀག་ཉར་མི་ཚོགས་འདི་རང་དབང་དང་། བཅོམ་དབང་གིས་འདི་གཙོད་མི་
ཚོགས་འདི་ཐོབ་ཐང་། ཉེས་མེད་ཡིན་པར་ངེས་འདོད་དང་། དབྱེ་འབྱེད་ལ་རྒྱུ་ལ་འདི་ཐོབ་ཐང་། དེ་
བཞིན་དུ་ཁྲིམས་ཚུན་ལ་སྐྱེད་འཇུག་དགོས་པའི་ཁག་ཐོག་དང་། བཅོམ་དབང་གིས་མཉམ་གཟོད་
བཏང་ནས་བསྟོན་འཇུགས་ཁས་ལེན་དུ་བརྟུག་མི་ཚོགས་པ་སོགས་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཁྲིམས་ཡིག་ཅུ་འདོན་
དང་སྐྱི་ཚེངས་ཁག་ནང་གསལ་གྱི་སྲུང་སྐྱོབ་དང་ལམ་སྟོན་ལག་བརྟན་ཅི་གང་མེད་པ་རེད།

རྒྱ་གཞུང་གིས་དུས་ལུགས་ཤིང་ཐོད་ཐོད་མིའི་ཚོས་ལུགས་རིག་གཞུང་ཅུ་གཏོར་དང་དམ་དག་ལུགས་
ཚེར་བཏང་བ་དང་། ལྷག་པར་དུ་ཞི་ཅིན་ཕིན་གི་སྲིད་དབང་སྐྱེད་གཙོད་དོན་དུ། རྒྱ་གཞུང་གི་མི་
རིགས་རྒྱ་སྐྱུར་སྲིད་ཁྲུས་ལག་བརྟན་རེ་མཁྱོགས་སུ་བཏང་ནས། གངས་ཉུང་མི་རིགས་ས་ཡ་མང་
པོའི་རང་སྐྱོང་རང་བདག་གི་ཐོབ་ཐང་ལ་ཆབས་ཆེད་ཉམ་འཇུག་བྱས།

རྒྱ་གཞུང་གིས་ཐོད་མིའི་སྐྱེད་ཡིག་དང་རིག་གནས་ཅུ་གཏོར་གཏོར་བ་དང་མཉམ་དུ། མི་རིགས་
རྒྱ་སྐྱུར་བྱེད་ཐབས་སྐྱེད་གཉིས་སྐྱོབ་གསོ་བཅེར་བ་ལག་བརྟན་བྱས་ནས། ཐོད་སྐྱེད་ཡིག་སྐྱོབ་གསོའི་
ཐོབ་ཐང་གི་ལུ་གཏུག་ཁྲིམས་ལག་ལྱེད་ཀྱི་རོ་ཐོར་བསྐྱུར་འདུག

རྒྱ་གཞུང་གིས་འཆར་གཞི་དང་དམིགས་ལུལ་ལྡན་པའི་ཐོག་ནས་འཛམ་གླིང་གི་ཡང་ཅེར་འཐོད་
པའི་ཐོད་ལུལ་མཐོ་སྐྱེད་གི་རང་བྱུང་ཁོར་ལུགས་ལ་གཏོར་སྐྱོན་བཅོས་པ་དང་། ཁོར་འཇུག་ཅན་གྱི་
ཡང་རྒྱས་འཇུགས་སྐྱེན་སྲིད་ཁྲུས་རབ་དང་རིམ་བར་བརྟེན་ནས་ཐོད་ལུལ་གྱི་ཞིང་འགོག་མང་ཚོགས་
སྐྱོང་ཕྲག་མང་པོ་བཅོན་དབང་གིས་སྲིད་སྲུང་བཏང་ནས། ལུལ་མིའི་རྩ་ས་བཅོན་འགོག་བྱས་འདུག

ཀྱ་རིགས་འབོད་ཆེན་པོ་དེ་ལྟུང་མཐོ་སྐྱོད་དུ་སླེབས་པ་དེས། སྤྱི་ཚོགས་དང་དཔལ་འབྱོར་གཉིས་
ཐད་ནས་བོད་མི་ཚོ་རང་ས་རང་ལྷུལ་ནས་བྱུང་གཙོད་བཏང་བ་མིག་མཐོང་ལག་ཟིན་ཆགས་ཡོད།
བོད་ཁུལ་གྱི་གསེར་དཔུང་ཟངས་ལྷགས་ཀྱི་ཐོན་ཁུངས་སྡོག་འདྲེན་དང་ཚུ་སློག་འཇུགས་སྐྱུལ།
གཙོད་ཚུ་ཁ་བསྐྱུར། གཏེར་ཚུ་ཐོན་གཉེར་བྱས་པའི་རྒྱུན་གྱིས། མཁའ་དབུགས་བཙུག་སྐྱུབ་དང་།
གཙོད་ཚུ་འཛིན་ཁུངས་རྗེ་ཉུང་དུ་སྤྱིན་པ། སེམས་ཅན་དང་འདབས་འགྲེལ་ཨེ་ཤ་ཡ་རྒྱལ་ཁབ་ཁབ།
ལ་འཐུང་ཚུས་མ་འདད་བའི་དཀའ་ཉེན་བྱུང་བ། དེ་བཞིན་དུ་ས་རུལ་ཉིལ་བ་དང་། རང་བྱུང་ཁོར་
ལུག་ཉམ་ཉེས་ཀྱི་ཤོན་ཤུགས་ཚབས་ཆེན་ཐེབས་པ་རེད།

བོད་ཁུལ་གྱི་ཀྱ་རིགས་གནས་སྡོད་པ་དང་གཏེར་ཁ་སྡོག་འདྲེན་གཙོས་འཇུགས་སྐྱུལ་ཁེ་ལས་གཞན་
དག་ཚང་མར་དབུ་ཁབ་ཆག་ཡང་དང་། ས་རིན་སྲོད་མི་དགོས་པར་འཇུགས་སྐྱུལ་མ་དཔུང་པོན་
ཆེན་མཁོ་སྲོད་བྱེད་ཁར། སྤང་སྲོད་སྲིད་ཇུས་རབ་དང་རིམ་པ་ལག་བསྟར་བྱས་ནས། ཀྱ་གཞུང་
རང་གི་ཚོང་གཉེར་ཁང་མང་པོ་སྐོང་ཁྲུང་ཅན་འཇུགས་སྐྱུལ་ལས་གཞི་དང་བཟོ་ལས་འཕེལ་རྒྱས་
ཀྱི་འཆར་འགོད་ཁབ་ནང་ཞུགས་པར་སྐྱུལ་འདེད་གཏོང་ལུས་རེད།

ཀྱ་ནག་དམར་ཤོག་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་ནམ་ཞར། བོད་ནང་དུ་ཕྱི་ལོ་༢༠༠༩ ལོའི་ཞི་རྒྱུ་ཆེན་མོ་གཙོས།
ཚོས་ལུགས་བྱེད་སྐོར་ཚབས་ཆེའི་དམ་བྲག་དང་། ཡགོང་ས་སྐྱབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཚོག་ལ་
མཚན་སྲོད་སྐྱུར་འདེབས། བོད་ཁུལ་དུ་ཀྱ་རིགས་གནས་སྡོད་པ་རྗེ་མང་དུ་བཏང་བ། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་
གཉའ་གཞིན་དང་། དཔལ་འབྱོར་འདུ་འགོད་ཁྲིད་བོད་མི་ཚོ་དབྱེ་གཙོད་བྱེད་པ། རང་སྲོད་རང་
བདག་གི་ཐོབ་ཐང་མེད་པ། རང་བྱུང་ཁོར་ལུག་གཏོར་སྲོལ་བཏང་བ། མགོ་མཇུག་འཚོལ་བའི་ཡར་
རྒྱས་སྲིད་ཇུས་རབ་དང་རིམ་པ་ལག་བསྟར་བྱས་པ་སོགས་ཀྱི་དཀའ་སྐྱུག་གཅིག་ཀྱང་གསལ་
བཤད་བྱས་མེད་པ་རེད།

ཀྱ་ནག་དམར་ཤོག་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བསམ་སྲོད་འདི་དག་ནི། འཛམ་གླིང་མཉམ་འགྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་
ཀྱི་ཡོངས་ཁྲབ་གསལ་བསྐྱབས་དང་འབྲོ་བ་མའི་ཐོབ་ཐང་ལས་འཛིན་ལྷན་ཚོགས་སོགས་ཚང་མ་
དབྱེ་ལྟར་འཛིན་ཐབས་ཤིག་ཡིན་པས་ན། ཀྱ་གཞུང་གིས་དེས་པར་དུ་མཇུག་འབྲས་འདི་དག་གི་

འགན་འཁུར་དགོས། རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་རྒྱལ་ཁབ་འཛམ་གླིང་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་དང་
འགོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ལས་འཛིན་ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་གཉམས་སྲུ་ཞུགས་ནས། རྒྱལ་སྤྱིའི་འགོ་བ་
མིའི་ཐོབ་ཐང་གི་ཁྲིམས་ཡིག་ལག་བསྟར་གྱི་མིང་ཉགས་འཁོད་བ་དང་དུས་མཚུངས་སུ། རྒྱ་ནག་
དམར་ཤོག་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ལག་བསྟར་ཁྲིམས་སྤྱིག་དང་སྲིད་ཇུས་ཁབ་ཚང་མ་འགོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་
ལས་དོན་དང་ཐང་ཀར་འབྲེལ་བ་དེས། ཁྲིམས་སྤྱིག་སྲིད་ཇུས་དེ་དག་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཅ་ཁྲིམས་དང་འགོ་
བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་གི་ཁྲིམས་ཡིག་གི་ཆ་ཤས་སྲུ་གཏོགས་བ་གསལ་ཡོད་པས། ཁ་ལག་རྒྱབ་འགལ་
གྱི་གནས་སྟངས་གསལ་བཤད་བྱས་ནས། རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་ངེས་བར་དུ་འགན་
འཁུར་དགོས།

